

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΤΗΝ 8^Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Η 8^η ενημέρωση του έργου Ειδικό Ποινικό Νόμο συμπίπτει με την συμπλήρωση σχεδόν δύο ετών από την εκδημία του *Στέφανου Παύλου*, συνδημιουργού του έργου, επιστημονικού επιμελητή της έκδοσης (από την 1^η ενημέρωσή της, τον Ιανουάριο του 2012, έως τον Σεπτέμβριο του 2021) και φίλου. Ο **Στέφανος Παύλος** υπήρξε ένας σημαντικός πανεπιστημιακός δάσκαλος, που συνέβαλε εμπράκτως στην εμπέδωση της ελευθερίας, όχι μόνο στην πανεπιστημιακή διδασκαλία αλλά και στην συνεισφορά εκτός Πανεπιστημίου· συμμετείχε δε και συγγραφικά στο συλλογικό έργο με την κατ' άρθρον ερμηνεία της νομοθεσίας περί ναρκωτικών (Ναρκωτικά I-IV, 4^η ενημέρωση: Μάιος 2014). Η παρούσα 8^η ενημέρωση του έργου αφιερώνεται στην μνήμη του.

Στην **8^η ενημέρωση** των Ειδικών Ποινικών Νόμων περιέχονται **τρεις θεματικές ενότητες** που κατανέμονται σε **έξι τεύχη**. Η θεματική ενότητα για την ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή (Ν. 3305/2005) ολοκληρώνεται με την πραγμάτευση ζητημάτων καταλογισμού, καθώς και των ειδικών μορφών εμφάνισης του εγκλήματος (απόπειρα, συμμετοχή, συρροή), ενώ περιέχεται και η εκ νέου επεξεργασία της ύλης του πρώτου τεύχους. Επίσης, στην νέα ενημέρωση περιλαμβάνεται η ερμηνεία των ειδικών ποινικών διατάξεων για το ντόπινγκ (Ν. 2725/1999) και την πνευματική ιδιοκτησία (Ν. 2121/1993, Π.Δ. 343/2022). Το έργο καλύπτει πλέον (σε πενήντα εννέα τεύχη) την ερμηνεία πενήντα πέντε ειδικών ποινικών νόμων κατανεμημένων σε τριάντα δύο θεματικές ενότητες.

Στην ενότητα για την ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή (σχολιαστής: *Ηλίας Σπυρόπουλος*) επιχειρείται μια ερμηνευτική προσέγγιση των ειδικών ποινικών διατάξεων του Ν. 3305/2005. Ειδικότερα, αναλύονται οι παράγραφοι 1 έως 14 του άρθρου 26, στις οποίες τυποποιούνται αδικήματα που σχετίζονται με την εφαρμογή των μεθόδων της ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής κατά παράβαση των όρων που προβλέπουν οι Ν. 3305/2005, 3089/2002 και συγκεκριμένες διατάξεις του Αστικού Κώδικα. Στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 26 εμπίπτουν συμπεριφορές όπως η αναπαραγωγική κλωνοποίηση, η δημιουργία χιμαιρών και υβριδίων, τροποποιήσεις του γονιδιώματος, η αγορά ή πώληση γενετικού υλικού, η κατά παράβαση του κανονιστικού πλαισίου έρευνα στο γενετικό υλικό, η εισαγωγή και διάθεσή του καθώς και η εφαρμογή των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής –μεταξύ άλλων– καθ' υπέρβαση των ορίων ηλικίας ή χωρίς την συναίνεση ή χωρίς τον εργαστηριακό έλεγχο ή κατά παράβαση του απορρήτου των συμμετεχόντων. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στον εντοπισμό του συνόλου των νομοτυπικών μορφών των αδικημάτων που προκύπτουν από τις πολύπλοκες διατυπώσεις του άρθρου 26, στην παρουσίασή τους σε οντολογικό και αξιολογικό επίπεδο και στην ανάδειξη συγκεκριμένων δογματικών ζητημάτων που αναφέρονται επ' αφορμή του σχολιασμού των εν λόγω διατάξεων.

Πριν από την ανάλυση των ειδικών ποινικών διατάξεων του Ν. 3305/2005, κατά την προσπάθεια εντοπισμού του προστατευόμενου εννόμου αγαθού και με δεδομένο ότι η προβληματική της προστασίας της μη γεννημένης ζωής έχει απασχολήσει ιδιαίτερος τόσο την θεωρία όσο και την νομολογία, παρουσιάζεται στις εισαγωγικές παρατηρήσεις το προστατευτικό πεδίο των εγκλημάτων κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας καθώς και των προσβολών κατά του εμβρύου. Επίσης, αναλύεται ο τρόπος αντιμετώπισης των πρώιμων μορφών ζωής από κείμενα υπερνομοθετικής ισχύος, και συγκεκριμένα από το Σύνταγμα, την ΕΣΔΑ, και την Σύμβαση του Οβιέδο,

ενώ παρατίθεται και η συναφής νομολογία του ΕΔΑΔ. Περαιτέρω, παρουσιάζεται η εφαρμογή των μεθόδων ιατρικής υποβοηθούμενης αναπαραγωγής κατά παράβαση του κανονιστικού πλαισίου ως λειτουργική πηγή κινδύνων, τουλάχιστον για την κυοφορούσα και το τέκνο που πρόκειται να γεννηθεί, επιχειρείται δε η υπαγωγή των συμπεριφορών αυτών στις κατηγορίες των αδικημάτων διακινδύνευσης. Επιπλέον, παρατίθενται συνοπτικά οι μεταβολές που επέφερε ο Ν. 4619/2019 στις ποινές που προβλέπονται στο άρθρο 26, περιγράφονται οι ποινές υπό το νέο κανονιστικό περιβάλλον του Ν. 5090/2024, ενώ αναπτύσσονται και τα σχετικά ζητήματα διαχρονικού δικαίου.

Εν συνεχεία, τίθενται ειδικά ζητήματα καταλογισμού των επιμέρους νομοτυπικών μορφών του άρθρου 26 στον δράστη, και συγκεκριμένα αυτά της αυτοδιακινδύνευσης καθώς και της συναίνεσης σε ετεροδιακινδύνευση ως θεσμών που αποκλείουν υπό προϋποθέσεις τον καταλογισμό της πράξης στον δράστη. Περαιτέρω, παρουσιάζονται ζητήματα αρχής εκτελέσεως στις επιμέρους νομοτυπικές μορφές του άρθρου 26, μετά από επισημάνσεις δογματικού χαρακτήρα σχετικά με την ουσιαστική αντικειμενική θεωρία στο πλαίσιο του νέου Ποινικού Κώδικα. Τέλος, εξετάζεται το ζήτημα της συμμετοχής και της συρροής ως προς νομοτυπικές μορφές συγκεκριμένων παραγράφων του άρθρου 26 Ν. 3305/2005 στις οποίες υφίστανται ερμηνευτικές δυσχερείες.

Στην ενότητα για το **ντόπινγκ** (σχολιαστής: *Παναγιώτης Δεριζιώτης*) σχολιάζονται οι ποινικές διατάξεις του Τμήματος Δ' του Ν. 2725/1999 σχετικά με την καταπολέμηση της εν ευρεία εννοία φαρμακοδιέγερσης στον αθλητισμό.

Η ερμηνεία χωρίζεται σε τρεις θεματικές ενότητες: Η *πρώτη* αφορά στα θεμέλια του ποινικού δικαίου του ντόπινγκ, ιδωμένα μέσα από το έγκλημα της χορήγησης απαγορευμένων μέσων σε αθλητές. Στην αρχή επιχειρείται ο εννοιολογικός προσδιορισμός του ντόπινγκ με βάση τα συστήματα ορισμού και διαχρονικής αντιμετώπισής του, ενώ σκιαγραφούνται οι εμπειρικές διαστάσεις της εμφάνισής και της εξάπλωσής του. Κατόπιν εξετάζεται ο λόγος εγκληματοποίησης του φαινομένου, με κριτήριο αν (σε πρώτο επίπεδο) μια παράβαση εκτός από αντιαθλητική συνιστά και κοινωνικώς βλαπτική συμπεριφορά, καθώς και αν (σε δεύτερο επίπεδο) υφίστανται πράξεις αυξημένης απαξίας που προσβάλλουν την αθλητική τάξη, δεν εμπίπτουν όμως στην πειθαρχική δικαιοδοσία.

Στην συνέχεια, ερευνώνται η ουσιαστική νομιμοποίηση και η εγκληματοπολιτική χρησιμότητα των διατάξεων, με έμφαση στην ελλιπή τεκμηρίωση της περί εγκληματοποίησης απόφασης του νομοθέτη. Βασικό πρόβλημα αποτελεί η πλειονότητα κυρωτικών αντιδράσεων απέναντι σε παραβάσεις ντόπινγκ, για την εναρμόνιση των οποίων προτείνονται λύσεις ανάλογα με το αν απειλείται κατά της παράβασης μόνη η αθλητική ή η ποινική κύρωση ή και οι δύο μαζί. Στην ίδια βάση προσδιορίζεται, τέλος, η ταυτότητα του προσβαλλόμενου εννόμου αγαθού και συστηματοποιείται η μέθοδος προσέγγισης των κατ' ιδίαν διατάξεων.

Στην *δεύτερη* θεματική ενότητα αναλύονται τα υπόλοιπα εγκλήματα του άρθρου 128Θ του Ν. 2725/1999 αναφορικά με το ντόπινγκ αθλητών. Σε γενικές γραμμές διακρίνονται δύο κατηγορίες επιλήψιμων συμπεριφορών: εκείνες που έχουν ως μέσον τελέσεως απαγορευμένες ουσίες ή μεθόδους ντόπινγκ (128Θ παρ. 1-4), και εκείνες που συνίστανται σε παρακώλυση κ.λπ. της διαδικασίας ελέγχου ντόπινγκ (128Θ παρ. 6). Παρατηρείται ότι το ύψος των απειλούμενων ποινών είναι κατά βάσιν υψηλό (με εξαίρεση το έγκλημα της κατοχής μέσων ντόπινγκ), γεγονός που μεταξύ άλλων εγείρει προβληματισμό περί δυσαναλογίας μέσου και επιδιωκόμενου σκοπού. Ωστόσο, οι περισσότερες διατάξεις, ακόμη και εκείνες που προβλέπουν διακεκριμένες παραλλαγές, φέρουν ρήτρες σχετικής επικουρικότητας, δηλαδή όρους του αξιοποι-

νου που οδηγούν υπό προϋποθέσεις σε άμβλυνση του κυρωτικού «πλεονασμού». Η νομοτεχνική αυτή επιλογή είναι ορθή, δεν αποτελεί όμως επαρκή λόγο εγκληματοποίησης μιας συμπεριφοράς.

Γενικώς, κατά την ερμηνεία των ποινικών διατάξεων του άρθρου 128Θ δίδεται έμφαση στην οριοθέτηση των τρόπων τέλεσης ενός ή περισσοτέρων αδικημάτων μεταξύ τους. Για παράδειγμα, η συμβολή του νομοθέτη στην εξειδίκευση των όρων “χορήγηση” ή “εφαρμογή μεθόδου”, με πρόβλεψη ορισμών στο άρθρο 128Β, δεν εμφανίζει συνοχή. Η σαφής διάκριση (παρλλαγών και σταδίων) εκάστου εγκλήματος έχει όμως σημασία ως προς το μέτρο ποινής, π.χ. αναλόγως αν συντρέχει απόπειρα ή τετελεσμένο έγκλημα (μειωμένη ή πλήρης ποινή), καθώς και αν αριθμούνται περισσότερες πράξεις ή και εγκλήματα (ενιαία ή συνολική ποινή);).

Οι εκτενείς αναπτύξεις περί συρροών οφείλονται κυρίως στην προσφορότητα συνδέσεως πράξεων ντόπινγκ με αξιόποινες προσβολές της υγείας, της ζωής ή της περιουσίας- η εν λόγω σύνδεση ανάγεται στις παρεπόμενες συνέπειες του φαινομένου. Μέχρι τώρα, περιπτώσεις διασταυρώσεων εγκλημάτων ντόπινγκ και κλασικών αδικημάτων της ποινικής νομοθεσίας έχουν απασχολήσει περισσότερο την αλλοδαπή νομολογία. Στο επίκεντρο των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων βρίσκονται, αν και σποραδικά, τα εγκλήματα διακίνησης, εμπορίας κ.λπ. απαγορευμένων μέσων, τα οποία μέχρι σήμερα δεν έχουν τύχει εκτενούς νομολογιακής επεξεργασίας, όπως τα αντίστοιχα εγκλήματα περί ναρκωτικών.

Επιπροσθέτως, στο κείμενο αναδεικνύονται και ζητήματα, όπως η έννοια του “αθλητή” (ενόψει και της νομοθετικής αναγνώρισης του ηλεκτρονικού αθλητισμού με τον Ν. 4908/2022), η επίδραση τυχόν μεταβολών του Καταλόγου Απαγορευμένων Μέσων του Διεθνούς Οργανισμού Αντιντόπινγκ επί του αξιοποιήσιμου, οι σχέσεις περισσότερων τέτοιων –εθνικών και διεθνών– Καταλόγων μεταξύ τους (αλλά και προς τις ποινικές διατάξεις που συμπληρώνονται από αυτούς), καθώς και τυχόν “προσπριβές” με την αρχή *nullum crimen*. Ακόμη, όπου κρίθηκε σκόπιμο, παρατέθηκαν διατάξεις από την καθόλου νομοθεσία αντιντόπινγκ, στο μέτρο που υπήρξαν κρίσιμες για το εκάστοτε ερμηνευτικό ζήτημα.

Οι αναπτύξεις της δεύτερης ενότητας ολοκληρώνονται με μια πρώτη επισκόπηση των προβλημάτων που ανακύπτουν από την πιθανή διαπλοκή ποινικής δίκης και πειθαρχικής διαδικασίας. Μεταξύ άλλων λαμβάνεται θέση ως προς το αν είναι επιτρεπτή η αξιοποίηση αποδείξεων που αποκτώνται εκτός ποινικής διαδικασίας με (υποχρεωτική) σύμπραξη του αθλητή στην διαδικασία κτήσεώς τους μέσω ελέγχου ντόπινγκ.

Η *τρίτη* θεματική ενότητα έχει ως αντικείμενο τα εγκλήματα του άρθρου 128ΙΔ, με τίτλο: «Ντόπινγκ ίππων». Η κατάσταση των ποινικών υποστάσεων είναι κατά βάσιν όμοια με εκείνη του άρθρου 128Θ. Σημαντική διαφορά αποτελεί η χαμηλότερη ποινή φυλάκισης και η μη πρόβλεψη ρήτρας επικουρικότητας στο έγκλημα της χορήγησης σε ίππο εν αντιθέσει προς το αδίκημα της χορήγησης σε αθλητές. Κατά τα λοιπά, αντικείμενο σχολιασμού αποτελεί η ιδιαιτερότητα του ντόπινγκ ίππων, με ταυτόχρονη ανάδειξη της σύγχρονης θεώρησης του ίππου ως “συναθλητή”, εξετάζονται τα ζητήματα συρροής των πράξεων χορήγησης με τις ποινικές διατάξεις του Ν. 4830/2021 και επισημαίνονται κάποια νομοτεχνικά και δικαιοκρατικά προβλήματα που ανακύπτουν από το σύστημα προσδιορισμού των απαγορευμένων μέσων με κείμενα των ιπποδρομικών τάξεων.

Στην ενότητα για την **πνευματική ιδιοκτησία** (σχολιαστής: *Κωνσταντίνος Χατζόπουλος*) επιχειρείται μια πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση των ποινικών διατάξεων του Ν. 2121/1993 και του Π.Δ. 343/2002. Αρχικά αναλύεται το άρθρο 66 του Ν. 2121/1993, στο οποίο προβλέπονται τα εγκλήματα κατά της πνευματικής ιδιοκτησίας, των συγ-

γενικών δικαιωμάτων και ειδικών δικαιωμάτων, όπως είναι το δικαίωμα ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων. Το μεγαλύτερο μέρος καταλαμβάνει η ερμηνεία της παραγράφου 1 του άρθρου 66, στην οποία προβλέπεται το βασικό έγκλημα κατά της πνευματικής ιδιοκτησίας. Αναλύονται ακόμη οι παραβιάσεις των περιουσιακών εξουσιών που απορρέουν από συγγενικά δικαιώματα, τα εγκλήματα της μη καταβολής της προβλεπόμενης αμοιβής σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης και της μη υποβολής της προβλεπόμενης υπεύθυνης δήλωσης, οι προπαρασκευαστικές πράξεις προσβολής επί προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, καθώς και οι παραβιάσεις αφενός μεν του περιουσιακού δικαιώματος του δημιουργού πρωτότυπης βάσης δεδομένων, αφετέρου δε του δικαιώματος ειδικής φύσεως του κατασκευαστή βάσης δεδομένων. Στην συνέχεια επιχειρείται η ερμηνεία των άρθρων 66Α και 66Β, με τα οποία παρέχεται προωθημένη ποινική προστασία στα ανωτέρω δικαιώματα. Τέλος αναλύεται η ποινική διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 του Π.Δ. 343/2002, με την οποία παρέχεται προστασία στις συνδρομητικές υπηρεσίες. Κατά την ερμηνεία της ειδικής ποινικής νομοθεσίας περί πνευματικής ιδιοκτησίας δίνεται έμφαση στην ανάδειξη δογματικών προβλημάτων, όπως είναι η σχέση των όρων που χρησιμοποιούνται στις υπό ερμηνεία διατάξεις του Ν. 2121/1993 με τους αντίστοιχους όρους που χρησιμοποιούνται στις υπόλοιπες διατάξεις του ίδιου νόμου, η διάκριση της πραγματικής από την νομική πλάνη, αλλά και η διάκριση της αυτοτελείας από την συμμετοχή επί των εγκλημάτων αυτών που κατά κανόνα τελούνται με μηχανική υποδομή ή από περισσότερα πρόσωπα. Επίσης επιδιώκεται η ερμηνευτική προσέλαση ζητημάτων που έχουν απασχολήσει την νομολογία, όπως είναι η διάκριση των διαφόρων τρόπων τέλεσης του εγκλήματος που προβλέπονται στο άρθρο 66 παρ. 1 του Ν. 2121/1993, καθώς και η προσβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο (π.χ. με παράνομη παρουσίαση ενός έργου στο κοινό).

Για πρώτη φορά με την ενημέρωση αυτή στο έργο προστίθεται ένας **πίνακας νομοθετικών διατάξεων** (στο τέλος του ανά χειράς τεύχους) διαρθρωμένος κατά την χρονολογική σειρά των νομοθετημάτων. Με τον τρόπο αυτό ο αναγνώστης μπορεί να εντοπίζει ευχερώς το νομοθέτημα που τον ενδιαφέρει (και την ακριβή διάταξη αυτού) με παραπομπή στο αντίστοιχο τεύχος.

Στην 8^η ενημέρωση του έργου καθοριστική υπήρξε η συμβολή των αγαπητών συναδέλφων *Ιωάννη Μοροζίνη*, (εκλ.) επίκουρου καθηγητή της Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ, και *Δημήτρη Βούλγαρη*, Δ.Ν. – Δικηγόρου, οι οποίοι ανέλαβαν με ενθουσιασμό ένα μεγάλο μέρος της επιμέλειας των κειμένων. Το εξαιρετικό επίπεδο της συνεργασίας μας αποτελεί εγγύηση για την (και τυπική) συμμετοχή αμφοτέρων στις επόμενες ενημερώσεις του έργου.

Θωμάς Σάμιος
Ιούνιος 2024

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΤΗΝ 7^Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Στην 7^η ενημέρωση του έργου Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι περιέχονται **έξι θεματικές ενότητες** που κατανέμονται σε οκτώ τεύχη. Με αυτές καλύπτεται η ειδική ποινική νομοθεσία για τις Ανώνυμες Εταιρείες (Ν. 4548/2018), την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας (Ν. 4489/2017), την ιατρικής υποβοηθούμενη αναπαραγωγή (Ν. 3305/2005), τα όπλα, τα πυρομαχικά, τις εκρηκτικές ύλες και τους εκρηκτικούς μηχανισμούς (Ν. 2168/1993 και 4678/2020), την οπλοφορία και την χρήση όπλων από αστυνομικούς (Ν. 3169/2003) και τις ψευδείς υπεύθυνες δηλώσεις (Ν. 1599/1986). Το έργο καλύπτει πλέον (σε 53 τεύχη) την ερμηνεία 54 ειδικών ποινικών νόμων κατανεμημένων σε 30 θεματικές ενότητες.

Στην ενότητα για την **ανώνυμες εταιρείες** (σχολιαστής: Αθανάσιος Πάντος) επιχειρείται η ερμηνεία των ειδικών ποινικών διατάξεων του Ν. 4548/2018, με τον οποίο αναμορφώθηκε το δίκαιο των ανωνύμων εταιρειών. Ειδικότερα αναλύονται τα άρθρα 176 έως 180, όπου τυποποιούνται συνολικά δεκαέξι ποινικά αδικήματα. Για την πληρότητα της ερμηνείας, αλλά πάντως στο αναγκαίο μέτρο, επιχειρείται η παρουσίαση και των αμιγώς αστικής-εμπορικής φύσεως διατάξεων του Ν. 4548/2018, με παραπομπές στην θεωρία και στην νομολογία του εμπορικού δικαίου. Από την επισκόπηση των επιμέρους ειδικών υποστάσεων, που περιλαμβάνονται κατά τρόπο συστηματικώς μη ορθό στα άρθρα του νόμου, προκύπτει ότι ιδιαίτερη έμφαση έχει δοθεί από τον νομοθέτη σε δύο ευρύτερες θεματικές, στην περίμετρο των οποίων εντοπίζεται η πλειονότητα των τυποποιούμενων εγκλημάτων. Η πρώτη θεματική αφορά την προσήκουσα δημοσιοποίηση έγκυρων χρηματοοικονομικών και λοιπών στοιχείων της εταιρείας, για την διασφάλιση της οποίας ο νομοθέτης έχει καταστρώσει έξι εγκλήματα που βρίσκονται διάσπαρτα στα άρθρα 176 έως 179, αποσκοπώντας να καλύψει κάθε σχετική παράβαση (παράλειψη σύνταξης ή εκπρόθεσμη σύνταξη ή σύνταξη ανακριβών χρηματοοικονομικών καταστάσεων και λοιπών εταιρικών στοιχείων, θεώρηση ανακριβών χρηματοοικονομικών καταστάσεων από τον ελεγκτή, παρακώλυση του ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, ψευδείς ή παραπλανητικές δηλώσεις στο κοινό για εταιρικά στοιχεία). Η δεύτερη θεματική αφορά την προστασία της εταιρικής περιουσίας και του μετοχικού κεφαλαίου από συγκεκριμένες εταιρικές πράξεις που συνεπάγονται περιουσιακή μεταφορά, για την αποτροπή των οποίων ο νομοθέτης έχει καταστρώσει τέσσερα εγκλήματα που βρίσκονται στα άρθρα 177 και 179 (διανομή ανύπαρκτων κερδών, κατά παράβαση των προϋποθέσεων που τίθενται στο νόμο εξαγορά εξαγοράσιμων μετοχών ή απόκτηση ιδίων μετοχών ή τίτλων κτήσης μετοχών της εταιρείας ή της μητρικής αυτής, χορήγηση προκαταβολής, δανείου ή εγγύησης σε τρίτον για την απόκτηση μετοχών της εταιρείας, σύναψη σύμβασης της εταιρείας με συνδεδεμένα μέρη). Τα λοιπά έξι εγκλήματα του νόμου αφορούν κυρίως στην διασφάλιση της εύρυθμης και σύννομης λειτουργίας της εταιρείας και των οργάνων αυτής.

Πιο συγκεκριμένα, και σύμφωνα με τη σειρά των άρθρων του νόμου, το άρθρο 176 αφορά στις ψευδείς ή παραπλανητικές δηλώσεις εκ μέρους των εταιρικών παραγόντων προς το κοινό, σχετικά με συγκεκριμένα οριζόμενα θέματα, των οποίων επιχειρείται η ερμηνευτική προσπέλαση. Το άρθρο 177 περιλαμβάνει πέντε εγκλήματα: Αφορά σε παραβάσεις των μελών του Δ.Σ., οι οποίες σχετίζονται είτε με την κατάρτιση ανακριβών χρηματοοικονομικών καταστάσεων και άλλων δημοσιοποιούμενων εταιρικών στοιχείων, όπου κρίσιμη τυγχάνει η παραπομπή στις διατάξεις του ειδικού λογιστικού δικαίου και η συσχέτιση αυτών με την ποινικώς αξιολογη συμπεριφορά,

είτε με πράξεις που πλήττουν ή εγκυμονούν κίνδυνο να πλήξουν την εταιρική περυσία και το μετοχικό κεφάλαιο, όπως η διανομή κερδών, πράξεις επί των τίτλων της εταιρείας (εξαγοράσιμες μετοχές, ίδιες μετοχές, τίτλοι κτήσεως μετοχών) και η χορήγηση χρηματοδοτικής συνδρομής σε τρίτον για την απόκτηση μετοχών της εταιρείας. Στο άρθρο 178 περιλαμβάνονται δύο εγκλήματα που αφορούν σε παραβάσεις των ελεγκτών της εταιρείας, οι οποίες είτε εγκυμονούν κίνδυνο για τα συμφέροντα των τρίτων (θεώρηση χρηματοοικονομικών καταστάσεων) είτε προσβάλλουν τα συμφέροντα της ίδιας της εταιρείας (παραβίαση εχεμύθειας). Στο άρθρο 179 περιλαμβάνονται πέντε ετερόκλητα εγκλήματα, τα οποία αφορούν στην σύναψη σύμβασης της εταιρείας με τα συνδεδεμένα μέρη κατά παράβαση των προϋποθέσεων των άρθρων 99 επ., όπου αναδεικνύεται η σημασία του προβλεπόμενου λόγου εξαίλειψης του αξιοποιήσιμου, την πιστοποίηση καταβολής του κεφαλαίου, την παράλειψη σύνταξης ή την εκπρόθεσμη σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και άλλων εταιρικών στοιχείων, την παράλειψη αναπροσαρμογής του κεφαλαίου της εταιρείας και την παρακώλυση του ελέγχου επί της εταιρείας. Τέλος, με το άρθρο 180, το οποίο περιλαμβάνει τρία εγκλήματα, τιμωρούνται παραβάσεις που σχετίζονται με την τήρηση των διατάξεων σχετικά με την «δημοκρατική λειτουργία» της ανώνυμης εταιρείας, ήτοι αφενός μεν με την λειτουργία του ανώτατου οργάνου της Γ.Σ. της εταιρείας (αλλά και αυτής των ομολογουμένων), όπως η παράλειψη σύγκληξης ή προσθήκης θέματος στην ημερήσια διάταξη της Γ.Σ. και η συμμετοχή στην Γ.Σ. προσώπων που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του νόμου, αφετέρου δε με την δέουσα ενημέρωση των μετόχων.

Στην ενότητα για την **Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας** (σχολιαστές: Όλγα Τσόλκα / Δομίνικος Αρβανίτης) κρίθηκαν σκόπιμες «Εισαγωγικές Παρατηρήσεις», με τις οποίες διευκρινίζεται η μεθοδολογική επιλογή της προσέγγισης του Ν. 4489/2017 υπό το φως της συστημικής κατανόησης των κανόνων του. Σχετικά, γίνεται μια περιεκτική αναφορά στην έννοια και την συστημική σύλληψη του «ευρωπαϊκού» ή/και «ευρωπαϊκού» ποινικού δικαίου, στο οποίο εντάσσεται ο εν λόγω θεσμός της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας. Περαιτέρω, σταχυολογούνται βασικά σημεία της οικείας Οδηγίας 2014/41/ΕΕ, όπως ο λόγος θέσπισής της και η σχέση της με άλλες διεθνείς συμβάσεις και ενωσιακές νομικές πράξεις, το ρυθμιστικό της αντικείμενο και τα εντεύθεν ποιοτικά χαρακτηριστικά του θεσμού. Οι εισαγωγικές σκέψεις ολοκληρώνονται με μια συνοπτική επισκόπηση της σχέσης μεταξύ αμοιβαίας αναγνώρισης και προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, στο μέτρο που αυτή συγκαθορίζει την διαμόρφωση βασικών κανόνων της Οδηγίας.

Υπό το φως των ανωτέρω, επιχειρείται η ερμηνεία των άρθρων 1 έως 35 του Ν. 4489/2017. Κατ' αρχάς, αναλύονται οι γενικές διατάξεις σχετικά με την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας και βασικές έννοιές της, το πεδίο εφαρμογής της και τα είδη των διαδικασιών, στο πλαίσιο των οποίων αυτή εκδίδεται (άρθρα 1 έως 5). Ακολουθούν οι διατάξεις που αφορούν αφενός μεν στην έκδοση και την διαβίβαση της (άρθρα 6 έως 10), αφετέρου δε στις διαδικασίες και στους όρους εκτέλεσής της από τις ελληνικές αρχές (άρθρα 11 έως 23). Σημειώνεται ότι ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στις προϋποθέσεις έκδοσης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας (άρθρο 7), στην διαδικασία αναγνώρισης και εκτέλεσής της (άρθρο 11), στους λόγους μη αναγνώρισης ή μη εκτέλεσής της (άρθρο 13), καθώς και στην άσκηση σχετικών ενδίκων μέσων (άρθρο 16). Περαιτέρω, αντικείμενο ερμηνείας αποτελούν οι ειδικές διατάξεις που αφορούν στην εκτέλεση συγκεκριμένων ερευνητικών μέτρων και στην άρση του απορρήτου των τηλεπικοινωνιών (άρθρα 24 έως 33). Τέλος, αναλύονται οι κανόνες για την προσωρινή λήψη μέτρων καθώς και οι μεταβατικές ρυθμίσεις (άρθρα 34 και 35).

Στην ενότητα για την **ιατρικές υποβοηθούμενη αναπαραγωγή** (σχολιαστές: Ηλίας

Σπυρόπουλος) επιχειρείται μια ερμηνευτική προσέγγιση των ειδικών ποινικών διατάξεων του Ν. 3305/2005. Ειδικότερα, αναλύονται οι παράγραφοι 1 έως 14 του άρθρου 26, στις οποίες τυποποιούνται αδικήματα που σχετίζονται με την εφαρμογή των μεθόδων της ιατρικής υποβοηθούμενης αναπαραγωγής κατά παράβαση των όρων που προβλέπουν οι Ν. 3305/2005, 3089/2002 και συγκεκριμένες διατάξεις του Αστικού Κώδικα. Στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 26 εμπίπτουν συμπεριφορές όπως η αναπαραγωγική κλωνοποίηση, η δημιουργία χιμαιρών και υβριδίων, τροποποιήσεις του γονιδιώματος, η αγορά ή πώληση γενετικού υλικού, η –κατά παράβαση του κανονιστικού πλαισίου– έρευνα στο γενετικό υλικό, η εισαγωγή και διάθεσή του καθώς και η εφαρμογή των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής –μεταξύ άλλων– καθ’ υπέρβαση των ορίων ηλικίας ή χωρίς την συναίνεση ή χωρίς τον εργαστηριακό έλεγχο ή κατά παράβαση του απορρήτου των συμμετεχόντων. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον εντοπισμό του συνόλου των νομοτυπικών μορφών των αδικημάτων που προκύπτουν από τις πολύπλοκες διατυπώσεις του άρθρου 26, στην παρουσίασή τους σε οντολογικό και αξιολογικό επίπεδο και στην ανάδειξη συγκεκριμένων δογματικών ζητημάτων που αναφύονται επ’ αφορμή του σχολιασμού των εν λόγω διατάξεων.

Πριν από την ανάλυση των ειδικών ποινικών διατάξεων του Ν. 3305/2005, στην προσπάθεια εξεύρεσης του προστατευόμενου εννόμου αγαθού και με δεδομένο ότι η προβληματική της προστασίας της μη γεννημένης ζωής έχει απασχολήσει ιδιαίτερος τόσο σε θεωρητικό όσο και σε νομολογικό επίπεδο, παρουσιάζεται στις εισαγωγικές παρατηρήσεις το προστατευτικό πεδίο των εγκλημάτων κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας καθώς και των προσβολών κατά του εμβρύου. Επίσης, αναλύεται ο τρόπος αντιμετώπισης των πρώιμων μορφών ζωής από κείμενα υπερνομοθετικής ισχύος, και συγκεκριμένα από το Σύνταγμα, την ΕΣΔΑ, και την Σύμβαση του Οβιέδο, ενώ παρτίθεται και η συναφής νομολογία του ΕΑΔΔ. Περαιτέρω, παρουσιάζεται η εφαρμογή των μεθόδων ιατρικής υποβοηθούμενης αναπαραγωγής κατά παράβαση του κανονιστικού πλαισίου ως λειτουργική πηγή κινδύνων, τουλάχιστον για την κυοφορούσα και το τέκνο που πρόκειται να γεννηθεί, επιχειρείται δε η υπαγωγή των συμπεριφορών αυτών στις κατηγορίες των αδικημάτων διακινδύνευσης. Στο τελευταίο μέρος της ενότητας παρτίθενται συνοπτικά οι μεταβολές που επέφερε ο νέος ΠΚ στις ποινές και παρουσιάζονται οι ποινές για τα αδικήματα του άρθρου 26, όπως διαμορφώνονται στο νέο κανονιστικό περιβάλλον. Παράλληλα, δίνεται έμφαση στην ανάδειξη συναφών ζητημάτων επί της ποινής που έχουν παραμείνει αρρύθμιστα και προξενούν δυσχέρειες, καταβάλλεται δε προσπάθεια για μια κατά το δυνατόν ορθή ερμηνευτική προσέγγιση και επίλυσή τους.

Στην ενότητα υπό τον τίτλο **«Όπλα – πυρομαχικά – εκρηκτικά»** (σχολιαστής: Δημήτριος Βούλγαρης) επιχειρείται η ερμηνεία του Ν. 2168/1993, η οποία είχε ήδη περιληφθεί στην αρχική έκδοση του παρόντος έργου. Λόγω των νομοθετικών μεταβολών που ακολούθησαν, κυρίως με τον Ν. 4678/2020, κρίθηκε απαραίτητη η επικαιροποίηση της ενότητας αυτής.

Στις εισαγωγικές παρατηρήσεις της ενότητας αυτής εκτίθενται συνοπτικά οι νομοθετικές μεταβολές που επήλθαν στον Ν. 2168/1993 με τους νόμους 3944/2011, 4028/2011, 4139/2013, 4249/2014, 4531/2018 και 4678/2020. Επίσης, παρτίθενται οι συναφείς Υπουργικές Αποφάσεις, ενώ αναλύεται το οικείο διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο. Στο επίκεντρο της ερμηνευτικής προσέγγισης του Ν. 2168/1993 βρίσκεται η ανάλυση της έννοιας του όπλου (άρθρο 1), και ιδίως της δυνατότητας υπαγωγής στην έννοια αυτή και αντικειμένων τα οποία δεν προορίζονται μεν αντικειμενικά για επίθεση ή άμυνα, χρησιμοποιήθηκαν όμως ευκαιριακά για τον σκοπό αυτόν. Περαιτέρω, στις εισαγωγικές παρατηρήσεις για τα άρθρα 2 επ., τα οποία περιλαμβάνουν τις βασικές εγκληματικές συμπεριφορές, αναλύονται γενικότερα ζητήματα, όπως είναι το έννομο αγαθό, οι συρροές, αλλά και η μεταχείριση των

χρηματικών ποινών βάσει του νέου άρθρου 57 ΠΚ. Ακολουθεί η ανάλυση των επιμέρους ποινικών διατάξεων του νόμου (άρθρα 2 έως 17), ενώ παρατίθενται και οι λοιπές συναφείς διατάξεις τόσο του Ν. 2168/1993 (άρθρα 18 έως 29) όσο και του Ν. 4678/2020 (άρθρα 15 έως 23) σχετικά με την απενεργοποίηση πυροβόλων όπλων.

Η ενότητα για την **οπλοφορία και χρήση πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς** (σχολιαστής: Δημήτριος Βούλγαρης) περιλαμβάνει την ερμηνεία του Ν. 3169/2003. Η ενότητα αυτή είχε περιληφθεί ομοίως στην αρχική έκδοση του παρόντος έργου (Ιανουάριος 2012), η επικαιροποίησή της κρίθηκε όμως σκόπιμη λόγω των νομολογιακών εξελίξεων που επήλθαν στο μεγάλο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από τότε. Στις εισαγωγικές παρατηρήσεις της συγκεκριμένης ενότητας δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο ζήτημα της δυνατότητας εφαρμογής των διατάξεων σχετικά με την άμυνα και την κατάσταση ανάγκης στην περίπτωση των αστυνομικών. Ακολουθεί η ανάλυση των επιμέρους ποινικού ενδιαφέροντος διατάξεων του Ν. 3169/2003 (άρθρα 1-6), ιδίως δε του άρθρου 3 (χρήση πυροβόλου όπλου και αρχές που την διέπουν) και του άρθρου 6 (ποινικές κυρώσεις).

Στην ενότητα που αφιερώνεται στον Ν. 1599/1986 («Σχέσεις κράτους – πολίτη, καθιέρωση νέου τύπου δελτίου ταυτότητας και άλλες διατάξεις») για τις **υπεύθυνες δηλώσεις** (σχολιαστής: Ιουλιανός Λαζάνης), αναλύονται οι ποινικές διατάξεις που αποσκοπούν στην διαφύλαξη της αποδεικτικής ισχύος αφενός μεν του δελτίου ταυτότητας (άρθρο 22 παρ. 1 έως 5), αφετέρου δε του προβλεπόμενου στο άρθρο 8 του ιδίου νόμου τύπου της υπεύθυνης δήλωσης (άρθρο 22 παρ. 6). Η διάταξη του άρθρου 22 παρ. 6 (υποβολή ψευδούς υπεύθυνης δήλωσης) είναι και η συχνότερα εφαρμοζόμενη στην πράξη, λόγω της αξιοποίησης του τύπου της υπεύθυνης δήλωσης σε πλήθος διοικητικών διαδικασιών· κρίθηκε, συνεπώς, αναγκαία η συστηματική της ερμηνεία και η αποσαφήνιση των σημαντικότερων ερμηνευτικών ζητημάτων που ανακύπτουν, ουσιαστικών και δικονομικών (τύπος της υπεύθυνης δήλωσης, έννοια αρμόδιας αρχής, δυνατότητα παράστασης προς υποστήριξη της κατηγορίας, μορφές αποκαταστατικής δικαιοσύνης υπό τον νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας κ.λπ.), με παράθεση της πρόσφατης σχετικής νομολογίας. Δεδομένου ότι το έγκλημα της υποβολής ψευδούς υπεύθυνης δήλωσης συρρέει στην πλειονότητα των περιπτώσεων με τα εγκλήματα της απάτης κατά του Δημοσίου και της πλαστογραφίας, ιδιαίτερη έμφαση δίδεται σε ζητήματα συρροής, ιδίως με τις κακουργηματικές μορφές των ανωτέρω εγκλημάτων, προκειμένου να εξευρεθούν λύσεις που θα απαξιολογούν κατά τρόπο ικανοποιητικό την συνολική εγκληματική συμπεριφορά χωρίς να οδηγούν στην πολλαπλή τιμώρηση του δράστη για πράξεις ταυτιζόμενες ως προς την ουσιαστική τους απαξία.

Σεπτέμβριος 2021
Στέφανος Παύλου / Θωμάς Σάμιος

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΤΗΝ 6^Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Τον Ιανουάριο του 2012, στο ξεκίνημα της συλλογικής μας προσπάθειας για μια συστηματική ερμηνεία της ισχύουσας ειδικής ποινικής νομοθεσίας, είχε διατυπωθεί η επιφύλαξη ότι «ο βαθμός επιτυχίας του εγχειρήματος θα υποδειξεί –στον εκδότη και στους επιμελητές της έκδοσης– και την συνέχεια». Σήμερα, οκτώ χρόνια αργότερα, η προσπάθεια αυτή έχει ολοκληρωθεί κατά το μεγαλύτερο μέρος της, σε ένα έργο που καταλαμβάνει πλέον περίπου 3.500 σελίδες, οι οποίες καλύπτουν (σε 49 τεύχη) την ερμηνεία 50 ειδικών ποινικών νόμων συστηματοποιημένων σε 27 θεματικές ενότητες. Παράλληλα, έχει ξεκινήσει (ήδη από την 4^η ενημέρωση του έργου) η αναθεώρηση των σχετικών κειμένων λόγω των σημαντικών νομοθετικών μεταβολών (π.χ. στην νομοθεσία περί ναρκωτικών με την εισαγωγή του νόμου περί εξαρτησιογόνων ουσιών), καθώς και των αντίστοιχων νομολογιακών και θεωρητικών εξελίξεων.

Η 6^η ενημέρωση περιέχει 6 θεματικές ενότητες Ειδικών Ποινικών Νόμων που κατανέμονται σε 12 τεύχη: Αλλοδαποί, δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης (νόθεν έσχες), ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, λαθρεμπορία και νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Κατά την επεξεργασία των σχετικών νόμων ελήφθη υπόψιν η θέση σε ισχύ των νέων κωδικοποιήσεων, του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Στην ενότητα των **αλλοδαπών** επιχειρείται μια πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση των ειδικών ποινικών διατάξεων των νόμων 3386/2005 και 4251/2014. Ειδικότερα, αναλύονται τα άρθρα 82 και 83 του Ν. 3386/2005 για την παράνομη είσοδο αλλοδαπών στην Ελλάδα και την έξοδο από αυτήν, τα οποία (μαζί με τα άρθρα 76, 77, 78, 80 και 81 του ίδιου νόμου) διατηρήθηκαν σε ισχύ δυνάμει του άρθρου 139 παρ. 2 του Ν. 4251/2014. Σημαντικό μέρος καταλαμβάνει η ερμηνεία των άρθρων 28, 29 και 30 του «Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης» (Ν. 4251/2014), όπου προβλέπονται, μεταξύ άλλων, τα εγκλήματα της παράνομης απασχόλησης αλλοδαπών, της διευκόλυνσης της εισόδου τους στην Ελλάδα με αποφυγή του προβλεπόμενου ελέγχου ή της εξόδου τους από αυτήν, της διευκόλυνσης της διαμονής τους, εγκλήματα σχετικά με τα ταξιδιωτικά έγγραφα, καθώς και η μεταφορά και προώθηση παράτυπων μεταναστών, που απασχολεί συχνά την νομολογία. Στα άρθρα 49-56 του ίδιου νόμου ρυθμίζεται η παροχή προθεσμίας περίσκεψης στα θύματα παράνομης διακίνησης, προκειμένου να εξασφαλισθεί η συνεργασία τους με τις αρχές, καθώς και η δυνατότητα χορήγησης ή ανανέωσης αδειών διαμονής σε αυτά.

Κατά την ερμηνεία της ειδικής ποινικής νομοθεσίας περί αλλοδαπών έμφαση δίνεται στην ανάδειξη δυσχερών δογματικών προβλημάτων, όπως είναι η τυποποίηση εγκλημάτων επιχειρήσεως και η αναγωγή πράξεων συμμετοχής σε αυτοτελή εγκλήματα, αλλά και ζητημάτων ιδιαίτερης κοινωνικής σημασίας και πρακτικού ενδιαφέροντος, όπως η διάκριση της παράνομης διακίνησης από την εμπορία ανθρώπων και η αντιμετώπιση των προσφύγων ως υποκειμένων τέλεσης του εγκλήματος της παράνομης εισόδου στην Ελλάδα. Επίσης, επιδιώκεται η ερμηνευτική προσπέλαση επιμέρους ζητημάτων, τα οποία έχουν απασχολήσει επανειλημμένως την νομολογία, όπως είναι η σχέση της μεταφοράς αφενός με την παραλαβή του αλλοδαπού με σκοπό την προώθησή του και αφετέρου με την διευκόλυνση της μεταφοράς στο πλαίσιο του άρθρου 30 παρ. 1 του Ν. 4251/2014, καθώς και η αξιολόγηση της συμπεριφοράς των συνεργών (ιδίως του “προπομπού” και του “συνοδηγού”) στην μεταφορά.

Για λόγους πληρότητας στην ενότητα αυτή παρατίθεται με σύντομη ανάλυση το προεδρικό διάταγμα 233/2003 σχετικά με την προστασία και αρωγή των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και παράνομης διακίνησης.

Στην ενότητα των **δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα** συγκεντρώνονται όλες οι ποινικές διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας με τις οποίες τιμωρείται η αθέμιτη επενέργεια επί των προσωπικών δεδομένων. Βασικός στόχος είναι να διευκολυνθεί ο ερμηνευτής και ο εφαρμοστής του δικαίου στο δύσκολο έργο της διάγνωσης του σχετικού κάθε φορά νομοθετικού πλαισίου. Στην ενότητα αυτή επιχειρείται η ερμηνεία του πρόσφατου Ν. 4624/2019, ιδίως του άρθρου 38 αυτού, υπό το πρίσμα του εννόμου αγαθού της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων. Η εν λόγω διάταξη διαδέχθηκε το άρθρο 22 του Ν. 2472/1997, πρόκειται δε να αποτελέσει την βασική ποινική διάταξη της ελληνικής έννομης τάξης στο πεδίο της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μετά την θέση σε εφαρμογή του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων (GDPR). Επιπλέον, αναλύονται συνοπτικά τα άρθρα 15 του Ν. 3471/2006, 18 παρ. 9-12 του Ν. 3850/2010, 11 του Ν. 3917/2011, 83 παρ. 8, 9 και 84 παρ. 14, 15 του Ν. 4600/2019.

Στο επίκεντρο της ερμηνευτικής προσέγγισης του άρθρου 38 του Ν. 4624/2019 τίθενται η διάκριση των αθέμιτων επενεργειών επί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε δύο κατηγορίες διαφορετικής ποινικής απαξίας και η αναβάθμιση της προτέρας επέμβασης σε σύστημα αρχειοθέτησης σε βασικό στοιχείο των αντικειμενικών υποστάσεων του άρθρου 38 του Ν. 4624/2019. Περαιτέρω, αναλύονται ζητήματα διαχρονικού δικαίου που ανακύπτουν από την πρόσφατη νομοθετική παρέμβαση, καθώς και η σχέση ανάμεσα στον Ν. 4624/2019 και τις υπόλοιπες ποινικές διατάξεις της ελληνικής έννομης τάξης. Τέλος, ταξινομείται η ελληνική και αλλοδαπή νομολογία και αξιοποιείται η ελληνική και αλλοδαπή θεωρία για την επίλυση άλλων δογματικών ζητημάτων που ανακύπτουν στο πεδίο των προσωπικών δεδομένων, όπως η στοιχειοθέτηση εννόμου συμφέροντος για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων ή η αθέμιτη επεξεργασία δημόσιων δεδομένων.

Στο πλαίσιο της ενότητας υπό τον τίτλο **δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης (πόθεν έσχες)** επιχειρείται η ερμηνεία των ρυθμίσεων του Ν. 3213/2003, οι οποίες διέπουν την διαδικασία υποβολής και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης, όπως διαμορφώθηκαν μετά τις σημαντικές τροποποιήσεις του Ν. 4571/2018. Στο κείμενο αναλύονται οι διάφορες πτυχές της διαδικασίας, όπως η κτήση και η απώλεια της ιδιότητας του υπόχρεου προσώπου, η προθεσμία υποβολής, το αναγκαίο περιεχόμενο της δήλωσης, καθώς και το σύνολο των ποινικών διατάξεων που αποσκοπούν στην διασφάλιση του ελεγκτικού έργου. Επίκεντρο της ενότητας αποτελεί το βασικό αδίκημα της μη υποβολής ή της υποβολής ανακριβούς ή ελλιπούς δήλωσης περιουσιακής κατάστασης (άρθρο 6 παρ. 2), καθώς και οι διακεκριμένες και προνομιούχες παραλλαγές του (άρθρο 6 παρ. 2 εδ. γ', παρ. 3-4). Επιδίδεται η εννοιολογική οριοθέτηση της ανακριβούς και της ελλιπούς δήλωσης και η παρουσίαση των συνυποκείμενων διαφοροποιήσεων στην ποινική αντιμετώπιση. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην παρουσίαση των διαδοχικών νομοθετικών μεταβολών του Ν. 3213/2003 και στα ανακύπτοντα ζητήματα διαχρονικού δικαίου.

Περαιτέρω, αντικείμενο ερμηνείας αποτελεί το άρθρο 8 Ν. 3213/2003, όπου τυποποιείται ποινικά η απαγόρευση συμμετοχής σε αλλοδαπή εταιρεία και σε εταιρεία με έδρα, πραγματική ή καταστατική, κράτος μη συνεργάσιμο φορολογικά ή κράτος με προνομιακό φορολογικό καθεστώς για ορισμένες κατηγορίες προσώπων, υπόχρεων σε υποβολή δήλωσης περιουσιακής κατάστασης. Ιδίως, επιχειρείται η ανεύρεση ενός άξιου προστασίας εννόμου αγαθού, η αξιολόγηση της συμβατότητας της συγκεκριμένης ποινικής τυποποίησης με την αρχή της αναλογικότητας, η οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής της απαγόρευσης, καθώς και η αξιολόγηση των προβλημάτων διαχρονικού δικαίου, όπως προέκυψαν από τις διαδοχικές μεταβολές της διάταξης με τους Ν. 4389/2016 και 4396/2016.

Τέλος, παρουσιάζονται οι εφαρμοστέες δικονομικές διατάξεις για τα εγκλήματα των

άρθρων 6-8 Ν. 3213/2003, οι οποίες, κατ' εξαίρεσιν, παραμένουν σε ισχύ σύμφωνα με την μεταβατική διάταξη του άρθρου 589 παρ. 1 εδ. β' ΚΠΔ, καθώς και η εφαρμογή τους υπό την ισχύ του νέου ΚΠΔ.

Στην ενότητα για το **Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης** περιλαμβάνεται η ερμηνεία των άρθρων 1 έως 39 του Ν. 3251/2004. Αναλύονται τόσο οι γενικές διατάξεις σχετικά με την έννοια και το περιεχόμενο του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης (άρθρα 1 και 2) όσο και οι διατάξεις εκείνες που αφορούν αφενός μεν στην έκδοση Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης από τις ελληνικές αρχές (άρθρα 4 έως 8), αφετέρου δε στις προϋποθέσεις και την διαδικασία εκτέλεσης αλλοδαπού εντάλματος εκ μέρους των ελληνικών αρχών (άρθρα 9 έως 36). Ιδιαίτερη έμφαση κατά την σχετική ανάλυση έχει δοθεί στις προϋποθέσεις εκτέλεσης αλλοδαπού εντάλματος (ιδίως στα άρθρα 1 και 10), καθώς και στους υποχρεωτικούς ή δυνητικούς λόγους άρνησης εκτέλεσης αυτού (άρθρα 11 και 12).

Πριν όμως από την ανάλυση των οικείων διατάξεων, και με δεδομένο ότι ο θεσμός του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης βρίσκεται τόσο από ιστορική όσο και από πρακτική άποψη στο επίκεντρο του καλούμενου ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου, στις "εισαγωγικές παρατηρήσεις" της παρούσας ενότητας επιχειρείται μια συνοπτική – αλλά κατά το δυνατόν περιεκτική – παρουσίαση της εξελικτικής πορείας, καθώς και των βασικών εννοιών και ζητημάτων του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου. Για τον λόγο αυτό, στις εισαγωγικές παρατηρήσεις αναλύεται η έννοια του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου, παρουσιάζεται η ιστορική του εξέλιξη κυρίως μέσα από τις ευρωπαϊκές συνθήκες, ενώ αναλύονται έννοιες, όπως είναι η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και αμοιβαίας εμπιστοσύνης, καθώς και η σχέση των αρχών αυτών προς τα κατοχυρωμένα σε ενωσιακό ή εθνικό επίπεδο θεμελιώδη δικαιώματα.

Η ενημέρωση της εν λόγω θεματικής ενότητας κατέστη αναγκαία τόσο λόγω των τροποποιήσεων που επήλθαν στον Ν. 3251/2004 με τους νόμους 4236/2014, 4478/2017, εσχάτως δε και με τον Ν. 4596/2019, όσο και λόγω της εξέλιξης της σχετικής νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, με τους Ν. 4236/2014 και 4478/2017 τροποποιήθηκαν διατάξεις του Ν. 3251/2004 προς ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/13 περί του δικαιώματος ενημέρωσης του κατηγορουμένου και της Οδηγίας 2013/48 περί του δικαιώματος παράστασης με συνήγορο, αντιστοίχως. Στην συνέχεια, με τον Ν. 4596/2019 τροποποιήθηκαν εκ νέου διατάξεις του Ν. 3251/2004 προς ενσωμάτωση της Απόφασης-Πλαίσιο 2009/299, η οποία αφορούσε μεταξύ άλλων στην εκτέλεση ΕΕΣ προς εκτέλεση ερήμην εκδοθείσας καταδικαστικής απόφασης. Πέραν των εξελίξεων αυτών, το ΔΕΕ με πρόσφατες αποφάσεις του έκρινε επί του περιεχομένου κρίσιμων εννοιών της ΑπΠΛΕΕΣ, κατά τρόπο ο οποίος έχει άμεσες πρακτικές συνέπειες στην εφαρμογή του θεσμού του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης σε όλα τα κράτη-μέλη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εξέλιξη της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με την έννοια της αρμόδιας προς έκδοση Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης "δικαστικής αρχής", στην οποία, όπως κρίθηκε λίαν προσφάτως, δεν ανήκουν οι γερμανικές εισαγγελικές αρχές.

Η ενότητα της **λαθρεμπορίας** αποτελεί επικαιροποιημένη εκδοχή της πρώτης ερμηνευτικής προσέλασης του Ν. 2960/2001 που επιχειρήθηκε το 2012. Η νέα ενημέρωση επεβλήθη λόγω των εξελίξεων στην εθνική και ευρωπαϊκή νομολογία, και ιδίως στην ευρωπαϊκή νομοθεσία που ρυθμίζει το ουσιαστικό τελωνειακό δίκαιο, σε συνδυασμό και με την εισαγωγή των νέων Κωδίκων. Ειδικότερα, εν τω μεταξύ τέθηκε σε ισχύ ο Κανονισμός (ΕΕ) 952/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 9.10.2013 "για τη θέσπιση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα" που αντικατέστησε τον εκσυγχρονισμένο Κοινοτικό Τελωνειακό Κώδικα, ο οποίος είχε θεσπιστεί με τον Κανονισμό (ΕΚ) 450/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του

Συμβουλίου της 23.4.2008. Ο Ενωσιακός Τελωνειακός Κώδικας συμπληρώνεται ήδη από τον Εκτελεστικό Κανονισμό (ΕΕ) 2447/2015 της Επιτροπής της 24^{ης} Νοεμβρίου 2015 «για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής ορισμένων διατάξεων του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 952/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα».

Στην νέα έκδοση λαμβάνει χώρα, πέραν από την ενημέρωση που ήταν αναγκαία λόγω των εξελίξεων στον τομέα της θεωρίας και της νομολογίας και τις επιμέρους συμπληρώσεις των αναπτύξεων της πρώτης ενημέρωσης, το πρώτον εξέταση ή/και εμβάθυνση επί ζητημάτων που απασχολούν ιδιαίτερα την νομολογία και την ποινική πράξη, όπως ιδίως η λαθρεμπορία στον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης (υπό το άρθρο 119Α ΕΤΚ και στις Εισαγωγικές Παρατηρήσεις), το ζήτημα των δυαδικών κυρώσεων (στις Εισαγωγικές Παρατηρήσεις), η δέσμευση περιουσιακών στοιχείων (υπό το άρθρο 164 ΕΤΚ), η ειδική δήμευση και η κατάσχεση λαθρεμπορευμάτων και μεταφορικών μέσων (υπό τα άρθρα 160 και 177 ΕΤΚ, αντίστοιχα) και η κατάργηση της “παραδικονομίας” της λαθρεμπορίας με την θέση σε ισχύ του νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Παρόλο που η εισαγωγή του νέου ΚΠΔ είχε κατά την άποψη που υποστηρίζεται στο παρόν ως συνέπεια την κατάργηση (ως επί το πλείστον) της “παραδικονομίας” της λαθρεμπορίας, διατηρήθηκαν για ιστορικούς λόγους και οι αναπτύξεις της προηγούμενης έκδοσης επί των σχετικών δικονομικών διατάξεων.

Η ενότητα της **νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες** αποτελεί νέα, επικαιροποιημένη εκδοχή της πρώτης ερμηνευτικής προσέγγισης του Ν. 3691/2008 που επικυρώθηκε το 2012. Η παρούσα ενημέρωση κατέστη αναγκαία όχι μόνο λόγω της εξ ολοκλήρου αντικατάστασης του Ν. 3691/2008 με τον Ν. 4557/2018, με τον οποίο ενσωματώθηκε στην εθνική έννομη τάξη η Τέταρτη Οδηγία κατά της νομιμοποίησης (Οδηγία 2015/849), χωρίς ωστόσο να επέρχονται σημαντικές αλλαγές στο σκέλος των ποινικών διατάξεων του προγενέστερου νόμου, αλλά κυρίως λόγω της πλούσιας νομολογιακής επεξεργασίας της οποίας έτυχαν οι σχετικές διατάξεις τα τελευταία χρόνια. Στο κείμενο προτάσσονται η καταγραφή της βασικής τυπολογίας του φαινομένου που αποδίδεται με τον όρο “ξέπλυμα βρόμικου χρήματος” και η διαχρονική εξέλιξη των σχετικών νομοθετικών πρωτοβουλιών, τόσο σε διεθνές και ενωσιακό επίπεδο όσο και στην ελληνική έννομη τάξη. Ακολουθεί η ερμηνεία των άρθρων 1-4 του Ν. 4557/2018, με επίκεντρο αφενός μεν τις έννοιες της “προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας” και της “προέλευσης” της βρόμικης περιουσίας, αφετέρου δε την ειδική υπόσταση της νομιμοποίησης καθ’ εαυτήν. Η ανάλυση ολοκληρώνεται με τον σχολιασμό των διατάξεων περί των κύριων και παρεπόμενων ποινών (άρθρα 39-41), καθώς και του δικονομικού μέτρου της δέσμευσης και απαγόρευσης εκποίησης περιουσιακών στοιχείων (άρθρο 42).

Τα ανωτέρω ζητήματα εξετάζονται υπό το πρίσμα των νομολογιακών παραδοχών και της κριτικής σκοπιάς της θεωρίας. Έμφαση δόθηκε στην ανάδειξη προβλημάτων πρακτικού ενδιαφέροντος, όπως η υπαγωγή των φορολογικών αδικημάτων και του αδικήματος της μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο στην έννοια της “προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας”, η χρησιμοποίηση του χρηματοπιστωτικού τομέα ως υπαλλαγή νομιμοποίησης, η περίπτωση του “αυτοξεπλύματος”, τα –λόγω των πολλαπλών νομοθετικών μεταβολών– διαρκώς ανακύπτοντα ζητήματα διαχρονικού δικαίου, η ποινή της δήμευσης, η δέσμευση περιουσιακών στοιχείων με απόφαση του Προέδρου της Αρχής Νομιμοποίησης Εσόδων και τα μέσα άμυνας των θιγόμενων προσώπων. Κεντρική θέση στην παρούσα ερμηνεία κατέχει η συζήτηση για το προστατευόμενο έννομο αγαθό.

Ιανουάριος 2020

Στέφανος Παύλου / Θωμάς Σάμιος

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΤΗΝ 1^Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Η ποινική νομοθεσία της Ελλάδας σήμερα, στο πεδίο των ειδικών ποινικών νόμων, είναι διάχυτη, δογματικά ασυνεχής, και κυρίως ταχύτατα μεταβαλλόμενη, όχι πάντοτε προς το κανονιστικά και δογματικά αρτιότερο. Καλύπτει, όμως, κυρωτικά την μεγαλύτερη δικαστηριακή ύλη και αποτελεί ένα πεδίο ανασφάλειας ως προς την ορθή ερμηνεία για τον νομικό της πράξης, δικαστή ή δικηγόρο.

Η απουσία δε συστηματικών έργων από την σύγχρονη ελληνική πραγματεία επιτείνει το πρόβλημα. Τούτο ακριβώς το κενό φιλοδοξεί να καλύψει το ανά χείρας πόνημα, με το οποίο επιχειρείται η ερμηνευτική προσέγγιση των σημαντικών ποινικού ενδιαφέροντος διατάξεων που βρίσκονται εγκατεσπαρμένες σε διάφορα τμήματα της ισχύουσας ελληνικής νομοθεσίας.

Η επιλογή των ερμηνευομένων διατάξεων έγινε επί τη βάσει διαφόρων κριτηρίων: Πρώτον, την πρακτική σημασία τους, προεχόντως δε την συχνότητα εφαρμογής τους από την ελληνική νομολογία· δεύτερον, την δογματική σπουδαιότητά τους, υπό την έννοια της ανάδειξης μέσω αυτών καίριων ζητημάτων δογματικού ενδιαφέροντος· και τρίτον, την δικαιοπολιτική στόχευσή τους, είτε αυτή κινείται προς την σωστή είτε προς μια αμφισβητούμενη κατεύθυνση.

Το έργο είναι προσανατολισμένο κυρίως στην καλλιέργεια ενός διαλόγου με την νομολογία των δικαστηρίων μας. Κεντρικό στόχο αποτέλεσε αφενός μεν η ανάδειξη των ορθών λύσεων, όπου αυτές καταγράφονται, αφετέρου δε μια κριτική αντιπαράθεση με λιγότερο πειστικές λύσεις που ενίοτε προτείνονται και η κατάθεση ενός θεμελιωμένου –κατά το δυνατόν– αντιλόγου έναντι παραδοχών που εγείρουν αντιρρήσεις.

Παράλληλα, όμως, βασικό άξονα των αναπτύξεων αποτέλεσε και το τόλμημα μιας δεισδυτικής θεωρητικής εμβάθυνσης, όπου αυτό ήταν απαραίτητο. Έτσι, στο έργο ενθαρρύνθηκε και η προσφυγή στην αλλοδαπή βιβλιογραφία και νομολογία, σε όσες περιπτώσεις αυτό κρίθηκε αναγκαίο για την πληρότητα των αναπτύξεων, όπου δηλαδή ανακύπτουν προβλήματα για την αντιμετώπιση των οποίων η αλλοδαπή επιστήμη και νομολογία μπορούν να εισφέρουν καίρια στην χάραξη μιας ορθής κατεύθυνσης.

Την υλοποίηση των στόχων αυτών εμπιστευθήκαμε, υπό την εποπτεία μας, σε μια ομάδα καταξιωμένων ήδη, αλλά και νεώτερων επιστημόνων, η συνεργασία μας με τους οποίους αποτέλεσε μια ευτυχής εμπειρία. Η αλληλοεκτίμηση και ο αμοιβαίος σεβασμός κυριάρχησαν σε όλες τις φάσεις της δημιουργικής ανταλλαγής απόψεων για τα θέματα που μας απασχόλησαν όλους.

Το κατά πόσον η συλλογική αυτή προσπάθεια ήταν ή όχι επιτυχής θα κριθεί από τους αναγνώστες του παρόντος έργου, τόσο τους εφαρμοστές των ειδικών ποινικών νόμων όσο και τους θεωρητικούς του ποινικού δικαίου.

Ο βαθμός της επιτυχίας του εγχειρήματος, εξάλλου, θα υποδείξει –στον εκδότη και στους επιμελητές της έκδοσης– και την συνέχεια. Στόχος είναι ο συνεχής εμπλουτισμός του έργου με νέα νομοθετήματα. Η ερμηνεία πολλών εξ αυτών βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη, ενώ κάποιων άλλων έχει ήδη ολοκληρωθεί· ωστόσο, η εξαγγελία νομοθετικών επεμβάσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν στο αμέσως προσεχές διάστημα μας οδήγησε στην επιλογή να τα αποσύρουμε από την πρώτη αυτή μορφή του ανθολογίου και να τα ενσωματώσουμε στο έργο με την ευκαιρία της επόμενης ενημέρωσης. Παράλληλα, στόχος είναι και η διαρκής ενημέρωση των κειμένων που έχουν ήδη συμπεριληφθεί στην παρούσα συλλογή κάθε φορά που ανακύπτει αποχρών λόγος (νομοθετικές μεταβολές, σημαντικές νομολογιακές εξελίξεις κ.λπ.).

Θερμές ευχαριστίες απευθύνουμε και από την θέση αυτή στον αγαπητό φίλο *Πάνο Σάκκουλα*, που ανέλαβε την έκδοση του έργου, όσο και στις κυρίες *Διαμάντω Χαλβατζόγλου* και *Καίτη Βαφιά*, στις οποίες θα πρέπει να πιστωθεί η άρτια εμφάνισή του από σελιδοποιητική –και γενικότερα τεχνική– άποψη.

Ιανουάριος 2012

Στέφανος Παύλου / Θωμάς Σάμιος

ΟΔΗΓΙΕΣ ΧΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΕΡΓΟΥ

Η **εκδοτική πλατφόρμα** που υποστηρίζει την παρούσα κατ' άρθρον ερμηνεία είναι προσαρμοσμένη σε ένα πρωτοποριακό εγχείρημα, με στόχο την διαρκή ενημέρωση του χρήστη του έργου με το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Η καινοτομία συνίσταται στην έκδοση των επιμέρους ενοτήτων σε αυτοτελή τεύχη, ώστε να είναι δυνατή η αντικατάσταση κάθε φορά εκείνου μόνο του τμήματος που υφίσταται εκ νέου επισημονική επεξεργασία.

Με την **αρχική αγορά του προϊόντος** αποκτά κανείς τα ντοσιέ με τους ειδικούς ποινικούς νόμους, η κατ' άρθρον ερμηνεία των οποίων έχει ολοκληρωθεί έως την ημερομηνία αγοράς του προϊόντος.

Το έργο «Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι – Ερμηνεία κατ' άρθρον» υφίσταται **διαρκή ενημέρωση**, και μάλιστα προς δύο κατευθύνσεις: Αφενός μεν προστίθενται σε αυτό νέα τεύχη, που περιλαμβάνουν την κατ' άρθρον ερμηνεία ειδικών ποινικών νόμων μη συμπεριληφθέντων στην αρχική έκδοση του έργου, αφετέρου δε αντικαθίστανται ήδη κυκλοφορούντα τεύχη, η ύλη των οποίων έχει αναθεωρηθεί λόγω νομοθετικών μεταβολών, νέων νομολογιακών δεδομένων ή σημαντικών εξελίξεων στον χώρο της θεωρίας.

Το **κόστος της ενημέρωσης** εξαρτάται, κάθε φορά, από το πλήθος των τευχών που αντικαθίστανται ή προστίθενται. Σύμφωνα με τον σχεδιασμό του έργου, η συχνότητα της ενημέρωσης εξαρτάται από την ύπαρξη σημαντικών νομοθετικών μεταβολών, νομολογιακών ή θεωρητικών εξελίξεων. Ο στόχος είναι να αποφεύγεται η επιβάρυνση των κατόχων της αρχικής έκδοσης με διαρκείς ενημερώσεις για ασήμαντες αλλαγές, χωρίς πάντως να θυσιάζεται η ταχύτητα της ενημέρωσης.

Σε κάθε ενημέρωση δημοσιεύεται ένας –αναθεωρημένος, κάθε φορά– **πίνακας περιεχομένων (ενημερωτικό δελτίο)**, στον οποίο δηλώνεται, μεταξύ άλλων, η σειρά των τευχών που, σύμφωνα με την εξέλιξη του έργου, περιέχονται στα ντοσιέ.

Τα **τεύχη που αντικαθίστανται** υποδεικνύονται με ένδειξη του αύξοντος αριθμού ενημέρωσης (π.χ. 8^η ενημέρωση) και του χρόνου κυκλοφορίας της (π.χ. Ιούνιος 2024). Ο χρήστης αφαιρεί την προηγούμενη έκδοση του τεύχους και την αντικαθιστά με την νέα.

Τα **τεύχη που προστίθενται** παρεμβάλλονται στην ροή του υπάρχοντος υλικού με αλφαβητική σειρά. Στο παρόν έργο το αλφαβητικό κριτήριο επελέγη ως μέθοδος ταξινόμησης του υλικού, θα εφαρμόζεται δε και στις μελλοντικές ενημερώσεις του έργου· έτσι, π.χ. ο νόμος για την πνευματική ιδιοκτησία (θεματική ενότητα: “Πνευματική Ιδιοκτησία”) προστίθεται μετά την ενότητα “Περιβάλλον III” και πριν από την ενότητα “Πτωχευτικά αδικήματα”. Σε κάθε περίπτωση, στο εκάστοτε αναθεωρημένο ενημερωτικό δελτίο θα καταγράφεται η σειρά των ειδικών ποινικών νόμων που θα περιέχονται στο έργο μετά την τελευταία ενημέρωση.

Για λόγους τεχνικούς, αλλά και για την διευκόλυνση της ενημέρωσης του έργου, όσες ερμηνευτικές συμβολές καταλαμβάνουν πολλές σελίδες κυκλοφορούν σε **δύο ή περισσότερα τεύχη**. Στο μέλλον, και αναλόγως πάντοτε των μεταβολών που θα έχουν επέλθει στην νομοθεσία, την νομολογία και την θεωρία, στα ήδη υπάρχοντα τεύχη μιας θεματικής ενότητας μπορεί να προστεθούν νέα ή, αντιστρόφως, περισσότερα τεύχη ενδέχεται να συνενωθούν σε ένα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ / ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

ΤΟΜΟΣ Ι			
Θεματική ενότητα / Νομοθέτημα	Σχολιαστής	Α/Α	Χρόνος ενημ.
Αλλοδαποί Ι Εισαγωγικές παρατηρήσεις Ν. 3386/2005 (άρθρα 82-83) Ν. 4251/2014 (άρθρα 28-29)	Κωνσταντίνος Χατζόπουλος	6	Ιαν. 2020
Αλλοδαποί ΙΙ Ν. 4251/2014 (άρθρα 30, 49-56) Π.Δ. 233/2003	Κωνσταντίνος Χατζόπουλος	6	Ιαν. 2020
Ανταγωνισμός Ι: Αθέμιτος ανταγωνισμός Ν. 146/1914 (άρθρα 3-18α, 21-24)	Γεώργιος Δανιήλ	1	Ιαν. 2012
Απόρρητο ηλεκτρονικών επικοινωνιών Ι Συνταγματικό πλαίσιο προστασίας του απορρήτου στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών	Γρηγόρης Τσόλιας	2	Ιούν. 2013
Απόρρητο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ΙΙ Ν. 2225/1994 (άρθρα 3-5, 7)	Γρηγόρης Τσόλιας	2	Ιούν. 2013
Απόρρητο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ΙΙΙ Ν. 3115/2003 (άρθρα 9, 10, 13) Π.Δ. 47/2005 Ν. 3471/2006 (άρθρα 1-4, 15, 17) Ν. 3917/2011 (άρθρα 1-8, 11)	Γρηγόρης Τσόλιας	2	Ιούν. 2013
Απόρρητο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ΙV Παράρτημα Νομολογίας	Γρηγόρης Τσόλιας	2	Ιούν. 2013
Αρχαιότητες Ν. 3028/2002 (άρθρα 1-2, 53-67, 69, 71)	Αλεξάνδρα Μπανταβάνου	1	Ιαν. 2012
Γεωργικά προϊόντα: Ευθύνη αγοραστών Ν.Δ. 3424/1955	Θωμάς Σάμιος	1	Ιαν. 2012
Δασικά αδικήματα Ι Εισαγωγικές παρατηρήσεις Ν.Δ. 86/1969 (άρθρα 268, 276, 279) Επικουρικές διατάξεις	Ιωάννης Γκουντής	5	Νοέμβρ. 2016
Δασικά αδικήματα ΙΙ Ν.Δ. 86/1969 (άρθρο 287) Επικουρικές διατάξεις	Ιωάννης Γκουντής	5	Νοέμβρ. 2016

ΤΟΜΟΣ Ι			
Θεματική ενότητα / Νομοθέτημα	Σχολιαστής	A/A	Χρόνος ενημ.
Δασικά αδικήματα III Υ.Α. 414985/1985 Υ.Α. 37338/1807/2010 Ν. 4042/2012 Υ.Α. 125188/246/2013 Επικουρικές διατάξεις Ν.Δ. 86/1969 (άρθρα 273, 275, 286)	Ιωάννης Γκουντής	5	Νοέμβρ. 2016
Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα Εισαγωγικές παρατηρήσεις Ν. 4624/2019 (άρθρα 16 παρ. 4, 38 και 81) Ν. 3471/2006 (άρθρο 15) Ν. 3850/2010 (άρθρο 18 παρ. 9-12) Ν. 3917/2011 (άρθρο 11) Ν. 4600/2019 (άρθρα 83 παρ. 8-9 και 84 παρ. 14-15)	Νικόλαος Γανιάρης	6	Ιαν. 2020
Δηλώσεις Περιουσιακής Κατάστασης (πόθεν έσχες) I Εισαγωγικές παρατηρήσεις Ν. 3213/2003 (άρθρα 1-6Α)	Εμμανουήλ Αποστολάκης	6	Ιαν. 2020
Δηλώσεις Περιουσιακής Κατάστασης (πόθεν έσχες) II Ν. 3213/2003 (άρθρα 7-14, 19)	Εμμανουήλ Αποστολάκης	6	Ιαν. 2020
Επιταγή Ν. 5960/1933 (άρθρο 79)	Γεώργιος Πουρσανίδης	1	Ιαν. 2012
Εργασία: Μη εμπρόθεσμη καταβολή αποδοχών Α.Ν. 690/1945 (άρθρον μόνον)	Θωμάς Σάμιος	1	Ιαν. 2012
Εταιρείες I: Ανώνυμες Εταιρείες Ν. 4548/2018 (άρθρα 176-180)	Αθανάσιος Πάντος	7	Σεπτ. 2021
Εταιρείες II: Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης Ν. 3190/1955 (άρθρα 23, 60)	Αθανάσιος Πάντος	1	Ιαν. 2012
Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας I Εισαγωγικές παρατηρήσεις Ν. 4489/2017 (άρθρα 1-13)	Όλγα Τσόλκα / Δομίνικος Αρβανίτης	7	Σεπτ. 2021
Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας II Ν. 4489/2017 (άρθρα 14-35, Παραρτήματα Α'-Δ')	Όλγα Τσόλκα / Δομίνικος Αρβανίτης	7	Σεπτ. 2021

ΤΟΜΟΣ II			
Θεματική ενότητα / Νομοθέτημα	Σχολιαστής	A/A	Χρόνος ενημ.
Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης I Εισαγωγικές παρατηρήσεις N. 3251/2004 (άρθρα 1-10)	Δημήτριος Βούλγαρης	6	Ιαν. 2020
Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης II N. 3251/2004 (άρθρα 11-39, 43)	Δημήτριος Βούλγαρης	6	Ιαν. 2020
Ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή I Εισαγωγικές παρατηρήσεις N. 3305/2005 (άρθρο 26)	Ηλίας Σπυρόπουλος	7	Σεπτ. 2021
Ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή II N. 3305/2005 (Άρθρο 26) Ζητήματα καταλογισμού Απόπειρα – Συμμετοχή – Συρροή	Ηλίας Σπυρόπουλος	8	Ιούν. 2024
Καταχραστές του Δημοσίου N. 1608/1950 N.Δ. 2576/1953 (άρθρα 16, 22)	Μαρία Ρηγοπούλου	2	Ιούν. 2013
Κεφαλαιαγορά I N. 3340/2005 (άρθρα 3-7, 29)	Βασίλειος Πετρόπουλος	1	Ιαν. 2012
Κεφαλαιαγορά II N. 3340/2005 (άρθρα 30-31) N. 3606/2007 (άρθρα 4, 8, 22) N. 876/1979 (άρθρο 10)	Βασίλειος Πετρόπουλος	1	Ιαν. 2012
Λαθρεμπορία I Εισαγωγικές παρατηρήσεις στις ποινικές διατάξεις περί λαθρεμπορίας N. 2960/2001 (άρθρα 10, 119Α, 137)	Ιωάννης Μοροζίνης	6	Ιαν. 2020
Λαθρεμπορία II N. 2960/2001 (άρθρα 155-156)	Ιωάννης Μοροζίνης	6	Ιαν. 2020
Λαθρεμπορία III N. 2960/2001 (άρθρα 157-169, 172-177)	Ιωάννης Μοροζίνης	6	Ιαν. 2020
Μεσάζοντες N. 5227/1931 (άρθρα 1, 9, 11-13)	Θωμάς Σάμιος	1	Ιαν. 2012
Μεταμοσχεύσεις Εισαγωγικές παρατηρήσεις N. 3984/2011 (άρθρα 35-39)	Νικόλαος Τσουμάνης	4	Μάιος 2014

ΤΟΜΟΣ II			
Θεματική ενότητα / Νομοθέτημα	Σχολιαστής	A/A	Χρόνος ενημ.
Ναρκωτικά I Εισαγωγικές παρατηρήσεις N. 4139/2013 (άρθρα 1-19)	Στέφανος Παύλου	4	Μάιος 2014
Ναρκωτικά II N. 4139/2013 (άρθρα 20-25)	Στέφανος Παύλου	4	Μάιος 2014
Ναρκωτικά III N. 4139/2013 (άρθρα 26-35)	Στέφανος Παύλου	4	Μάιος 2014
Ναρκωτικά IV N. 4139/2013 (άρθρα 36-60, 97-100, 104) N. 3459/2006 (άρθρα 58, 61)	Στέφανος Παύλου	4	Μάιος 2014
Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες I Εισαγωγικές παρατηρήσεις N. 4557/2018 (άρθρα 1-4)	Θεμιστοκλής Σοφός / Άννα Οικονόμου	6	Ιαν. 2020
Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες II N. 4557/2018 (άρθρα 5, 39-42, 47-50)	Θεμιστοκλής Σοφός / Άννα Οικονόμου	6	Ιαν. 2020

ΤΟΜΟΣ III			
Θεματική ενότητα / Νομοθέτημα	Σχολιαστής	A/A	Χρόνος ενημ.
Ντόπινγκ I N. 2725/1999 (άρθρο 128Θ παρ. 1 και 3)	Παναγιώτης Δεριζιώτης	8	Ιούν. 2024
Ντόπινγκ II N. 2725/1999 (άρθρο 128Θ παρ. 2, 4, 6)	Παναγιώτης Δεριζιώτης	8	Ιούν. 2024
Ντόπινγκ III N. 2725/1999 (άρθρο 128ΙΔ)	Παναγιώτης Δεριζιώτης	8	Ιούν. 2024
Όπλα – Πυρομαχικά – Εκρηκτικά I Εισαγωγικές παρατηρήσεις N. 2168/1993 (άρθρα 1-4α)	Δημήτριος Βούλγαρης	7	Σεπτ. 2021
Όπλα – Πυρομαχικά – Εκρηκτικά II N. 2168/1993 (άρθρα 5-29) N. 4678/2020 (άρθρα 15-21, 23)	Δημήτριος Βούλγαρης	7	Σεπτ. 2021

ΤΟΜΟΣ III			
Θεματική ενότητα / Νομοθέτημα	Σχολιαστής	A/A	Χρόνος ενημ.
Οπλοφορία και χρήση πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς Εισαγωγικές παρατηρήσεις Ν. 3169/2003 (άρθρα 1-6)	Δημήτριος Βούλγαρης	7	Σεπτ. 2021
Παίγνια Εισαγωγικές παρατηρήσεις στις ποινικές διατάξεις για τα παίγνια	Βασίλειος Πετρόπουλος	2	Ιούν. 2013
Περιβάλλον Ι Εισαγωγικές παρατηρήσεις στις ποινικές διατάξεις για την προστασία του περιβάλλοντος	Ιωάννης Μοροζίνης	1	Ιαν. 2012
Περιβάλλον II Ν. 1650/1986 (άρθρο 28)	Ιωάννης Μοροζίνης	1	Ιαν. 2012
Περιβάλλον III Ν. 743/1977 (άρθρο 13) Ν. 3199/2003 (άρθρο 14) Ν. 4037/2012 (άρθρο 6)	Ιωάννης Μοροζίνης	1	Ιαν. 2012
Πνευματική ιδιοκτησία Εισαγωγικές παρατηρήσεις Ν. 2121/1993 (άρθρα 66-66B) Π.Δ. 343/2002	Κωνσταντίνος Χατζόπουλος	8	Ιούν. 2024
Πτωχευτικά αδικήματα Πτωχευτικός Κώδικας – Ν. 3588/2007 (άρθρα 171-177)	Κωνσταντίνα Παπαθανασίου	5	Νοέμβρ. 2016
Ρατσισμός – Ρητορική του μίσους I Εισαγωγικές παρατηρήσεις (Ν. 927/1979)	Ιωάννης Μοροζίνης	5	Νοέμβρ. 2016
Ρατσισμός – Ρητορική του μίσους II Ν. 927/1979 (άρθρα 1-3, 5)	Ιωάννης Μοροζίνης	5	Νοέμβρ. 2016
Υπεύθυνες Δηλώσεις Ν. 1599/1986 (άρθρα 6-8, 22)	Ιουλιανός Λαζάνης	7	Σεπτ. 2021
Υπουργοί – Ποινική ευθύνη Υπουργών Ν. 3126/2003 (άρθρα 1-22)	Ιωάννα Αναστασοπούλου	5	Νοέμβρ. 2016
Φορολογικά αδικήματα I Εισαγωγικές παρατηρήσεις	Θεόδωρος Παπακυριάκου	5	Νοέμβρ. 2016
Φορολογικά αδικήματα II ΚΦΔ – Ν. 4174/2013 (άρθρο 66 παρ. 1-4, 6)	Θεόδωρος Παπακυριάκου	5	Νοέμβρ. 2016

ΤΟΜΟΣ III			
Θεματική ενότητα / Νομοθέτημα	Σχολιαστής	A/A	Χρόνος ενημ.
Φορολογικά αδικήματα III ΚΦΔ – Ν. 4174/2013 (άρθρα 66 παρ. 5, 67)	Θεόδωρος Παπακυριάκου	5	Νοέμβρ. 2016
Φορολογικά αδικήματα IV ΚΦΔ – Ν. 4174/2013 (άρθρα 68-71) Ν. 2523/1997 (άρθρα 17Α, 24) Ν. 4312/2014	Θεόδωρος Παπακυριάκου	5	Νοέμβρ. 2016

ΠΙΝΑΚΑΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ

Νομοθέτημα	Άρθρα	Θεματική ενότητα
N. 146/1914	3-18α, 21-24	Ανταγωνισμός Ι: Αθέμιτος ανταγωνισμός
N. 5227/1931	1, 9, 11-13	Μεσάζοντες
N. 5960/1933	79	Επιταγή
A.N. 690/1945	μόνον	Εργασία: μη εμπρόθεσμη καταβολή αποδοχών
N. 1608/1950	1-3	Καταχραστές του Δημοσίου
N.Δ. 2576/1953	16, 22	Καταχραστές του Δημοσίου
N. 3190/1955	23, 60	Εταιρείες ΙΙ: εταιρείες περιορισμένης ευθύνης
N.Δ. 3424/1955	1-4	Γεωργικά προϊόντα: Ευθύνη αγοραστών
N.Δ. 86/1969	268, 276, 279	Δασικά αδικήματα Ι
	273, 275, 286	Δασικά αδικήματα ΙΙΙ
	287	Δασικά αδικήματα ΙΙ
N. 743/1977	13	Περιβάλλον ΙΙΙ
N. 876/1979	10	Κεφαλαιαγορά ΙΙ
N. 927/1979	1-3, 5	Ρατσισμός - Ρητορική του μίσους ΙΙ
Υ.Α. 414985/1985		Δασικά αδικήματα ΙΙΙ
N. 1599/1986	6-8, 22	Υπεύθυνες δηλώσεις
N. 1650/1986	28	Περιβάλλον ΙΙ
N. 2121/1993	66-66B	Πνευματική ιδιοκτησία
N. 2168/1993	1-4α	Όπλα - Πυρομαχικά - Εκρηκτικά Ι
	5-29	Όπλα - Πυρομαχικά - Εκρηκτικά ΙΙ
N. 2225/1994	3-5, 7	Απόρρητο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ΙΙ
N. 2523/1997	17Α, 24	Φορολογικά αδικήματα ΙV
N. 2725/1999	128Θ παρ. 1 και 3	Ντόπινγκ Ι
	128Θ παρ. 2, 4, 6	Ντόπινγκ ΙΙ
	128ΙΔ	Ντόπινγκ ΙΙΙ
N. 2960/2001	10, 119Α, 137	Λαθρεμπορία Ι

Νομοθέτημα	Άρθρα	Θεματική ενότητα
	155-156	Λαθρεμπορία II
	157-169, 172-177	Λαθρεμπορία III
N. 3028/2002	1-2, 53-67, 69, 71	Αρχαιότητες
Π.Δ. 343/2002	1-7	Πνευματική ιδιοκτησία
N. 3115/2003	9, 10, 13	Απόρρητο ηλεκτρονικών επικοινωνιών III
N. 3126/2003	1-22	Υπουργοί - Ποινική ευθύνη Υπουργών
N. 3169/2003	1-6	Οπλοφορία και χρήση πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς
N. 3199/2003	14	Περιβάλλον III
N. 3213/2003	1-6Α	Δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης (πόθεν έσχες) I
	7-14, 19	Δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης (πόθεν έσχες) II
Π.Δ. 233/2003	1-9	Αλλοδαποί II
N. 3251/2004	1-10	Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης I
	11-39, 43	Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης II
N. 3305/2005	26	Ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή I-II
N. 3340/2005	3-7, 29	Κεφαλαιαγορά I
	30-31	Κεφαλαιαγορά II
N. 3386/2005	82-83	Αλλοδαποί I
Π.Δ. 47/2005	1-9	Απόρρητο ηλεκτρονικών επικοινωνιών III
N. 3459/2006	58, 61	Ναρκωτικά IV
N. 3471/2006	1-4	Απόρρητο ηλεκτρονικών επικοινωνιών III
	15	Απόρρητο ηλεκτρονικών επικοινωνιών III Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα
	17	Απόρρητο ηλεκτρονικών επικοινωνιών III
N. 3588/2007	171-177	Πτωχευτικά αδικήματα
N. 3606/2007	4, 8, 22	Κεφαλαιαγορά II

Νομοθέτημα	Άρθρα	Θεματική ενότητα
N. 3850/2010	18	Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα
Υ.Α. 37338/1807/2010		Δασικά αδικήματα ΙΙΙ
N. 3917/2011	1-8	Απόρρητο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ΙΙΙ
	11	Απόρρητο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ΙΙΙ Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα
N. 3984/2011	35-39	Μεταμοσχεύσεις
N. 4037/2012	6	Περιβάλλον ΙΙΙ
N. 4042/2012		Δασικά αδικήματα ΙΙΙ
N. 4139/2013	1-19	Ναρκωτικά Ι
	20-25	Ναρκωτικά ΙΙ
	26-35	Ναρκωτικά ΙΙΙ
	36-60, 97-100, 104	Ναρκωτικά ΙV
N. 4174/2013	66 παρ. 1-4, 6	Φορολογικά αδικήματα ΙΙ
	66 παρ. 5, 67	Φορολογικά αδικήματα ΙΙΙ
	68-71	Φορολογικά αδικήματα ΙV
Υ.Α. 125188/246/2013		Δασικά αδικήματα ΙΙΙ
N. 4251/2014	28-29	Αλλοδαποί Ι
	30, 49-56	Αλλοδαποί ΙΙ
N. 4312/2014		Φορολογικά αδικήματα ΙV
N. 4489/2017	1-13	Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας Ι
	14-35	Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας ΙΙ
N. 4548/2018	176-180	Εταιρείες Ι: ανώνυμες εταιρείες
N. 4557/2018	1-4	Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες Ι
	5, 39-42, 47-50	Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ΙΙ
N. 4600/2019	83, 84	Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα
N. 4624/2019	16, 38, 81	Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα
N. 4678/2020	15-21, 23	Όπλα - Πυρομαχικά - Εκρηκτικά ΙΙ

N. 2725/1999

«Ερασιτεχνικός αθλητισμός και άλλες διατάξεις»

(ΦΕΚ Α' 121/17.6.1999)

1280 Ποινικές διατάξεις. 1. Όποιος χορηγεί σε αθλητή φυσική ή χημική ουσία ή βιολογικό ή βιοτεχνολογικό υλικό ή εφαρμόζει σε αυτόν μέθοδο που απαγορεύεται από την κοινή απόφαση του άρθρου 128Γ του παρόντος, με σκοπό τη βελτίωση της αγωνιστικής του διάθεσης, ικανότητας και απόδοσής του, κατά τη διάρκεια αθλητικών αγώνων ή εν όψει της συμμετοχής του σε αυτούς, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) ετών και με χρηματική ποινή είκοσι πέντε χιλιάδων (25.000) έως πενήντα χιλιάδων (50.000) ευρώ, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη. Η επιβολή μόνο της χρηματικής ποινής με την παραδοχή ελαφρυντικών περιστάσεων αποκλείεται. Σε αυτόν που καταδικάστηκε επιβάλλεται και η απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος σχετικού με τον αθλητισμό. Επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών, εάν ο υπαίτιος διαπράττει τις ανωτέρω πράξεις είτε κατ'επάγγελμα είτε με σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη.

2. Αθλητής που χρησιμοποιεί φυσική ή χημική ουσία ή βιολογικό ή βιοτεχνολογικό υλικό ή επιτρέπει την εφαρμογή σε αυτόν μεθόδου που απαγορεύεται από την κοινή απόφαση του άρθρου 128Γ του παρόντος, με σκοπό τη βελτίωση της αγωνιστικής του διάθεσης, ικανότητας και απόδοσής του, κατά τη διάρκεια αθλητικών αγώνων ή εν όψει της συμμετοχής του σε αυτούς, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη. Η κατοχή από αθλητή ουσίας ή υλικού του προηγούμενου εδαφίου που δεν έχει καταχωρηθεί νομίμως στο δελτίο υγείας του τιμωρείται με χρηματική ποινή τουλάχιστον πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη.

3. Στην περίπτωση της παραγράφου 1, όταν ο αθλητής είναι ανήλικος, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα (10) ετών και ισόβια στέρηση της άδειας άσκησης σχετικού με τον αθλητισμό επαγγέλματος, ανεξάρτητα από το μέγεθος της ποινής που επιβλήθηκε.

4. Όποιος κατασκευάζει, εκχυλίζει, παρασκευάζει, αποθηκεύει, διακινεί, εμπορεύεται, προμηθεύεται ή παρέχει οικονομικά μέσα με οποιονδήποτε τρόπο για την προμήθεια των ουσιών και μεθόδων της παραγράφου 1 με σκοπό τη βελτίωση της αγωνιστικής διάθεσης, ικανότητας και απόδοσης αθλητών, κατά τη διάρκεια αθλητικών αγώνων ή εν όψει της συμμετοχής τους σε αυτούς, τιμωρείται με τις ποινές της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη. Αν ο δράστης τελεί τις πράξεις αυτές μέσα σε αθλητικές εγκαταστάσεις ή με σκοπό να χορηγηθούν οι ουσίες ή να εφαρμοστούν μέθοδοι σε ανήλικους αθλητές, επιβάλλονται οι ποινές της παραγράφου 3 του παρόντος.

5. Εκτός από τις πιο πάνω ποινές διατάσσεται η δήμευση και καταστροφή των απαγορευμένων ουσιών, καθώς και των αντικειμένων ή εγγράφων που χρησίμευσαν ή διευκόλυναν τη διαπράξη της παράβασης. Επίσης, διατάσσεται η σφράγιση του συνόλου των εγκαταστάσεων της επιχείρησης που χρησιμοποιήθηκε για τη διάπραξη της παράβασης, εφόσον ανήκει στο πρόσωπο που καταδικάστηκε και η καταδικαστική απόφαση δημοσιεύεται στον Τύπο.

6. Όποιος παρακωλύει τους αρμόδιους για έλεγχο ντόπινγκ φορείς στην άσκηση του καθήκοντός τους τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη. Με την ίδια ποινή τιμωρείται και όποιος πριν, κατά ή μετά από διενέργεια νόμιμου ελέγχου ντόπινγκ καταστρέφει, αλλοιώνει ή καθιστά ανέφικτη τη χρήση των δειγμάτων ή πλαστογραφεί, νοθεύει ή αλλοιώνει την καταγραφή του αποτελέσματος του ελέγχου με οποιονδήποτε τρόπο. Σε περίπτωση που τις πράξεις του προηγούμενου εδαφίου διαπράττει με πρόθεση δειγματοληπτής ντόπινγκ κατά την έννοια του παρόντος νόμου, μέλος

στοιχεία του αδίκου, ΠοινΧρ 2000, 97 επ.: Γ. Λιανός, Ν. 4714/2020, 4726/2020, 4735/2020: Προς μια θεσμοθέτηση του «αθλητικού ετεροδοικητού», ΧρΙΔ 2020, 707 επ.: Ε. Μαντρατζή, Ντόπινγκ: Δικαιοπολιτική Προσέγγιση, Κανονιστική Θεμελίωση και Αντεγκληματική Θεώρηση, 2011· Α. Μαυρομάτης, Αθλητισμός και Ποινικό Δίκαιο, Εισαγωγική – Δογματική προσέγγιση, ΠοινΔικ 2005, 1323 επ.: ο *ιδίος*, Αθλητικά εγκλήματα, 2006· ο *ιδίος*, Σωματικές βλάβες στον αθλητισμό, 2007· Ι. Μοροζίνη, Κίνδυνος και επικινδυνότητα ως στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης, ΠοινΧρ 2015, 436 επ.: Δ. Π. Παναγιωτόπουλος, Αθλητικό Σωματίο, 2022· Μ. Παπαλουκάς, Η απαλλαγή του αθλητή από την ποινική ευθύνη της πρόκλησης αθλητικών τραυματισμών, ΠοινΔικ 2011, 367 επ.: Β. Πετρόπουλος, Η δωροδοκία στον αθλητικό τομέα, εις: Η ποινική διαχείριση της Δωροδοκίας, Δυνατότητες και Όρια, 6^ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, 2013, σ. 360 επ.: ο *ιδίος*, Η εγκληματοποίηση της χειραγώγησης αθλητικού αγώνα μέσω «παρέμβασης με αθέμιτες ενέργειες» κατά τις παρ. 1, 4 του ά. 132 του ά. 2725/1999, The Art of Crime 8/2020, 35 επ.: ο *ιδίος*, Η εφαρμογή της αρχής *nemo tenetur* κατά την διαδικασία επιβολής κύρωσης με χαρακτηριστικά ποινής, The Art of Crime 11/2021, 247 επ.: Β. Σακελλαροπούλου, Ντόπινγκ: Μια κρίσιμη συνάντηση Δικαίου και Ιατρικής, ΝοΒ 66 (2018), 1198 επ.: Κ. Χριστοδούλου, Αθλητικό Δίκαιο, 2023

Ξενόγλωσση

R. Ahlers, Doping und strafrechtliche Verantwortlichkeit, 1994· T. Bagger von Grafenstein, eSport: Welche Vor- und Nachteile bringt eine rechtliche Qualifizierung als Sport mit sich?, MMR-Beilage 2018, 20 επ.: T. Bode / S. Seiterle, Affenpinscher in Aspek – Teil 1, Zur Blankettstrafgesetzgebung im Nebenstrafrecht, ZIS 2016, 91 επ.: οι *ιδίοι*, Affenpinscher in Aspek – Teil 2, Zur Blankettstrafgesetzgebung im Nebenstrafrecht, ZIS 2016, 173 επ.: Ι. Bott / W. Mitsch, Sinn und Unsinn der Strafbarkeit des Dopings – Eine Analyse, KriPoZ 2016, 159 επ.: J. Bülte, Blankette und normative Tatbestandsmerkmale: Zur Bedeutung von Verweisungen in Strafgesetzen, JuS 2015, 769 επ.: A. Burghardt, Die Pflicht zum guten Gesetz, 1996· P. Bydliński, Grundzüge der Methodenlehre, ⁴2023· R. Cherkeh, Betrug (§ 263 StGB), verübt durch Doping im Sport, 2000· R. Cherkeh / C. Momsen, Doping als Wettbewerbsverzerrung? – Möglichkeiten der strafrechtlichen Erfassung des Dopings unter besonderer Berücksichtigung der Schädigung von Mitbewerbern, NJW 2001, 1745 επ.: R. Cherkeh / C. Momsen / J. Orth, Handbuch Sportstrafrecht, 2021· P. David, A Guide to the World Anti-Doping Code, ²2013· S. Diener, § 16, Sportstrafrecht – C. Doping im Sport, in: Böttger, Wirtschaftsstrafrecht, ³2023· F. Eising, Die Strafbarkeit des Eigendopings, 2018· H. Erkens, Selbstbezeichnung des gedopten Athleten? – § 3 AntiDopG, der *nemo-tenetur*-Grundsatz und die Athletenvereinbarung, SpuRt 2016, 245 επ.: R. Eschelbach, in: Graf/Jäger/Wittig, Wirtschafts- und Steuerstrafrecht, ²2017, AntiDopG· A. Fiedler, Das Doping minderjähriger Sportler – Eine straf- und verbandsrechtliche Untersuchung, 2014· P. Finken, Die neue Anti-Doping-Gesetzgebung: Gesetz zur Bekämpfung von Doping im Sport, PharmR 2016, 445 επ.: C. Franzenburg, Der ne bis in idem-Grundsatz im (internationalen) Verbandsrecht – Reichweite und Grenzen des Art. 103 Abs. 3 GG, SpuRt 2022, 31 επ.: G. Freund, Münchener Kommentar zum StGB, ⁴2022, Bd. 6, Nebenstrafrecht I, Kap. 2, AntiDopG §§ 1-4a· D. Friedrich / C. Cook, Grenzen der rechtfertigten Einwilligung im Sport bei Doping des Gegners, SpuRt 2020, 295 επ.: S. Großmann, Referendarexamensklausur – Strafrecht: Der gedopte Boxer, JuS 2021, 1054 επ.: S. Grotz, Die Grenzen der staatlichen Strafgewalt exemplifiziert am neuen Anti-Doping-Tatbestand, ZJS 2008, 243 επ.: A. Grünwald, in: Leipziger Kommentar zum StGB, ¹²2019, § 228· L. Gumnior, Der Einsatz von Öffnungsklauseln im Strafrecht, 2023· J. Hajszan, Arbeitsverträge, Sponsoring und Doping: Strafbarer Betrug?, JB 2022, 273 επ.: M. Heger, Zur Strafbarkeit von Doping im Sport, JA 2003, 76 επ.: ο *ιδίος*, Doping & Enhancement – „Verbesserungen“ des Körpers aus strafrechtlicher Sicht, in: M. Jahn / J. Kim / L. Knegendorf / L. Rickli / F. Poll-Wolbeck, Medizinrecht – Ein Balanceakt zwischen Können und Dürfen, 2015, σ. 121 επ.: ο *ιδίος*, Die Strafbarkeit von Doping nach dem Anti-Doping-Gesetz (ADG), medstra 2017, 205 επ.: ο *ιδίος*, in: F. Rostalski / M. Tsimbikakis, Medizinstrafrecht, 2023, Anti-Doping-Gesetz (AntiDopG)· E. Hoven / M. Kubiciel, Das Anti-Doping Gesetz in der Praxis, SpuRt 2021, 186 επ.: οι *ιδίοι*, Das Gesetz gegen Doping im Sport in der Praxis – Eine Evaluierung, 2021· T. Hülskötter / N. Raabe, Die Verletzung eines Gegenspielers durch einen gedopten, aber sonst regelkonform handelnden Athleten, SpuRt 2020, 210 επ.: M. Jahn, Doping zwischen Selbstgefährdung, Sittenwidrigkeit und staatlicher Schutzpflicht Materiell – strafrechtliche Fragen an einen Straftatbestand zur Bekämpfung des eigenverantwortlichen Dopings, ZIS 2006, 57 επ.: ο *ιδίος*, Strafrecht: Doping als Körperverletzung des Gegners beim Boxsport, JuS 2019, 593 επ.: S. Jansen, Strafprozessuale Beweisverwertung von Dopingproben, SpuRt 2022, 80 επ.: W. Kargl, Begründungsprobleme des Dopingstrafrechts, NSTZ 2007, 489 επ.: J. Kaspar, Verhältnismäßigkeit und Grundrechtsschutz im Präventionsstrafrecht, 2014· ο *ιδίος*, Herausforderungen evidenzbasierter Strafgesetzgebung, KriPoZ 2020, 14 επ.: ο *ιδίος*, in: W. Leitner / H. Rosenau, Nomos Kommentar zum Wirtschafts- und Steuerstrafrecht, ²2022, StGB §§ 15-17, 25-28· ο *ιδίος*, Strafrecht – Allgemeiner Teil, Einführung, ⁴2023· J. Kaspar / T. Reinbacher, Casebook – Strafrecht Allgemeiner Teil, ²2023· R. Kauerhof, Ein Anti-Doping-Gesetz als Garant für den sauberen Sport! – Anmerkungen zu Pro und Contra der strafrechtlichen Verfolgung von „Dopingsündern“, HRRS 2007, 71 επ.: M. Klarmann, Systemprobleme im Dopingverfahren? – Der Schutz der Sportler vor langwierigen und kostenintensiven Verfahren, SpuRt 2021, 316 επ.: J.-F. Kolbe, Strafprozessuale Aspekte der strafrechtlichen Dopingverfolgung, 2012· H. Kornprobst, in: Weber/Kornprobst/Maier, Betäubungsmittelgesetz, ⁶2021· J. Korsten / A. Kuse, Strafrechtliche

5.1.3.5.2. Επίδραση των μεταβολών του Καταλόγου στο αξιόπιστο	(46)
5.1.6. Κατάλογοι και ιδιότητες των Απαγορευμένων Μέσων	(47-62)
5.1.6.1. ΚΥΑ 34912/2011 – ΦΕΚ Β' 3170/30.12.2011	(47)
5.1.6.2. Ο Κατάλογος Απαγορευμένων Μέσων του WADA 2023	(48)
5.1.6.3. Ιδιότητες των απαγορευμένων μέσων	(49-62)
5.1.6.3.1. Απαγορευμένες ουσίες εντός και εκτός αγώνων	(49-55)
5.1.6.3.2. Απαγορευμένες μέθοδοι εντός και εκτός αγώνων	(56-59)
5.1.6.3.3. Απαγορευμένες ουσίες μόνον εκτός αγώνων	(60-61)
5.1.6.3.4. Ουσίες απαγορευόμενες μόνον σε συγκεκριμένα αθλήματα	(62)
5.1.7. Νομοτυπική διαμόρφωση	(63-66)
5.2. Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος	(67-73)
5.2.1. Ο σκοπός βελτίωσης της διάθεσης, ικανότητας και απόδοσης του αθλητή	(68)
5.2.2. Κατά την διάρκεια αγώνων ή ενόψει συμμετοχής του αθλητή σε αυτούς	(69-70)
5.2.3. Ζητήματα πλάνης	(71-73)
5.3. Ποινικές κυρώσεις	(74-80)
5.3.1. Κύριες ποινές	(74-77)
5.3.2. Παρεπόμενες ποινές	(78-80)
5.4. Διακεκριμένες παραλλαγές του εγκλήματος	(81-89)
5.4.1. Τέλεση κατ' επάγγελμα (παράγραφος 1 εδ. δ' υπαλ. α')	(82)
5.4.2. Τέλεση με σκοπό προσπορισμού περιουσιακού οφέλους υπέρ εαυτού ή τρίτου (παράγραφος 1 εδ. δ' υπαλ. β')	(83-84)
5.4.3. Χορήγηση σε ανήλικο αθλητή (παράγραφος 3)	(85-86)
5.4.4. Ποινικές κυρώσεις	(87-89)
5.5. Οι ειδικές μορφές εμφάνισης του εγκλήματος	(90-114)
5.5.1. Απόπειρα	(90-91)
5.5.2. Συμμετοχή	(92-96)
5.5.3. Ζητήματα συρροής	(97-114)
5.5.3.1. Συρροή με εγκλήματα του Ποινικού Κώδικα	(99-113)
5.5.3.1.1. Σωματικές βλάβες	(99-106)
5.5.3.1.2. Εγκλήματα κατά της ζωής	(107-110)
5.5.3.1.3. Λοιπά εγκλήματα	(111-113)
5.5.3.2. Εγκλήματα ειδικών ποινικών νόμων	(114)
6. Χρήση απαγορευμένου μέσου από αθλητή (παράγραφος 2 εδ. α')	(115-152)
6.1. Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος	(117-127)
6.1.1. Λήψη και εισαγωγή απαγορευμένης ουσίας	(118-119)
6.1.2. Εφαρμογή απαγορευμένης μεθόδου	(120-122)
6.1.3. Ενεργητικό και παθητικό υποκείμενο τέλεσης	(123-124)
6.1.4. Τα απαγορευμένα μέσα	(125)
6.1.5. Νομοτυπική διαμόρφωση	(126-127)
6.2. Η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος	(128-132)
6.2.1. Ο σκοπός βελτίωσης της ίδιας διάθεσης, ικανότητας και απόδοσης κατά την διάρκεια αθλητικών αγώνων ή ενόψει της συμμετοχής του αθλητή σε αυτούς	(130)
6.2.2. Ζητήματα πλάνης	(131-132)
6.3. Ποινική κύρωση	(133-135)
6.3.1. Κύρια ποινή	(133)
6.3.2. Παρεπόμενες ποινές	(134-135)
6.4. Οι ειδικές μορφές εμφάνισης του εγκλήματος	(136-152)
6.4.1. Απόπειρα	(136-137)
6.4.2. Συμμετοχή	(138)
6.4.3. Ζητήματα συρροής	(139-152)
6.4.3.1. Εγκλήματα ντόπινγκ	(140)
6.4.3.2. Εγκλήματα του Ποινικού Κώδικα	(141-151)
6.4.3.2.1. Απάτη	(141-148)
6.4.3.2.2. Σωματικές βλάβες	(149-151)
6.4.3.3. Εγκλήματα ειδικών ποινικών νόμων	(152)
7. Κατοχή από αθλητή απαγορευμένης ουσίας ή υλικού (παράγραφος 2 εδ. β')	(153-176)
7.1. Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος	(154-161)
7.1.1. Εννοια της κατοχής	(154-158)
7.1.2. Μη καταχώρηση στο δελτίο υγείας	(157-158)

7.1.3. Υποκείμενο τέλεσης του εγκλήματος.....	(159)
7.1.4. Απαγορευμένη ουσία ή υλικό.....	(160)
7.1.5. Νομοτυπική διαμόρφωση.....	(161)
7.2. Υποκειμενική υπόσταση.....	(162)
7.3. Ζητήματα πλάνης.....	(163-164)
7.4. Ποινικές κυρώσεις.....	(165-168)
7.5. Οι ειδικές μορφές εμφάνισης του εγκλήματος.....	(169-176)
7.5.1. Απόπειρα.....	(169-170)
7.5.2. Συμμετοχή.....	(171-172)
7.5.3. Ζητήματα συρροής.....	(173-176)
7.5.3.1. Εγκλήματα ντόπινγκ.....	(174-175)
7.5.3.2. Λοιπά εγκλήματα.....	(176)
8. Κατασκευή, διακίνηση κ.λπ. απαγορευμένων μέσων (παράγραφος 4 εδ. α').....	(177-215)
8.1. Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος.....	(178-183)
8.1.1. Οι πράξεις εν ευρεία έννοια κατασκευής.....	(178)
8.1.2. Η αποθήκευση.....	(179)
8.1.3. Οι κατ' ιδίαν πράξεις διακίνησης – εμπορίας – προμήθειας και παροχής οικονομικών πόρων προς προμήθεια μέσων ντόπινγκ.....	(180-183)
8.2. Τα απαγορευμένα μέσα.....	(184)
8.3. Νομοτυπική διαμόρφωση.....	(185)
8.4. Η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος.....	(186-187)
8.5. Ζητήματα πλάνης.....	(188-189)
8.6. Ποινική κύρωση.....	(190-194)
8.6.1. Κύριες ποινές.....	(190-192)
8.6.2. Παρεπόμενες ποινές.....	(193-194)
8.7. Διακεκριμένες παραλλαγές του εγκλήματος (παράγραφος 4 εδ. β').....	(195-199)
8.7.1. Τέλεση των πράξεων του εδαφίου α' εντός αθλητικών εγκαταστάσεων.....	(196)
8.7.2. Τέλεση των πράξεων του εδαφίου α' με σκοπό εφαρμογής των απαγορευμένων μέσων σε αθλητικούς αθλητές.....	(197)
8.7.3. Ποινικές κυρώσεις.....	(198-199)
8.8. Οι ειδικές μορφές εμφάνισης του εγκλήματος.....	(200-215)
8.8.1. Απόπειρα.....	(200-204)
8.8.2. Συμμετοχή.....	(205)
8.8.3. Ζητήματα συρροής.....	(206-215)
8.8.3.1. Εγκλήματα ντόπινγκ.....	(207-211)
8.8.3.2. Λοιπά εγκλήματα.....	(212-215)
9. Παρακώλυση αρμοδίων φορέων για έλεγχο ντόπινγκ, καταστροφή κ.λπ. δειγμάτων ελέγχου, πλαστογραφία, νόθευση κ.λπ. της καταγραφής του αποτελέσματος του ελέγχου (παράγραφος 6).....	(216-241)
9.1. Γενικές παρατηρήσεις.....	(216-217)
9.2. Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος.....	(218-221)
9.2.1. Η παρακώλυση αρμοδίων φορέων ελέγχου (εδάφιο α').....	(218-219)
9.2.2. Η καταστροφή κ.λπ. δειγμάτων ελέγχου (εδάφιο β' υπαλ. α').....	(220)
9.2.3. Πλαστογραφία, νόθευση ή αλλοίωση της καταγραφής του αποτελέσματος ελέγχου (εδάφιο β' υπαλ. β').....	(221)
9.3. Η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος.....	(222)
9.4. Ποινικές κυρώσεις.....	(223-224)
9.5. Η διακεκριμένη παραλλαγή του εγκλήματος (παράγραφος 6 εδ. γ').....	(225-227)
9.5.1. Ιδιαίτερες ιδιότητες.....	(225)
9.5.2. Ποινικές κυρώσεις.....	(226-227)
9.6. Νομοτυπική διαμόρφωση.....	(228-229)
9.7. Οι ειδικές μορφές εμφάνισης του εγκλήματος.....	(230-241)
9.7.1. Απόπειρα.....	(230-233)
9.7.2. Συμμετοχή.....	(234)
9.7.3. Ζητήματα συρροής.....	(235-241)
9.7.3.1. Εγκλήματα ντόπινγκ.....	(235-238)
9.7.3.2. Λοιπά εγκλήματα.....	(239-241)
10. Λόγοι άρσης του αδικού.....	(242-246)
10.1. Εφαρμογή και κατοχή μέσω ντόπινγκ δυνάμει Ε.Χ.Θ.Σ.....	(242-245)
10.1.1. Διαδικαστικές προϋποθέσεις.....	(243)

10.1.2. Ουσιαστικές προϋποθέσεις.....	(244-245)
10.2. Κατάσταση ανάγκης	(246)
11. Ζητήματα διεθνούς ποινικού δικαίου	(247)
12. Δικονομικά.....	(248-271)
12.1. Κίνηση της ποινικής δίωξης	(248)
12.2. Ζητήματα απόδειξης	(249-261)
12.2.1. Οριοθέτηση της αξιοποίησης αποδείξεων από εξωποινικές διαδικασίες	(249-256)
12.2.1.1. Η αρχή της μη αυτοενοχοποίησης	(249-253)
12.2.1.2. Δικαίωμα σιωπής	(254-256)
12.2.2. Σχέση μεταξύ Α και Β δείγματος.....	(257)
12.2.3. Ειδικές ανακριτικές πράξεις.....	(258-260)
12.2.4. Προστασία μαρτύρων.....	(261)
12.3. Αρμοδιότητα	(262)
12.4. Υποστήριξη της κατηγορίας.....	(263-264)
12.5. Δεδικασμένο – Εκκρεμοδικία – Δυαδικές κυρώσεις.....	(265-271)

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

1.1. Γενικά – Το ντόπινγκ ως φαινόμενο

Ο όρος “ντόπινγκ” ανάγεται στην λέξη “Dop”, η οποία προέρχεται από την γλώσσα Ζουλού των νοτιοαφρικανικών φυλών. Με την χρήση της αποδιδόταν το είδος του φυσικού αποστάγματος που είχε διεγερτικές ιδιότητες και ήταν χρήσιμο για την απερίσπαστη λατρεία του Θεού. Μέσω της επαφής των αποίκων με τους γηγενείς η λέξη μεταφέρθηκε στις ευρωπαϊκές γλώσσες και καθιερώθηκε ως όρος πρώτα στην ολλανδική και έπειτα στην αγγλική γλώσσα του 19^{ου} αιώνα¹. Έκτοτε έχει την σημασία της αθέμιτης χρήσης ουσιών και μεθόδων προς τεχνητή αύξηση της αγωνιστικής ικανότητας τόσο των ανθρώπων όσο και των ίππων².

Η νομική έννοια του ντόπινγκ έχει έως τώρα ορισθεί με βάση δύο συστήματα, αφενός μεν εκείνο των παραδοσιακών εννοιολογικών ορισμών και κατηγοριών, αφετέρου δε εκείνο του συνδυασμού ορισμών, επιμέρους παραβάσεων και ενός καταλόγου απαγορευμένων μέσων. **Το πρώτο σύστημα** ανάγεται στις πρώιμες προσπάθειες συγκρότησης κανόνων αντιντόπινγκ, με αφετηρία τον ορισμό που σχηματίσθηκε (σε διεθνές επίπεδο) από την Ειδική Επιτροπή Εξωσχολικής Εκπαίδευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1963³ και (σε εθνικό επίπεδο) εκείνον του άρθρου 7 παρ. 1 του Ν. 1646/1986⁴. Εννοίες, όπως “αθέμιτη”, “τεχνητή” ή “μη ομαλή βελτίωση της επίδοσης”, διαμορφώνονταν μάλλον ως αξιολογικά προσδιοριζόμενες με βάση αθλητικά-ηθικά μεγέθη, χωρίς να εξυπηρετούν την πράξη. Η αφαιρετικότητα των περισσότερων ορισμών και ο ρυθμός εξέλιξης των πρακτικών ντόπινγκ κατέστησαν σύντομα ανεπαρκείς τις γενικές περιγραφές του φαινομένου⁵. Με τον χρόνο η διάκριση μεταξύ επιτρεπτής στρατηγικής και αθέμιτης πρακτικής απαιτούσε ολοένα μεγαλύτερη εξειδίκευση αλλά και σημαντική ευχέρεια αναπροσαρμογής των κανόνων αντιντόπινγκ. Σημαντική στο πεδίο αυτό υπήρξε η συμβολή της (διαρκούς) έρευνας. Πηγές άντλησης πληροφοριών σχετικά με την πρόοδο της καταπολέμησης του ντόπινγκ συνιστούν μεταξύ άλλων τα δεδομένα που αφορούν στην εξέλιξη της τεχνικής «βιο-ενίσχυσης» (bio-enhancing)⁶, καθώς και τα πορί-

¹ Rain, Die Einwilligung des Sportlers beim Doping, 2003, σ. 9.

² Μαντρατζή, Ντόπινγκ, σ. 162-163, Volkmer/Fabricius, PVF-BtMG, ¹⁰2022, ΕισΠαρ, πλαγιάρ. 1.

³ «Ντόπινγκ είναι η χορήγηση ή χρήση από έναν αγωνιζόμενο (αθλητή) κάθε είδους ουσίας που είναι ξένη προς το σώμα ή κάθε φυσιολογικής ουσίας σε μη φυσιολογική ποσότητα ή με μη φυσιολογικό τρόπο λήψης με μόνο σκοπό την τεχνητή αύξηση της σωματικής ικανότητας κατά τον αθλητικό συναγωνισμό».

⁴ «... η αφαίρεση αίματος και επαναχορήγησης του πριν από τον αγώνα, καθώς και η χορήγηση σε αθλητή ή η λήψη από αυτόν κάθε ουσίας που μπορεί να επιφέρει τεχνητή μεταβολή της φυσικής αγωνιστικής ικανότητας (ντόπινγκ), καθώς και η χρήση κάθε μέσου σωματικής ή νευρικής διέγερσης».

⁵ Chrobok, Zur Strafbarkeit nach dem Anti-Doping-Gesetz, 2017, σ. 22.

⁶ Η «βιο-ενίσχυση» ανήκει στους ερευνητικούς κλάδους των επιστημών της ζωής που χαρακτηρίζονται ως «διπλής χρήσης» (dual use research of concern). Πορίσματα τέτοιων ερευνών, π.χ. γνώσεις, τεχνο-

πειθαρχικών κυρώσεων⁴² του άρθρου 128Η και του Ν. 4791/2021. Τέτοιες είναι π.χ. οι πράξεις παρασκευής, διακίνησης, εμπορίας, καθώς και η χορήγηση απαγορευμένων μέσων, λόγω της τυχόν σύμπραξης προσώπων εκτός αθλητισμού, της οργανωμένης τέλεσης σε περιβάλλον «παραοικονομίας», και κατ' επέκτασιν της εντονότερα εξωαθλητικής διάστασής τους.

3. Θεμελίωση της ποινικής απαγόρευσης του ντόπινγκ

3.1. Προστατευόμενο έννομο αγαθό

Το ενδιαφέρον του νομοθέτη να προστατεύσει περισσότερες από μία αξίες με την εγκληματοποίηση του ντόπινγκ οφείλεται κατ' αρχήν στην πολλαπλότητα των βλαπτικών συνεπειών αυτού σε εμπειρικό επίπεδο. Ταυτοχρόνως όμως, καθόσον η σχέση μεταξύ των πλειόνων προστατευτέων αξιών παραμένει ασαφής, τίθεται το πρόβλημα αν με το άρθρο 128Θ διαφυλάσσονται περισσότερα του ενός έννομα αγαθά (**εν δυνάμει «πλουραλισμός»**)⁴³. Η επίλυση του είναι σημαντική αφενοός μεν για το ζήτημα της νομιμοποίησης των σχολιαζόμενων ποινικών κανόνων, αφετέρου δε για επιμέρους «τόπους» του ουσιαστικού και του δικονομικού δικαίου, π.χ. επί συρροών, συναίνεσης του αθλητή στην χορήγηση μέσων ντόπινγκ ή ζητημάτων αναφορικά με την παράσταση στην ποινική δίκη προς υποστήριξη της κατηγορίας. Το προστατευτικό πεδίο των ποινικών διατάξεων κατά του ντόπινγκ, από την οριοθέτηση του οποίου εξαρτάται η εφαρμογή τους, προσδιορίζεται τελικώς με βάση τον διαχωρισμό των ανακλαστικών συνεπειών ποινικής προστασίας (από την μία πλευρά) και των κυρίων προστατευτέων αξιών (από την άλλη)⁴⁴.

Αρχικώς, η **συστηματική ένταξη** του ποινικού δικαίου του αντιντόπινγκ στον αθλητικό νόμο τείνει να προκαταλαμβάνει την συζήτηση αναφορικά με το προστατευόμενο έννομο αγαθό. Παρότι γίνεται δεκτό ότι ο νομοθέτης κατά την περιγραφή των εγκλημάτων (ιδίως εκείνων των παραγράφων 1 και 3) συνεκτίμησε τόσο τον κίνδυνο βλάβης της υγείας του αθλητή⁴⁵ όσο και τον κίνδυνο βλάβης της περιουσίας των εμπλεκόμενων μερών⁴⁶, κατά την κρατούσα άποψη το έννομο αγαθό που προσβάλλεται από τις πράξεις ντόπινγκ είναι η **γνησιότητα του αποτελέσματος των αθλητικών αγώνων και η ομαλή διεξαγωγή τους**⁴⁷. Η εν λόγω θέση στηρίζεται στα εξής επιχειρήματα:

Κατά πρώτον, από την εξέταση της συντακτικής δομής του **άρθρου 128Α**⁴⁸ προκύπτει ότι ένα από τα αντικείμενα του ρήματος προτάσσεται των υπολοίπων. Η παράθεση των όρων κατά την εν λόγω σειρά εκτός από περιγραφική έχει και κανονιστική σημασία: Ο νομοθέτης ήθελε με αυτόν τον τρόπο να υιοθετήσει μια φθίνουσα αξιολογική διαβάθμιση των βλαπτόμενων αγαθών, το πρώτο εκ των οποίων αποτελεί την κύρια προστατευτέα αξία, ενώ τα επόμενα σε σειρά τις ανακλαστικές

⁴² Lüer, Dopingstrafen und der Grundsatz „ne bis in idem“, 2006, σ. 46. Βλ. και Diener, § 16 – Sportstrafrecht – C. Doping im Sport, in: Böttger, Wirtschaftsstrafrecht, ³2023, πλαγιάρ. 140.

⁴³ Jahn, Stellungnahme zum AntiDopG-Entwurf, 2015, σ. 10 („potentieller Rechtsgüterpluralismus“).

⁴⁴ Kusche, Die Strafbarkeit des Selbstdopings, 2020, σ. 134.

⁴⁵ Μαυρομάτης, Αθλητικά εγκλήματα, σ. 36, 45. Βλ. και ΑιτΕκθ Ν. 3057/2002, επί του Κεφ. Δ', σ. 8, όπου προτάσσεται η αναφορά στην υγεία των αθλητών έναντι των αθλητικών αποτελεσμάτων, παρότι στο κείμενο του νόμου (άρθρο 128Α) παρατηρείται η «αντιμετάθεση» της προστασίας των τελευταίων έναντι της υγείας των αθλητών· τούτο, όμως, δεν υπονομεύει την ως άνω θεώρηση, καθόσον ο αληθής σκοπός του νόμου (ratio legis) προκύπτει από την εσωτερική συστηματική σχέση των κανόνων μεταξύ τους (Larenz/Canaris, Methodenlehre der Rechtswissenschaft, ³1995, σ. 157).

⁴⁶ Κάτι που αποτυπώνεται (τουλάχιστον) στις διακεκριμένες περιπτώσεις των παραγράφων 1 εδ. δ' και 4 εδ. β', όπου προβλέπεται η τέλεση των εγκλημάτων της χορήγησης και της διακίνησης μέσων ντόπινγκ με σκοπό περιουσιακού οφέλους.

⁴⁷ Μαυρομάτης, ΠοινΔικ 2005, 1323 επ., 1327, ο ίδιος, Αθλητικά εγκλήματα, σ. 36, Μαντρατζή, ό.π., σ. 253-255, Σακελλαροπούλου, ΝοΒ 66 (2018), 1198 επ., 1199. Βλ. και ΕγκΕισΑΠ [Βιργινίας Σακελλαροπούλου] 13/2022 ΠοινΧρ 2023, 75 επ., 76, όπου προκρίνεται η γνησιότητα των αποτελεσμάτων ως έννομο αγαθό, χωρίς να παρέχεται όμως σχετική αιτιολογία.

⁴⁸ «Το ντόπινγκ αλλοιώνει τη γνησιότητα του αποτελέσματος και της προσπάθειας των αθλητών, θέτει σε κίνδυνο την υγεία των αθλητών και ιδίως των ανηλίκων, είναι αντίθετο στις θεμελιώδεις αρχές του Ολυμπισμού, του ευ αγωνίζεσθαι και της ιατρικής ηθικής και απαγορεύεται».

προστατευτές. Συνεπώς, με την παράθεση των βλαπτικών συνεπειών του ντόπινγκ ο νομοθέτης εκφράστηκε αυθεντικά υπέρ της άνω υποστηριζόμενης θέσης, προτάσσοντας την αλλοίωση του αποτελέσματος έναντι των άλλων προσβολών που προβλέπονται στο άρθρο 128Α. Το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει και από την έρευνα της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας, σύμφωνα με την οποία η επιβολή πειθαρχικών ποινών για την παραβίαση των διατάξεων σχετικά με το ντόπινγκ θεμελιώνεται στην κρατική μέριμνα που απορρέει από το άρθρο 16 παρ. 9 του Συντάγματος για την προστασία των ίσων όρων ανταγωνισμού στους χώρους του αθλητισμού, την διατήρηση του αθλητικού πνεύματος («fair play») και την εξασφάλιση της γνησιότητας των αποτελεσμάτων των αθλητικών αγώνων, *έπειτα* δε για την ζωή και την υγεία των αθλητών⁴⁹.

12 Κατά δεύτερον, η προτεραιότητα της ποινικής προστασίας των αθλητικών αποτελεσμάτων συνάγεται τεχνικά από την επιλογή του νομοθέτη να εξαρτήσει το αξιόποινο από την **ιδιότητα του αθλητή**⁵⁰ είτε ως παθητικού (παράγραφος 1) είτε ως ενεργητικού υποκειμένου τέλεσης (παράγραφος 2), η έλλειψη της οποίας οδηγεί σε μη στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος.

13 Κατά τρίτον, τέλος, **ο καθορισμός** των απαγορευμένων μέσων ντόπινγκ εξαρτάται από τους ορισμούς ενός παράγοντα της αυτορρυθμιζόμενης αθλητικής έννομης τάξης και όχι από τον εθνικό νομοθέτη. Συγκεκριμένα, η περιγραφή των υλικών αντικειμένων γίνεται τυπικώς με την έκδοση της ΚΥΑ του άρθρου 128Γ παρ. 2 εδ. α', με την οποία υιοθετείται ο εθνικός κατάλογος απαγορευμένων μέσων. Σύμφωνα με το εδάφιο β' του ίδιου άρθρου, όμως, το περιεχόμενο του καταλόγου αυτού στοιχείται υποχρεωτικώς προς τους σχετικούς καταλόγους που εκδίδονται σε διεθνές επίπεδο, πρακτικώς πλέον με τον ετησίως εκδιδόμενο Κατάλογο του WADA. Καθόσον τώρα ένα μέρος των όρων του αξιοποιήσιμου προσδιορίζεται –έστω και εμμέσως– από ένα κείμενο που προέρχεται από τον WADA, ήτοι ένα νομικό πρόσωπο (σωματείο) του ελβετικού ιδιωτικού δικαίου σχετιζόμενο με την αθλητική δραστηριότητα⁵¹, ισχυροποιείται το επιχείρημα του ότι ο προστατευτικός σκοπός της διάταξης έγκειται στην απάφιξη κάθε αθέμιτου επηρεασμού των αποτελεσμάτων στον αθλητισμό. Επομένως, κατά την εδώ υποστηριζόμενη άποψη το έννομο αγαθό του άρθρου 128Θ καθορίζεται με βάση το **ποιος και με ποιον σκοπό (συν)διαμορφώνει το τυπικό άδικο του εγκλήματος**.

Το ως άνω συμπέρασμα προκύπτει και από την μελέτη των προϋποθέσεων χαρακτηρισμού μιας ουσίας ή μεθόδου ως απαγορευμένου μέσου κατά τον Παγκόσμιο Κώδικα Αντιντόπινγκ. Σύμφωνα με το άρθρο 4.3.1. του Κώδικα, τα κριτήρια συμπερίληψης στον Κατάλογο Απαγορευμένων Μέσων είναι τρία: 1. Η δυνατότητα βελτίωσης της αθλητικής απόδοσης, 2. Η διακινδύνευση της υγείας του αθλητή (σύμφωνα με επιστημονικές αποδείξεις κατόπιν σχετικής φαρμακολογικής έρευνας) και 3. Η παραβίαση του αθλητικού πνεύματος. Το υπ' αριθμόν 2 κριτήριο μπορεί μεν να νοηθεί ως σχετικό με την προστασία του αθλητή που είτε εν αγνοία του υποβάλλεται σε πρακτική ντόπινγκ από τρίτους είτε υποβάλλεται στην εν δυνάμει εξαναγκαστική επίδραση της ανεπαρκούς αποκάλυψης και καταπολέμησης παραβάσεων των κανόνων αντιντόπινγκ, οι οποίες λαμβάνουν χώρα στο περιβάλλον του και οδηγούν ενδεχομένως σε συχνότερες αθλητικές διακρίσεις απ' ό,τι οι μέχρι τότε «καθαρές» συμμετοχές. Ωστόσο, παραμένει κυρίαρχη η σκέψη ότι με την ποινική απαγόρευση του ντόπινγκ αποτρέπεται η αλλοίωση του αθλητικού αποτελέσματος και η νόθευση του αθλητικο-οικονομικού ανταγωνισμού⁵², διότι για την απαγόρευση ενός μέσου ντόπινγκ αρκεί να συντρέχουν δύο από τα τρία ως άνω κριτήρια, ένα εκ των οποίων είναι αναγκαίως αθλητικό ή εν δυνάμει και τα δύο. Στην ίδια συνάφεια, άλλωστε, υφίστανται κατηγορίες απαγορευμένων μέσων στον Κατάλογο, όπως εκείνη των «χειρισμών με σκοπό την αλλοίωση δειγμάτων ελέγχου»,

⁴⁹ Βλ. ΣτΕ 2901/2021 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, με παραπομπή σε ΣτΕ 2619/2009 και ΣτΕ 264/2011· η πλαγιογραφία του γράφοντος.

⁵⁰ *Μαυρομάτης*, ΠοινΔικ 2005, 1323 επ., 1327, ο ίδιος, Αθλητικά εγκλήματα, σ. 37.

⁵¹ *Kornprobst*, ό.π., § 2, πλαγιάρ. 12-13.

⁵² Βλ. και *Freund*, *MüKo-AntiDopG*, ⁴2022, § 1-4a, πλαγιάρ. 26.

για τις οποίες λογικά δεν πληρούνται το κριτήριο της διακινδύνευσης της υγείας του αθλητή⁵³. Το συγκεκριμένο μέσον θεωρείται εδώ απαγορευμένο, επειδή συγκαλύπτει προηγούμενη παράβαση που (πιθανόν) έχει οδηγήσει σε τεχνητή βελτίωση της επίδοσης (κριτήριο 1) και ταυτοχρόνως αντίκειται στην αρχή του «ευ αγωνίζεσθαι» (κριτήριο 3).

Επιπροσθέτως, **η υγεία του αθλητή** δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αυτοτελώς, παρά μόνον ως αντανακλαστικός ή εμμέσως προστατευόμενο έννομο αγαθό⁵⁴, διότι το τυχόν επελθόν αποτέλεσμα της βλάβης της υγείας αφενός μεν στο **ετεροντόπινγκ** καλύπτεται επαρκώς από τις διατάξεις των άρθρων 308-314 ΠΚ, αφετέρου δε στο **αυτοντόπινγκ** συνίσταται κατ' αρχήν σε μη αξιόποινη αυτοβλάβη του παθόντος⁵⁵. Αντιστρόφως, η υποβολή σε πρακτικές ντόπινγκ, παρότι αντιβαίνει στους κανόνες της αθλητικής δικαιοταξίας, δεν συνεπάγεται αναγκαιώς την σωματική βλάβη του αθλητή: Αν π.χ. ένας ποδοσφαιριστής καταναλώνει μικρή ποσότητα αλκοόλ πριν από την έναρξη του αγώνα, προκειμένου να μειώσει το άγχος του και να τονώσει την αίσθηση αυτοπεποίθησής του, ή, αν προβαίνει στην λήψη μη επιτρεπόμενης ποσότητας σταγόνων εφεδρίνης⁵⁶ από σκεύασμα ρινικής χρήσεως με σκοπό την τεχνητή αύξηση των επιδόσεών του σε επικείμενο αγώνα, κατόπιν συνταγογράφησης της ουσίας από τον αθλητίατρό του για την ανακούφιση συμπτωμάτων κρυολογήματος, τότε η συμπεριφορά του αντίκειται μόνον στους όρους διεξαγωγής τους⁵⁸. Τέλος, αν ο νομοθέτης επεδίωκε την ποινική προστασία της υγείας των αθλητών, θα ήταν ασυνεπές να αφήσει εκτός ποινικής απαγόρευσης τις συμπεριφορές χορήγησης ή χρήσης βλαπτικών για την υγεία μέσων τεχνητής βελτίωσης της επίδοσης, οι οποίες λαμβάνουν χώρα μεταξύ άλλων στον επαγγελματικό, τον σπουδαστικό και τον καλλιτεχνικό χώρο⁵⁹. τούτο θα παραβίαζε με άλλα λόγια την συνταγματική αρχή της ισοτήτας⁶⁰, με αποτέλεσμα η θέσπιση μιας τέτοιας διάταξης να στερείται νομιμοποιητικής βάσεως.

⁵³ Βλ. την κατηγορία M2: επίσης, *Kusche*, ό.π., σ. 135-136.

⁵⁴ Βλ. *Kusche*, ό.π., σ. 135 επ., 216 (Schutzreflexe). Ομοίως επί των αυστριακών διατάξεων ο *Tipold*, in: WK-öStGB, ADBG 2021, Vor §§ 28-31, πλαιγιάρ. 21. Υποστηρίζεται (ορθώς) ότι τα θετικά αποτελέσματα της αντανakλαστικής προστασίας της υγείας, της αυτονομίας των αθλητών και της παρουσίας τρίτων, στο μέτρο που: α) όχι μόνον είναι επιθυμητά από τον εφαρμοστή αλλά και ηβηλημένα από τον νομοθέτη, ήτοι δεν παραβιάζουν την αρχή της διάκρισης των εξουσιών, ενώ β) θίγεται το αμέσως-κυρίως προστατευόμενο συμφέρον εν ταυτώ, συνιστούν συμπληρωματική νομιμοποιητική βάση των ποινικών διατάξεων κατά του ντόπινγκ: βλ. *Kusche*, ό.π., σ. 233-234, μ.π.π. Κατά τον *Χριστοδούλου* (Αθλητικό Δίκαιο, 2023, σ. 122, πλαιγιάρ. 291), αντίθετα προς το κείμενο πιο πάνω, «πέραν της γνησιότητας των αγώνων [...] η [ποινική] νομοθεσία κατά της φαρμακοδιέγερσης [...] έχει σκοπό την προστασία της υγείας των αθλητών»· η εν λόγω άποψη, όμως, δεν είναι σε θέση να επιλύσει τα προβλήματα νομιμοποίησης της ποινικής απαγόρευσης χρήσεως μέσων ντόπινγκ (παράγραφος 2 εδ. α'), η οποία συνίσταται από την άποψη αυτήν σε αυτοπροσβολή.

⁵⁵ *Μαυρομάτης*, Αθλητικά εγκλήματα, σ. 36.

⁵⁶ Σύμφωνα με τον Κατάλογο Απαγορευμένων Ουσιών 2021 του WADA: η ουσία «εφεδρίνη – ephedrine» απαγορεύεται, όταν η συγκέντρωσή της στα ούρα είναι μεγαλύτερη από 10 μικρογραμμάρια ανά χιλιοστόλιτρο.

⁵⁷ *Müller*, Doping im Sport als strafbare Gesundheitsbeschädigung?, σ. 42.

⁵⁸ *Ott*, Strafwürdigkeit und Strafbedürftigkeit des Selbstdopings im Leistungssport, 2013, σ. 154, *Roxin/Greco*, ό.π., § 2, πλαιγιάρ. 36b, *Tipold*, in: WK-öStGB, ADBG 2021, Vor §§ 28-31, πλαιγιάρ. 22.

⁵⁹ *Roxin*, FS-Samson, 2010, σ. 443 επ., 452, *Chrobok*, ό.π., σ. 83. Πρόκειται για το «ντόπινγκ» σπουδαστών στις εξετάσεις, υποψηφίων διδασκόντων, οικονομικών διευθυντών και μάνατζερ, εργαζομένων, συγγραφέων, μουσικών και άλλων ανθρώπων έξω από τον χώρο του αθλητισμού: βλ. και *Bublitz*, ZJS 2010, 306 επ., 308.

⁶⁰ Βλ. *Grotz*, ZJS 2008, 243 επ., 253.

αθλήματος και υπολογισμός από οικονομική άποψη, ενώ ο κίνδυνος από την παραβίαση των δευτέρων δεν μπορεί να είναι προβλέψιμος υπό την ως άνω έννοια ούτε υπολογισμός (λ.χ. για έναν επενδυτή ή για την πολιτική κρατικών επιχορηγήσεων), αφού η παρέκκλιση από την κανονική αθλητική δραστηριότητα εγκαταλείπει πλέον το πλαίσιο του «παιχνιδιού» και προσιδιάζει σε συμπεριφορά χειραγώγησης⁷³, ως τέτοια δε εντάσσεται στο βαρύνον φαινόμενο της διαφθοράς και προσβάλλει την υπόσταση του θεσμού «αθλητισμός» ως συνόλου κανόνων που καθιστούν δυνατή μια κατάσταση θεσμικής ελευθερίας⁷⁴. Μιας τέτοιας υφής, δηλαδή αντίθετη σε συστατικό αθλητικό κανόνα, συμπεριφορά συνιστά το ντόπινγκ. Απεναντίας, συμπεριφορές, όπως το «στρατηγικό φάουλ» ή η χρήση απαγορευμένου εξοπλισμού υπάγονται στις παραβάσεις ρυθμιστικών κανόνων και δεν χρήζουν ποινικής κυρώσεως.

- 21 Συνεπώς, στο μέτρο που τα οικονομικά συμφέροντα των δραστηριοποιούμενων στην αγορά του αθλητισμού κινδυνεύουν αφηρημένα να θιγούν από την έκβαση ενός αθλητικού αγώνα, ενόψει του οποίου έχει συντελεστεί παραβίαση ντόπινγκ, υφίσταται κατ' αρχήν προσβολή ενός ποινικώς προστατευτέου εννόμου αγαθού⁷⁵. Το ζήτημα, όμως, της προσβολής ενός εννόμου αγαθού, δηλαδή της νομιμοποίησης της ποινικής προστασίας, διαφέρει από **το ζήτημα του τρόπου διενέργειας της πράξης προσβολής**. Διότι, τούτο κρίνεται σε σχέση με τους κατ' ιδίαν όρους του αξιόποινου και αναφορικά με το μέτρο αναλογικότητας μεταξύ των εν λόγω όρων και της απειλούμενης κύρωσης. Οι αναπτύξεις επί του θέματος αυτού ανήκουν στην ερμηνευτική ανάλυση των εγκλημάτων ντόπινγκ. Ενδιαμέσως, προτάσσονται ορισμένες μεθοδολογικές παρατηρήσεις, με την βοήθεια των οποίων επιλύονται στο εξής τα ζητήματα που απορρέουν από την δια-συστηματική (ενδοαθλητική και εξωαθλητική) απαγόρευση του ντόπινγκ.

3.2. Μεθοδολογικές παρατηρήσεις

- 22 Μια πράξη τεχνητής βελτίωσης της επίδοσης μπορεί κατ' αρχήν να έχει ως αποτέλεσμα την περιουσιακή βλάβη τρίτων ή και την βλάβη της υγείας του αθλητή. Το αξιόποινο δεν στοιχειοθετείται, όμως, όταν ελλείπει η συνάφεια της πράξης αυτής με την οργανωμένη αθλητική δραστηριότητα. Η γνησιότητα των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από την ομαλή διεξαγωγή της εν λόγω δραστηριότητας συνιστά αυτοτελή αξία για το ποινικό δίκαιο, αφού επ' αυτής στηρίζεται η ουσιαστική νομιμοποίηση της ποινικής απαγόρευσης του ντόπινγκ. Βάση των ποινικών διατάξεων του άρθρου 128Θ αποτελεί, επομένως, μια μονιστική και όχι πλουραλιστική σύλληψη του προστατευόμενου εννόμου αγαθού⁷⁶. Αρχικώς, από οικονομική άποψη γίνεται δεκτό ότι η δίωξη των εν λόγω εγκλημάτων (αριθμ. 8) αλλά και η τιμώρησή τους (αριθμ. 265 επ.) πρέπει να είναι σύμφωνες με την αρχή της επικουρικότητας του ποινικού δικαίου. Όταν δηλαδή η αθλητική πειθαρχική εξουσία (ως εχέγγυο της αυτονομίας του αθλητισμού ως θεσμού) συντρίχει με την ποινική αξίωση της πολιτείας απέναντι σε μια παράβαση του αυτού προσώπου επί των ιδίων πραγματικών περιστατικών, η πρώτη (πρέπει να) προηγείται διαδικαστικώς της δεύτερης· ειδάλλως αναρείται το συσταγματικώς κατοχυρωμένο προνόμιο του αθλητικού αυτοδιοικητού (άρθρο 16 παρ. 9 Συντ.), η δε κρατική παρέμβαση στην σφαίρα του αθλητή μέσω του ποινικού δικαίου ως (τουλάχιστον) εξίσου ισοδύναμου μέσου αλλά πάντως όχι ηπιότερου, καίτοι υφίστανται εναλλακτικώς λιγότερο δραστικά, πλην όμως εξίσου ή περισσότερο αποτελεσματικά μέτρα, συνιστά παραβίαση της αρχής της ανα-

⁷³ Greco, GA 2010, 622 επ., 634.

⁷⁴ Σχετικά με την έννοια των «εξ υποκειμένου δικαιωμάτων» („subjektive Rechte“) και των «θεσμών» („Institutionen“) όπως η κεφαλαιαγορά, ο ανταγωνισμός και ο αθλητισμός ως αντικειμένων ποινικής προστασίας, καθώς και των «κανόνων που είναι σημαντικοί για την σταθερότητα των θεσμών ως όρων ελευθερίας» („Normen, die für die Stabilität freiheitsermöglichender Institutionen wichtig sind“) βλ. Kubiciel, Kriminalpolitik und Strafrechtswissenschaft, in: Zabel, Strafrechtspolitik, 2018, σ. 99 επ., 115, 119-120, ιδίως 122.

⁷⁵ Βλ. Roxin, ό.π., σ. 452-454, Momsen, KriPoZ 2018, 21 επ., 22-24, Momsen/Vaudlet, in: Cherkeh/Momsen/Orth, Handbuch Sportstrafrecht, 2021, Κεφ. 4^ο, πλαισίωρ. 9· κατ' αποτέλεσμα και Cherkeh/Momsen, NJW 2001, 1745 επ., 1751.

⁷⁶ Kusche, ό.π., σ. 216, 230.

γκαιότητας⁷⁷ και κατ' επέκτασιν παρίσταται δυσανάλογη. Για τον ίδιο λόγο η κανονιστική προτεραιότητα των αθλητικών μέσων τιμώρησης παραβάσεων σχετικά με το ντόπινγκ πρέπει να εκφραστεί και στο πεδίο των ερμηνευτικών αρχών, με την βοήθεια των οποίων αναλύονται οι ποινικές διατάξεις των άρθρων 128Θ και 128ΙΔ.

Η ανάγκη αυτή οδήγησε την θεωρία στην θεμελίωση και καθιέρωση της λεγόμενης **αρχής της παρακολουθηματικότητας της ποινικής έναντι της αθλητικής έννομης τάξης**. Η μεθοδολογική αξία της έγκειται στο ότι ο εφαρμοστής δεσμεύεται να προσεγγίζει τις ποινικές διατάξεις μέσα από το σύστημα και τον σκοπό των αθλητικών κανόνων- υποχρεούται δηλαδή να προβαίνει σε μια **ερμηνεία** των κανόνων του αθλητικού ποινικού δικαίου η οποία εξασφαλίζει τον **παρακολουθηματικό αυτού χαρακτήρα έναντι του αθλητικού δικαίου** (sportrechtsakzessorische Auslegung). Σε προηγούμενο στάδιο, άλλωστε, ο νομοθέτης έχει προβεί στην διαμόρφωση της ποινικής απαγόρευσης του ντόπινγκ με τον ίδιο γνώμονα, ακολουθώντας δηλαδή την δομή και τις προβλέψεις της αθλητικής έννομης τάξης (sportrechtsakzessorische Ausgestaltung des strafrechtlichen Dopingverbots): Π.χ. για την εξειδίκευση αόριστων νομικών εννοιών, όπως εκείνη των "απαγορευμένων μέσων" στο άρθρο 128Θ, προβλέπεται ρητή παραπομπή σε εξωποινικές αθλητικές διατάξεις. Συνεπώς, με τις αξιολογήσεις του αθλητικού δικαίου πρέπει να εναρμονίζεται κατά μείζονα λόγο και η εφαρμογή των ποινικών κανόνων.

Πολύ περισσότερο, η **πρακτική αξία** της ως άνω αρχής έγκειται στον ερμηνευτικό περιορισμό της ποινικής απαγόρευσης του ντόπινγκ, όταν η τελευταία υπερτείνει έναντι της αθλητικής απαγόρευσης. Για παράδειγμα, δεν επιτρέπεται να συνιστά απαγορευμένο μέσον μια ουσία (ή το όριο κατάχρησης αυτής), η οποία συμπεριλαμβάνεται μεν στην ΚΥΑ του άρθρου 128Γ παρ. 2, όχι όμως και στον Κατάλογο Απαγορευμένων Μέσων του WADA. Επομένως, τυχόν εκκρεμής ποινική δίωξη εγκλήματος ντόπινγκ σε σχέση με το μέσον αυτό θα πρέπει να παύσει λόγω μη συνδρομής των στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασής του. Συναφώς, η αρχή της αναδρομικής ισχύος του ευμενέστερου νόμου ("*lex mitior*") δεν καταλαμβάνει μόνον τους ποινικούς αλλά ισχύει και για τους ευμενέστερους αθλητικών κανόνες, το μέτρο που αυτοί συγκαθορίζουν την ποινική απαγόρευση του ντόπινγκ, αποτελούν δηλαδή στοιχεία της ειδικής υποστάσεως των σχετικών εγκλημάτων. Αντιστρόφως, η εν λόγω αρχή περιορίζεται στο μέτρο που οι όροι της αθλητικής απαγόρευσης δεν είναι συμβατοί με την αρχή της νομιμότητας στο ποινικό δίκαιο (n.c.n.p.s.l.). Ως παράδειγμα αναφέρονται οι λεγόμενες "γενικές ρήτρες" του Καταλόγου Απαγορευμένων Μέσων, στις οποίες (μεταξύ άλλων) παραπέμπει ο νομοθέτης για τον προσδιορισμό της έννοιας του μέσου ντόπινγκ. Κατά την εδώ υποστηριζόμενη άποψη, η ευρεία διατύπωση των ρητρών αυτών δεν είναι συμβατή με την απαγόρευση αοριστίας του ποινικού νόμου (βλ. κατωτέρω, αριθμ. 45).

4. Τα εγκλήματα ντόπινγκ

Όπως σημειώθηκε (αριθμ. 5), οι ποινικές διατάξεις του Τμήματος Δ' του Ν. 2725/1999 είναι εκείνες των άρθρων 128Θ και 128ΙΔ παρ. 1-4. Στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 128Θ περιγράφονται **τα βασικά εγκλήματα ντόπινγκ**, ήτοι η **χορήγηση** απαγορευμένων ουσιών και μεθόδων στον αθλητή (παράγραφος 1 εδ. α') και η **χρήση** τους από αυτόν (παράγραφος 2 εδ. α'). Αν τα εγκλήματα αυτά εξετάζονταν σε σχέση με το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό της γνησιότητας του αποτελέσματος των αθλητικών αγώνων, θα έπρεπε να θεωρηθεί η χρήση των απαγορευμένων μέσων από τον αθλητή ως το βασικό έγκλημα και η χορήγησή τους στον αθλητή να αναχθεί σε αυτοτελές έγκλημα συνέργειας σε αξιόποινη χρήση⁷⁸. Ωστόσο, ορθώς επισημαίνεται⁷⁹ ότι η απαξία της χορήγησης των απαγορευμένων μέσων μπορεί να είναι κατά περίπτωση μεγαλύτερη από την απαξία της χρήσης των μέσων αυτών από τον ίδιο τον αθλητή λόγω συνδρομής –μη ηθελημένου από εκείνον– κινδύνου βλάβης της υγείας του, όπως άλλωστε είναι φανερό και από την πρόβλεψη

⁷⁷ Από αυτήν την άποψη η αρχή της επικουρικότητας του ποινικού δικαίου ταυτίζεται με την αρχή της αναγκαιότητας, ήτοι της επιλογής του ηπιότερου (εξίσου αποτελεσματικού) μέσου- βλ. *Kaspar, Verhältnismäßigkeit und Grundrechtsschutz im Präventionsstrafrecht*, 2014, σ. 249.

⁷⁸ *Μαυρομάτης*, Αθλητικά εγκλήματα, σ. 290.

⁷⁹ *Μαυρομάτης*, αυτόθι.

βαρύτερης ποινής για την **πράξη της παραγράφου 1 εδ. α'** απ' ό,τι για εκείνη της παραγράφου 2 εδ. α' (ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 3 ετών και χρηματική ποινή έναντι ποινής φυλάκισης τουλάχιστον 2 ετών ή –μέχρι 30.4.2024– χρηματικής). Τέτοιες περιπτώσεις μεγαλύτερης απαξίας είναι εκείνες στις οποίες ελλείπει η συναίνεση του αθλητή ως προς την χορήγηση των απαγορευμένων μέσων από τρίτον ή η συναίνεση αυτή δεν είναι έγκυρη ή δεν καλύπτει πάντως τις παρεπόμενες (βαρύτερες) συνέπειες κατά του συναινέσαντος⁸⁰. Κατά συνέπεια, θα πρέπει αμφότερα τα εγκλήματα να θεωρηθούν ως **βασικά εγκλήματα ντόπινγκ**⁸¹. Η άποψη περί παραπληρωματικότητάς τους⁸², προϋπάρχουσα και στο άρθρο 7 παρ. 1 και 4 του Ν. 1646/1986⁸³, συλλαμβάνει ακριβέστερα τις διαστάσεις του ντόπινγκ ως φαινομένου.

- 24 Περαιτέρω, στο εδάφιο δ' της παραγράφου 1 περιγράφεται η **διακεκριμένη (κακουργηματική) χορήγηση**, η οποία τιμωρείται είτε ως **αθροιστικό έγκλημα** (κατ' επάγγελμα τέλεση) είτε ως **έγκλημα σκοπού πλουτισμού** (προσκορισμός περιουσιακού οφέλους υπέρ εαυτού ή τρίτου). Στο εδάφιο β' της παραγράφου 2 περιγράφεται η (πρόδρομη της χρήσεως) **κατοχή απαγορευμένου μέσου** από αθλητή, το οποίο δεν έχει εγγραφεί στο δελτίο υγείας του και τιμωρείται ως **ελαφρύ πλημμέλημα**. Εν συνεχεία, στην παράγραφο 3 περιγράφεται η **ιδιαίτερα διακεκριμένη χορήγηση** απαγορευμένου μέσου, η βαρεία τιμώρηση της οποίας αποδίδει την απαξία των πράξεων εκμετάλλευσης του ανηλίκου προς επίτευξη αθλητικών διακρίσεων⁸⁴. Τέλος, στην παράγραφο 4 περιγράφεται μια σειρά **βαρέων πλημμελημάτων παρασκευής, αποθήκευσης, διακίνησης και εμπορίας απαγορευμένων μέσων** (εδάφιο α') μαζί με την **διακεκριμένη τους παραλλαγή** (εδάφιο β'), ενώ στην παράγραφο 6 προβλέπονται ως **βαριά πλημμελήματα** οι πράξεις παρεμπόδισης της ομαλής λειτουργίας του θεσμοθετημένου μηχανισμού ελέγχου για παραβάσεις ντόπινγκ, ήτοι η **παρακώλυση ελέγχων** (εδάφιο α'), η **καταστροφή κ.λπ. δειγμάτων ελέγχου**, καθώς και η **παραποίηση των εγγράφων στα οποία καταγράφεται το αποτέλεσμα του ελέγχου** (εδάφιο β') μαζί με την **διακεκριμένη τους παραλλαγή** (εδάφιο γ').

5. Χορήγηση ή εφαρμογή απαγορευμένων μέσων στον αθλητή (παράγραφος 1 εδ. α')

5.1. Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος

5.1.1. Η πράξη χορήγησης

- 25 Η έννοια της “**χορήγησης**” ορίζεται αυθεντικά από τον νομοθέτη στο Τμήμα Δ' του Ν. 2725/1999. Σύμφωνα με το άρθρο 128B στοιχ. γ' «**χορήγηση** είναι η με οποιονδήποτε τρόπο δόση, παροχή ή μεταβίβαση στον αθλητή απαγορευμένης ουσίας ή η εφαρμογή σε αυτόν απαγορευμένης μεθόδου, ανεξάρτητα εάν τελικά έγινε χρήση της»⁸⁵. Ακολούθως, οι τρόποι χορήγησης μιας απαγορευμένης ουσίας είναι κατά νόμο τρεις και μπορούν να ορισθούν ως εξής:

⁸⁰ Sternberg-Lieben, ZIS 2011, 583 επ., 586-587. Βλ. και Μαντρατζή, ό.π., σ. 209 επ.

⁸¹ Μαυρομάτης, αυτόθι. Αντίθετη η Σακελλαροπούλου, 1198 επ., 1200 (βασικό έγκλημα ντόπινγκ εκείνο της παραγράφου 1).

⁸² Μαυρομάτης, Αθλητικά εγκλήματα, σ. 291.

⁸³ «... [Η] χορήγηση σε αθλητή ή η λήψη από αυτόν κάθε ουσίας/φαρμάκου...».

⁸⁴ Μαυρομάτης, Αθλητικά εγκλήματα, σ. 324, Μαντρατζή, ό.π., σ. 305-306.

⁸⁵ Πρβλ. τον ορισμό της χορήγησης κατά το άρθρο 1 στοιχ. π' του Ν. 4791/2021 («Αναγκαίες ρυθμίσεις για την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με τον αναθεωρημένο, με ισχύ από 1^η.1.2021, Κώδικα Αντιντόπινγκ του Παγκόσμιου Οργανισμού Αντιντόπινγκ» – ΦΕΚ Α' 51/3.4.2021): «Χορήγηση: Η παροχή, προμήθεια, εποπτεία, διευκόλυνση ή άλλου είδους συμμετοχή στη χρήση ή την απόπειρα χρήσης από άλλο πρόσωπο μίας απαγορευμένης ουσίας ή απαγορευμένης μεθόδου. Ωστόσο ο συγκεκριμένος ορισμός δεν περιλαμβάνει τις ενέργειες του καλόπιστα ενεργούντος ιατρικού προσωπικού που αφορούν σε απαγορευμένη ουσία ή απαγορευμένη μέθοδο, η οποία χρησιμοποιείται για πραγματικούς και νόμιμους θεραπευτικούς σκοπούς ή για άλλες αποδεκτές αιτίες, ούτε ενέργειες που αφορούν σε απαγορευμένες ουσίες, οι οποίες δεν απαγορεύονται σε έλεγχο εκτός αγώνα, εκτός εάν από το σύνολο των περιστάσεων συνάγεται ότι οι εν λόγω απαγορευμένες ουσίες δεν προορίζονται για πραγματικούς και νόμιμους θεραπευτικούς σκοπούς ή ότι προορίζονται για την ενίσχυση της αθλητικής απόδοσης».

6. Χρήση απαγορευμένου μέσου από αθλητή (παράγραφος 2 εδ. α')

Το δεύτερο βασικό αδίκημα ντόπινγκ είναι εκείνο που τελείται από τον αθλητή ως δράστη. Σε αντίθεση με το έγκλημα της χορήγησης, η χρήση απαγορευμένων μέσων εγείρει προβληματισμό από άποψη **ουσιαστικής νομιμοποίησης της ποινικής απαγόρευσης**: Εφόσον ο ίδιος ο αθλητής επενεργεί στο σώμα του για να επιτύχει την τεχνητή βελτίωση της επίδοσής του σε αγωνιστικό επίπεδο, η πράξη στερείται της «προσευτερότητας» της, το δε αξιόποινο εισχωρεί πλέον στην σφαίρα της κατ' αρχήν μη ποινικώς διαφερούσας αυτοβλάβης του ατόμου. Για τον λόγο αυτόν ερευνάται η αντίθεση της διάταξης στο άρθρο 5 παρ. 1 και 5 του Συντάγματος, στο μέτρο που μέσω αυτής περιορίζεται υπέρμετρα η ελευθερία των αθλητών να αποφασίζουν οι ίδιοι για θέματα που αφορούν την προσωπική τους υγεία χάριν της προστασίας τους¹ (Übermaßverbot).

Τέτοια αντίθεση εν προκειμένω δεν στοιχειοθετείται, καθόσον η εγκληματοποίηση της χρήσεως μέσων ντόπινγκ βασίζεται στην σκέψη ότι ο αθλητής που κάνει χρήση μέσων ντόπινγκ δεν αντιμετωπίζει **την ελευθερία αυτοδιάθεσής του** ως «δέον» αλλά ως μέσον. Η βλάβη της υγείας γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο αυτό ως ανεπιθύμητη ή και όλως απομακρυσμένη παράπλευρη συνέπεια για την (αθέμιτη) πραγμάτωση του επιδιωκόμενου αθλητικού αποτελέσματος, όχι όμως ως αυτοσκοπός². Ιδανικά, ο αθλητής ελπίζει ότι θα αποφύγει την βλάβη της υγείας του, ώστε να συνεχίσει να αγωνίζεται ή τουλάχιστον για να μην «κινήσει υποψίες» δεν επιθυμεί, αντιθέτως, μέσω της αυτοπροβολής να «εκφράσει την αυτονομία του». Επιπλέον, το σκοπούμενο με την πράξη αποτέλεσμα αντιβαίνει στους κανόνες της αθλητικής έννομης τάξης, η κανονιστική ισχύς των οποίων μαζί με την οικονομική σημασία της αθλητικής επίδοσης και την διαφύλαξη της αυτονομίας του συνόλου αθλητή εμπίπτουν –ως συλλογικοί στόχοι– στο εγγυητικό και προστατευτικό πεδίο των αντίστοιχων (παρακολουθηματικών) ποινικών κανόνων κατά το ντόπινγκ³. Όσο αντανακλαστική είναι εδώ η απεμπόληση της ίδιας υγείας εκ μέρους του αθλητή άλλο τόσο είναι η προστασία της ως αυτοδιάθετης δράσης του από τον νομοθέτη. Συνεπώς, με δεδομένες τις ως άνω σταθμίσεις (εν στενή έννοια) αναλογικότητας αποδυναμώνονται τυχόν επιφυλάξεις ως προς την συνταγματικότητα της συζητούμενης διάταξης⁴. Η επέμβαση του κράτους στην αυτονομία του αθλητή με τα μέσα του ποινικού δικαίου δεν θίγει τον πυρήνα του ως άνω ατομικού δικαιώματός του.

6.1. Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος

Η έννοια της **“χρήσης”** ανευρίσκεται στο τμήμα ορισμών του Τμήματος Δ' του Ν. 2725/1999. Σύμφωνα με το άρθρο 128B στοιχ. β' «χρήση είναι η με οποιονδήποτε τρόπο λήψη από αθλητή και η εισαγωγή στον οργανισμό του απαγορευμένης ουσίας, ιδίως με κατάποση ή με ένεση, καθώς και η με οποιονδήποτε τρόπο εφαρμογή από αυτόν απαγορευμένης μεθόδου».

6.1.1. Λήψη και εισαγωγή απαγορευμένης ουσίας

Οι **έννοιες** της “λήψης” και της “εισαγωγής” δεν είναι ταυτόσημες: η εισαγωγή συνιστά τον προορισμό της λήψης, ενώ η λήψη (π.χ. σε σύγκριση με την χορήγηση) αποτελεί έναν ειδικό τρόπο εισαγωγής. Προκειμένου το έγκλημα να είναι τετελεσμένο, θα πρέπει η ένθεση της ουσίας να είναι τουλάχιστον σε έναρξη της διαδικασίας μεταβολισμού (αφομοίωσής) της από τον οργανισμό του αθλητή. Ακολούθως, η χρήση θα πρέπει να γίνεται κατά προορισμόν, ήτοι να είναι τουλάχιστον πρόσφορη να προκαλέσει το αποτέλεσμα ντόπινγκ, ειδάλλως η πράξη δεν είναι καν αφηρημένα επικίνδυνη για την προσβολή του εννόμου αγαθού. Στην περίπτωση αυτήν, όμως, δεν αποκλείεται να συντρέχει απρόσφορη απόπειρα χρήσεως.

¹ Ως προς την αρνητική όψη του δικαιώματος της υγείας βλ. *Τσαντίλα*, σε: Βλαχόπουλο (επιμ.), *Θεμελιώδη δικαιώματα*, 2017, Κεφ. 21, παλ. 23.

² *Kusche*, KriPoZ 2021, 31 επ., 37. Βλ. και του *ιδίου*, ό.π., σ. 256.

³ *Rössner*, Stellungnahme zum Anti-Doping-Gesetz-Entwurf, 2015, σ. 4-5, *Kusche*, ό.π., σ. 278-279. Βλ. και *Putzke*, in: *Rotsch*, *Zehn Jahre ZIS*, 2018, σ. 959 επ., 960-961.

⁴ *Kusche*, KriPoZ 2021, 31 επ., 38. Βλ. και του *ιδίου*, ό.π., σ. 234, 257-258.

- 119 Συγκεκριμένα, η **λήψη** και η **εισαγωγή** απαγορευμένων ουσιών (στερεών ή υγρών) στον οργανισμό του αθλητή γίνεται συνήθως από στόματος (με κατάποση), ενδοφλεβίως ή ενδομυϊκώς (με ένεση), διά της αεροφόρου οδού (με εισπνοή), επιδερμικώς (τοπική χρήση – ωτική, δερματική, ρινική, οφθαλμική), αλλά και –σπανιότερα– από ορθού ή ενδοαρθρικώς, με ενέργεια του ιδίου⁵. Η κρυφή, ήτοι η μη συνειδητή, λήψη ή εισαγωγή δεν είναι νοητή. Πρόκειται, λοιπόν, για ένσκηπη ενέργεια.

6.1.2. Εφαρμογή απαγορευμένης μεθόδου

- 120 Η **εφαρμογή μεθόδου** ενεργείται είτε με το να προβεί ο ίδιος ο αθλητής στην ιδίωχειρη εκτέλεσή της είτε με το να επιτρέψει ο ίδιος την διενέργειά της από τρίτον.
- 121 Με την ευρύτερη διατύπωση του κατ' άρθρον 128B στοιχ. β' ορισμού εν συγκρίσει προς την περιγραφή της δεύτερης υπαλλαγής τελέσεως του εγκλήματος δεν μεταβάλλονται τα όρια του αξιοποιού για το εξεταζόμενο έγκλημα. Κατά την εδώ υποστηριζόμενη άποψη εισάγεται **ερμηνευτικός κανόνας**⁶, με τον οποίον οριοθετείται το πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 2 εδ. α' υπαλ. β' από εκείνο της παραγράφου 1 εδ. α' υπαλ. β'. Συνεπώς, η "με οποιονδήποτε τρόπο εφαρμογή μεθόδου" από τον αθλητή έχει την έννοια ότι η πράξη αποδίδεται κανονιστικά σε αυτόν (ως υφιστάμενο την χορήγηση) ανεξαρτήτως των αντικειμενικών όρων της τελέσεώς της. Κρίσιμη, επομένως, για την ευθύνη του αυτοργού της εφαρμογής μεθόδου δεν είναι η πρωτοβουλία ή η αυτενέργεια του αθλητή, ούτε η ενεργητική συμβολή του στην εφαρμογή που τελεί τρίτος σε σχέση με την αντίστοιχη συμβολή του τελευταίου, αλλά **μόνη η παράμετρος της συνειδητής υποβολής του σε πρακτική ντόπινγκ**⁷. Συνεπεία τούτων, η εν στενή έννοια συμμετοχή (συνέργεια, ηθική αυτοργία) του αθλητή στο συμβάν και η ανοχή από αυτόν της εφαρμογής μεθόδου στο σώμα του τιμωρούνται ως αυτοργικές συμπεριφορές χρήσεως⁸.
- 122 Περαιτέρω, ανακύπτει το ζήτημα αν η τέλεση της πράξης με την βοήθεια ή μέσω τρίτου ενέχει **μείζονα απαξία** έναντι της κατά μόνας τελέσεως από τον αθλητή ή όχι. Ορθή είναι η καταφατική απάντηση, αφού η πράξη ενδέχεται να τελείται κατόπιν πιέσεως από τους συναθλητές του δράστη⁹ ή με την επιβολή της αυθεντίας του προπονητή απέναντι στον πράττοντα αθλητή. Η παρατηρούμενη διαφορά μπορεί να στοιχειοθετεί την ελαφρυντική περίπτωση του άρθρου 84 παρ. 2 στοιχ. β' περ. δ'-ε' ΠΚ ή να ληφθεί υπόψη το πρώτον κατά την επιμέτρηση της ποινής¹⁰. Δεν αποκλείεται να συμβαίνει το ίδιο ως προς την λήψη και εισαγωγή απαγορευμένης ουσίας, όταν αυτή τελείται υπό τις ως άνω συνθήκες, στοιχείο που επίσης ενδεκνύει την συνδρομή της ως άνω ελαφρυντικής περίπτωσης ή λειτουργεί πάντως υπέρ του υπαίτιου κατ' άρθρον 79 ΠΚ.

6.1.3. Ενεργητικό και παθητικό υποκείμενο τέλεσης

- 123 Αποδέκτης του ποινικού κανόνα είναι **μόνον ο αθλητής** που επενεργεί στο σώμα του. Τούτο σημαίνει ότι το ενεργητικό και το παθητικό υποκείμενο τέλεσης ταυτίζονται.
- 124 Ωστόσο, δεν αρκεί μόνη η συνδρομή της τυπικής ιδιότητας του αθλητή για την κατάφαση του αρχικού αδικού, αλλά προσαπαιτείται η ουσιαστική της θεμελίωση στο πρόσωπο του πράττοντος (επί τη βάσει της επικείμενης ή της πραγματικής συμμετοχής του σε αθλητικούς αγώνες) ως **άγγραφου στοιχείου της αντικειμενικής υποστάσεως** (Ντόπινγκ Ι, αριθμ. 32 επ.). Εφόσον αρκεί η χρήση να έχει γίνει ενόψει της συμμετοχής, η ακύρωση της τελευταίας σε σχέση με συγκεκριμένο αγώνα μετά την τέλεση της πράξης δεν έχει νομική επιρροή στο αξιόποινο του αθλητή.

⁵ Μαυρομάτης, Αθλητικά εγκλήματα, σ. 329, *Μαντρατζή*, ό.π., σ. 355, *Kornprobst*, ό.π., § 3, πλαιγάρ. 11.

⁶ Η κανόνας κατανομής της ποινικής ευθύνης.

⁷ Ομοίως (κατ' αποτέλεσμα) και η *Μαντρατζή*, ό.π., σ. 357.

⁸ *WuBler*, § 3, πλαιγάρ. 5.

⁹ Βλ. λ.χ. την περίπτωση του *Lance Armstrong*, τέως επαγγελματία ποδηλατιστή, σε σχέση με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, την οποία η *Vaudlet*, ό.π., πλαιγάρ. 97, χαρακτηρίζει ως περίπτωση έμμεσης αυτοργίας της χορήγησης δυνάμει μιας διαμεσολαβητικής της αυτοργίας δομής κυριαρχίας του δράστη (*kraft einer Täterschaft vermittelnden Herrschaftsstruktur*).

¹⁰ *Kornprobst*, αυτόθι.

Άρα στο μέτρο που η πεπερασμένη απόπειρα χρήσεως συμπίπτει με την τυπική τελείωση του εγκλήματος, **αποκλείεται** η τιμώρησή της, Δεν αποκλείεται, όμως, η τιμώρηση της εν αποπείρα χρήσης που λαμβάνει χώρα στο στενό περιθώριο μεταξύ της αρχής εκτελέσεως και του μη πεπερασμένου αυτής³⁹.

6.4.2. Συμμετοχή

Η χρήση απαγορευμένων μέσων είναι –κατά τα ως άνω– **(γνήσιο) ιδιαίτερο έγκλημα**, αφού η **138** ιδιαίτερη ιδιότητα του αθλητή θεμελιώνει το αξιόποινο της χρήσεως⁴⁰. Συνεπώς, άμεσος ή έμμεσος αυτουργός ή συναυτουργός μπορεί να είναι μόνον ο φορέας της αθλητικής ιδιότητας, ενώ τυχόν συμμετοχος που δεν είναι αθλητής (λ.χ. αυτός που πείθει αθλητή να προβεί σε χρήση απαγορευμένων ουσιών ή παρέχει οδηγίες σε αυτόν για την εφαρμογή μεθόδου) τιμωρείται ως ηθικός αυτουργός ή συνεργός με υποχρεωτικά μειωμένη ποινή σύμφωνα με το άρθρο 49 παρ. 1 εδ. α' ΠΚ. Ως προς τον απλό συνεργό είναι δυνατή η περαιτέρω ελάττωση του κατωτάτου ορίου του πλαισίου ποινής κατά τις προϋποθέσεις των άρθρων 85 και 83 ΠΚ (βλ. όμως και αριθμ. 171). Αν, όμως, η πράξη του συμμετόχου πληροί την ποινική υπόσταση της χορηγήσεως (λ.χ. επί απλής ή άμεσης-διακεκριμένης συνέργειας), εφαρμόζεται η διάταξη της παραγράφου 1 εδ. α' (ή η διάταξη τυχόν διακεκριμένης της μορφής – παράγραφος 1 εδ. δ' ή παράγραφος 3), απωθουμένης της διατάξεως της παραγράφου 2 εδ. α' λόγω ρητής επικουρικότητας⁴¹. Η παροχή βοηθητικών μέσων (λ.χ. συριγών) στον δράστη της χρήσεως δεν συνιστά πράξη χορήγησης αλλά μόνον συνέργεια, αφού η συνδρομή δεν έχει ως αντικείμενο απαγορευμένο μέσο⁴². Τέλος, αν ο αθλητής είναι ανήλικος και η πράξη τελείται με κατάχρηση της «αυθεντίας» του (ενηλίκου) δράστη έναντι του ανηλίκου⁴³, δεν στοιχειοθετείται το έγκλημα της χρήσεως με ηθικό αυτουργό τον ενήλικο, αλλά εκείνο της χορηγήσεως με άμεσο αυτουργό τον τελευταίο.

6.4.3. Ζητήματα συρροής

Το βασικό έγκλημα της χρήσεως μπορεί να συρρέει αφενός μεν ομοειδώς με ένα ή περισσότερα **139** εγκλήματα χρήσεως, αφετέρου δε ετεροειδώς με ένα ή περισσότερα άλλα εγκλήματα ντόπινγκ ή άλλες αξιόποινες πράξεις που περιγράφονται στον ΠΚ ή σε ειδικούς ποινικούς νόμους. Για την επίλυση των ως άνω ζητημάτων συρροής κρίσιμη είναι η **ρήτρα (γενικής) σχετικής επικουρικότητας** της διάταξης.

6.4.3.1. Εγκλήματα ντόπινγκ

Με δεδομένο ότι το έγκλημα είναι **υπαλλακτικώς μικτό**, η πραγμάτωση πλειόνων πράξεων λή- **140** ψης και εισαγωγής μέσων ντόπινγκ ή μιας ή περισσότερων τέτοιων πράξεων μαζί με πράξεις αυτοεφαρμογής ή ανοχής της ετεροεφαρμογής μεθόδων ντόπινγκ σε φυσική ενότητα ή άνευ ειρηνεύσεως του εννόμου αγαθού συνιστά ένα μόνον έγκλημα. Αν μεσολαβεί η ειρήνευση του εννόμου αγαθού ανά κάθε νέα πράξη υφίσταται **φαινομένη πραγματική** συρροή (απορρόφηση), μπορεί δε να επιβληθεί κατ' εξαίρεσιν ενιαία ποινή, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του κατ' εξακολούθησιν εγκλήματος του άρθρου 98 παρ. 1 ΠΚ. Η επιγνώμενη τέλεση κάποιου εγκλήματος της παραγράφου 6 εδ. α' ή β' τελεί σε **αληθή πραγματική** συρροή με το αδίκημα της χρήσης και

σιαστικό (αποτελέσματος).

³⁹ Βλ. και (κατ' αποτέλεσμα) *Μαυρομάτη*, Αθλητικά εγκλήματα, σ. 333, υπό την (εσφαλμένη) προϋπόθεση ότι πρόκειται για έγκλημα ουσιαστικό (αποτελέσματος).

⁴⁰ *Μαντρατζή*, ό.π., σ. 366· βλ. επί των αντίστοιχων (όμοιων) διατάξεων του γερμανικού ειδικού νόμου: *Bott/Mitsch*, *KriPoZ* 2016, 659 επ., 666, *Kornprobst*, ό.π., § 4, πλ.γιάρ. 229, *Volkmer/Fabricius*, ό.π., § 4, πλ.γιάρ. 99, *Kusche*, ό.π., σ. 90-91. Διαφορετικά ο *Jahn*, *Stellungnahme-Sportausschuss*, *Ausschuss* – Dr. 18(5)108, σ. 23: εξωτερικός όρος του αξιοποιού (objektive Strafbarkeitsbedingung), με απόκρουση της θέσης του από τον *Kusche*, ό.π., σ. 84-90.

⁴¹ Έτσι και οι *Μαυρομάτης*, Αθλητικά εγκλήματα, σ. 334, *Μαντρατζή*, ό.π., σ. 370-371.

⁴² *Volkmer/Fabricius*, ό.π., § 4, πλ.γιάρ. 101.

⁴³ *Vaudlet*, ό.π., πλ.γιάρ. 97.

όχι σε φαινομένη, αφού με τα εγκλήματα της παραγράφου 6 εδ. α' και β' η συντελεσθείσα προσβολή του εννόμου αγαθού από την πράξη της χρήσεως επιτείνεται («βαθαίνει») λόγω παράλληλης προσβολής του συστήματος ελέγχου ντόπινγκ, τα δε υλικά αντικείμενά τους είναι διαφορετικά (δείγματα ή έγγραφα σχετικά με τον έλεγχο και όχι μέσα ντόπινγκ)⁴⁴. Η συρροή του εγκλήματος της χρήσεως με εκείνο του άρ. 132 παρ. 1 του Ν. 2725/1999, εφόσον η χρήση μέσων ντόπινγκ αποτελεί αθέμιτη παρέμβαση που είναι πρόσφορη να επηρεάσει το αποτέλεσμα, την εξέλιξη ή την μορφή του αγώνα είναι **φαινομένη** (λόγω ρητής επικουρικότητας). Η χρήση κατά την διάρκεια του αγώνα καθιστά την συρροή κατ' ιδέαν, ενώ η χρήση πριν τον αγώνα και ενόψει αυτού πραγματική⁴⁵.

6.4.3.2. Εγκλήματα του Ποινικού Κώδικα

6.4.3.2.1. Απάτη

- 141 Σύμφωνα με ορισμένους εκπροσώπους της θεωρίας, οι περιπτώσεις χρήσεως μέσων ντόπινγκ με δράστη τον αθλητή αποτελούν καθ' εαυτές (ή πάντως ακολουθούνται συχνά από) πράξεις υπαγόμενες στην νομοτυπική υπόσταση της απάτης⁴⁶. Η θέση αυτή βασίζεται στο ότι μερικές πρακτικές συγκαλύψης, όπως το ντόπινγκ «μάσκας», ή ορισμένες μετέπειτα συμπεριφορές, σχετιζόμενες με την ανάληψη ή την εκπλήρωση αγωνιστικής υποχρέωσης, παρά την επήρεια απαγορευμένων μέσων, αποπερατώνουν ουσιαστικά την χρήση και ως εκ τούτου υποκρύπτουν κατ' αρχήν ένα σημαντικό **δυναμικό εξαπάτησης** (Täuschungspotential)⁴⁷: τόσο ο αθλητής ως δράστης όσο και το περιβάλλον του φροντίζουν να προσχεδιάσουν το πώς η πράξη μετά την χρήση θα μείνει κατά το δυνατόν κρυφή, στις δε περιπτώσεις θετικού ευρήματος παρουσιάζουν λιγότερο ή περισσότερο πιστευτές εξηγήσεις σχετικά με το κρινόμενο συμβάν⁴⁸. Ωστόσο, οι εν λόγω σκέψεις, οσοδήποτε εύστοχες εμπειρικά, είναι έκθετες στην αντίρρηση ότι τέτοιες συμπεριφορές είναι νοητές σε σχέση με όλα τα εγκλήματα, χωρίς να είναι απαραίτητως χαρακτηριστικές για το έγκλημα της απάτης· άλλωστε, μερικές πρακτικές συγκαλύψης αποτελούν ήδη απαγορευμένα μέσα ντόπινγκ. Κατά την εδώ υποστηριζόμενη γνώμη, επομένως, η εξαπάτηση απαιτεί πρόσθετη εγκληματική ενέργεια και δεν αφορά ευθέως την συγκεκριμένη πράξη της χρήσεως αλλά το (βάσει ελέγχου δείγματος διαψεύσιμο) **γεγονός** ότι ο υπαίτιος τελεί σε συμμόρφωση με τους κανόνες αντιντόπινγκ⁴⁹. Δηλώσεις σχετικά με το γεγονός αυτό γίνονται συνήθως κατά την ανάληψη αγωνιστικών υποχρεώσεων ή στο πλαίσιο της αγωνιστικής συμμετοχής. Συνεπώς, η τέλεση απάτης προϋποθέτει νέα, ύστερη και αυτοτελή πράξη, με συγκεκριμένο αποδέκτη, αποτελώντας (τυπικό) επακόλουθο του εγκλήματος της χρήσης⁵⁰. Από την άποψη αυτήν, η **πράξη εξαπάτησης** του αθλητή μπορεί να συνίσταται: είτε α) στην ψευδή δήλωσή του ότι θα συμμετάσχει σε έναν ή περισσότερους αγώνες, χωρίς να έχει υποβληθεί σε πρακτικές ντόπινγκ (υπογράφοντας π.χ. σύμβαση παροχής αθλητικών υπηρεσιών με σχετική ρήτρα)⁵¹, καίτοι στην πραγματικότητα έχει προβεί σε αυτές, είτε β) στην συμπε-

⁴⁴ Βλ. και Μαντρατζή, ό.π., σ. 437, χωρίς χαρακτηρισμό του είδους της συρροής.

⁴⁵ Βλ. την επισήμανση του Πετρόπουλου, ΤΑΟΚ 8/2020, σ. 60, ότι «[...] εφόσον πρόκειται για παρέμβαση μέσω συμμετεχόντων στον αγώνα, αυτή νοείται μόνον μετά την έναρξη του αγώνα, διότι μόνον τότε βεβαιώνεται η συμμετοχή του αμέσως παρεμβαίνοντος στον αγώνα και επομένως και η δυνατότητά του να παρέμβει σε αυτόν».

⁴⁶ Βλ. Cherkeh, Betrug (§ 263 StGB), verübt durch Doping im Sport, 2000, σ. 63 επ., Kargl, NSTz 2007, 489 επ., 492.

⁴⁷ Eising, Die Strafbarkeit des Eigendopings, 2018, σ. 198.

⁴⁸ Eising, ό.π., σ. 198-199.

⁴⁹ Cherkeh, ό.π., σ. 79, Cherkeh/Momsen, NJW 2001, 1745 επ., 1748, Heger, JA 2003, 76 επ., 80, Kusche, ό.π., σ. 27 επ., 28, Haisjan, JB 2022, 273 επ., 277.

⁵⁰ Eising, ό.π., σ. 132.

⁵¹ Cherkeh, ό.π., σ. 63 επ., Haisjan, JB 2022, 273 επ., 277. Η ψευδής δήλωση του δράστη μπορεί να λάβει χώρα είτε: α) μέσω σύναψης σύμβασης η οποία περιέχει ρήτρα αντιντόπινγκ, ασφαλιζόμενη ενδεχομένως από την μη εκπλήρωσή της με συνομολογημένη ποινική ρήτρα (βλ. ΠΠρΑθ 1110/2015 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ)· είτε β) μέσω της υπογραφής αιτήσεως συμμετοχής σε έναν ή περισσότερους αγώνες.

όμως, έχουν τελεσθεί μετά την 1^η.5.2024, τότε η συρροή μεταξύ του εγκλήματος της χρήσεως και της απόπειρας απλής απάτης του άρθρου 386 παρ. 1 εδ. α' περ. 1^η είναι **αληθής πραγματική**. Τέλος, η συρροή χρήσεως και κακουργηματικής απάτης (άρθρο 386 παρ. 1 εδ. β' ή 386 παρ. 2 ΠΚ), τετελεσμένης και εν αποπείρα, είναι **φαινομένη πραγματική** (ρητή επικουρικότητα).

6.4.3.2.2. Σωματικές βλάβες

Στα αθλήματα μαχητικής τέχνης και τα αθλήματα επαφής⁷⁵ τίθεται εγγενώς **το ζήτημα αν η πρόκληση σωματικής βλάβης εις βάρος του αντιπάλου είναι αξιόποινη**, καθόσον αφενός μεν τα πλήγματα και οι λαβές μπορεί να συνδέονται αιτιωδώς με τυχόν αύξηση της σφοδρότητας και της έντασής τους, σφειλόμενη με την σειρά της σε τεχνητή βελτίωση της αγωνιστικής ικανότητας του δράστη (φυσιοκρατική όψη)⁷⁶, αφετέρου δε η αξιόποινη χρήση μέσων ντόπινγκ συνιστά λόγο έκπτωσης του υπαιτίου από το "αθλητικό προνόμιο" της επιτρεπόμενης βίας, στο μέτρο που με αυτήν έχουν παραβιασθεί προηγουμένως οι αθλητικοί κανόνες και οι εξ αυτής επερχόμενοι τραυματισμοί εκφεύγουν της γενικής συναίνεσης του αντιπάλου του (αξιολογική όψη)⁷⁷. Ειδικώς, ερευνάται αν η πρόκληση ακόμη και μιας συνηθισμένης, π.χ. στην πυγμαχία, σωματικής βλάβης, όπως το αιμάτωμα ή η αιμορραγία της μύτης του αντιπάλου, μέσω μιας κατά τα άλλα σύμφωνης με τους κανόνες του αθλήματος συμπεριφοράς, επιτηρούμενης και από διαιτητή, πληροί την νομοτυπική υπόσταση της απλής σωματικής βλάβης και ως τέτοια θεωρείται τελικώς άδικη ελλείψει συναίνεσης του παθόντος, εφόσον ο αθλητής που κατέφερε το πλήγμα έχει επιτύχει την αύξηση της επιδόσής του (ήτοι της δύναμης, της αντοχής και της συγκέντρωσής του), έχοντας κάνει χρήση απαγορευμένων μέσων (π.χ. αναβολικών στεροειδών) πριν από την έναρξη του αγώνα⁷⁸.

μειωθεί ελεύθερα ως προς το κατώτατο όριο του που είναι ήδη 10 ημέρες (άρθρα 386, 42 και 83 εδ. α' στοιχ. ε' ΠΚ). Συνεπώς, αφού το πλαίσιο ποινής παραμένει αμετακίνητο επί αποπείρας, οι αφηρημένα απειλούμενη κύρωση είναι βαρύτερη. Τούτο ισχύει μόνον για τις πράξεις με χρόνο τέλεσης πριν από την 1^η.5.2024. Βλ. και πιο πάνω στο κείμενο.

⁷⁵ Τα "μαχητικά αθλήματα" (άλλως "επιτρεπόμενης βίας ή αυτοάμυνας") είναι αυτά στα οποία υπάρχει σύγκρουση ή σωματική επίθεση (με χτυπήματα ή λαβές) του ενός αθλητή στον αντίπαλό του με σκοπό να τεθεί ο τελευταίος εκτός αγώνα υπό την παρακολούθηση του διαιτητή. Τέτοια είναι η πυγμαχία, η πάλη, το τζούντο, το παγκράτιο και οι διάφορες παραλλαγές των λεγόμενων πολεμικών τεχνών. Σε αυτά κατατάσσεται χάριν ομοιότητας και η ξιφασκία λόγω της διαπαφής των αθλητών μέσω του ειδικού ξίφους. Τα "αθλήματα επαφής" είναι εκείνα που ασκούνται χωρίς να επιδιώκεται μεν η θέση του αντιπάλου εκτός μάχης, πλην όμως η αγωνιστική αναμέτρηση γίνεται υπό συνθήκες σωματικής επαφής μεταξύ των αθλητών, είτε με μπάλα είτε χωρίς. Τα αθλήματα αυτά είναι συνήθως ομαδικά, όπως το ποδόσφαιρο, η χειροσφαίριση, η καλαθοσφαίριση κ.λπ. Η διαφορά έγκειται στο ότι οι σωματικές βλάβες που προκαλούνται στα αθλήματα επαφής ανάγονται σε πράξεις που είναι μεν αντικανονικές, κρίνονται, όμως, με βάση το κατά πόσον αποτελούν συνηθισμένες εκτροπές στο πλαίσιο διεξαγωγής των αγώνων· βλ. *Μαυρομάτη*, Σωματικές βλάβες στον αθλητισμό, σ. 8, 57 επ., 59.

⁷⁶ Ως προς την θεμελίωση του "διδάγματος της κοινής πείρας" (*Erfahrungssatz*) ότι η χρήση μόνον συγκεκριμένων ουσιών γεννά τον τυπικό κίνδυνο προκλήσεως σωματικής βλάβης από τον χρήστη-αθλητή εις βάρος του αντίπαλου του κατά την μεταξύ τους αγωνιστική αναμέτρηση βλ. τους *Hülskötter/Raabe*, *SpuRt* 2020, 210 επ., 211, 214-215 (από άποψη αστικού δικαίου). Κατά τους συγγραφείς, η προσπάθεια λ.χ. των ναρκωτικών ουσιών, όπως η κάνναβη, να επιφέρουν την αύξηση της σωματικής δύναμης και κατ' επέκτασιν να μεγεθύνουν τον κίνδυνο πρόκλησης σωματικής βλάβης (λόγω των ηρεμιστικών ιδιοτήτων τους) δεν επιτρέπει την θεμελίωση αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της χρήσης απαγορευμένων μέσων και της επελθούσας σωματικής βλάβης· *Hülskötter/Raabe*, *αυτόθι*. Η σκέψη αυτή είναι χρήσιμη και για τις ποινικές διατάξεις. Βλ. περαιτέρω και *Friedrich/Hook*, *SpuRt* 2020, 297-298, κατά τους οποίους, ένεκα της χρήσεως ναρκωτικών (O7) και κανναβινοειδών (O8), δεν στοιχειοθετείται πλάνη του αντιπάλου εξαιτίας της οποίας αποκλείεται η συναίνεσή του· αυτή μάλιστα παραμένει ισχυρή, αφού οι εν λόγω ουσίες εν αντιθέσει προς τα διεγερτικά (O6) έχουν κυρίως ανακουφιστική-ηρεμιστική δράση.

⁷⁷ *LG Köln SpuRt* 2019, 134 επ., 136, *Vaudlet*, *ό.π.*, *πλαγιάρ*. 165.

⁷⁸ Επί παρόμοιου ιστορικού έκρινε το Εφετείο της Κολωνίας (*OLG Köln SpuRt* 2020, 306 επ., με *παρ. Kubiciel*), καταδικάζοντας τον πυγμαχό *Felix Sturm* για τις πράξεις της χρήσεως απαγορευμένων μέσων (στανολόλης (§§ 3 Abs. 1 S. 1 Nr. 1 & 4 Abs. 1 Nr. 4-5, Abs. 7 Nr. 2 AntiDopG)) και της απλής σωματικής βλάβης (§ 223 Abs. 1 StGB) σε αληθή κατ' ιδέαν συρροή, επιβάλλοντας συνολική στερητική της ελευ-

1281Δ Ντόπινγκ ίππων. 1. Όποιος χορηγεί οποιαδήποτε ουσία ή χρησιμοποιεί οποιαδήποτε μέθοδο (ή ηλεκτροδιέγερση), η οποία απαγορεύεται από τον κατάλογο του Κώδικα Ιπποδρομιών της Φιλίππου Ενώσεως Ελλάδος (ΦΕΕ), που εγκρίνεται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ή από τους οικείους κανονισμούς της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ιππασίας, σε ίππους που συμμετέχουν σε ιπποδρομίες ή σε ιππικούς αγώνες αντίστοιχα, με σκοπό να διεγείρει ή να κάμψει τις σωματικές τους δυνάμεις ή να επιφέρει τεχνητή μεταβολή της φυσικής αγωνιστικής τους ικανότητας (ντόπινγκ) για την επίτευξη μεγαλύτερης ή μικρότερης απόδοσης, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών και με χρηματική ποινή είκοσι πέντε χιλιάδων (25.000) έως πενήντα χιλιάδων (50.000) ευρώ. Η επιβολή μόνο της χρηματικής ποινής με την παραδοχή ελαφρυντικών περιστάσεων αποκλείεται. Σε αυτόν που καταδικάστηκε επιβάλλεται και η απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος σχετικού με τις ιπποδρομίες και τους ιππικούς αγώνες για χρονικό διάστημα έξι (6) μηνών και σε περίπτωση υποτροπής η απαγόρευση αυτή είναι οριστική. Επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών, εάν ο υπαίτιος διαπράττει τις ανωτέρω πράξεις είτε κατ' επάγγελμα είτε με σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος.

2. Με τις ίδιες ποινές, εκτός αν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη, τιμωρείται όποιος κατέχει τις απαγορευμένες ουσίες της παραγράφου 1, με σκοπό να τις χορηγήσει σε αγωνιζόμενους ίππους.

3. Αναβάτης ίππου που βρίσκεται, κατά τον έλεγχο ντόπινγκ σε ιπποδρομίες ή σε ιππικούς αγώνες, υπό την επήρεια απαγορευμένης ουσίας από αυτές που προβλέπονται στον Κώδικα ή τους κανονισμούς της παραγράφου 1 του παρόντος, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη.

4. Όποιος αρνείται, ύστερα από πρόσκληση του αρμόδιου οργάνου, τη δειγματοληψία ή παρκακλύει με οποιονδήποτε τρόπο τον έλεγχο ντόπινγκ ή καταρτίζει και υποβάλλει ψευδή στοιχεία ελέγχου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών. Σε περίπτωση που τις πράξεις του προηγούμενου εδαφίου διαπράττει με πρόθεση δειγματολήπτης ντόπινγκ κατά την έννοια του παρόντος νόμου, μέλος του προσωπικού του ΕΣΚΑΝ, μέλος του προσωπικού του εργαστηρίου ελέγχου ντόπινγκ του ΟΑΚΑ ή άλλου εργαστηρίου της Ελλάδας που τυχόν θα ιδρυθεί και θα αναγνωριστεί από τον ΠΟΑ ως εργαστήριο ελέγχου ντόπινγκ, αυτός τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών.

5. Τα θέματα σχετικά με τον έλεγχο ντόπινγκ στους ίππους και τις Πειθαρχικές παραβάσεις ντόπινγκ σε σχέση με τη διεξαγωγή ιπποδρομιών ή ιππικών αγώνων ρυθμίζονται από τον Κώδικα της παραγράφου 1 του παρόντος και τους οικείους κανονισμούς της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ιππασίας και της Ελληνικής Ομοσπονδίας Ιππασίας αντίστοιχα.

6. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού είναι δυνατή η ανάθεση αποκλειστικά στο ΕΣΚΑΝ του ελέγχου ντόπινγκ στους ίππους και τους αναβάτες ίππων. Με την ίδια απόφαση ρυθμίζονται όλες οι σχετικές λεπτομέρειες για τη διεξαγωγή των ελέγχων αυτών και κάθε άλλο συναφές θέμα. Σε κάθε περίπτωση εφαρμόζεται η διάταξη της παραγράφου 9 του άρθρου 128Ε του παρόντος νόμου.

7. Απαγορεύεται η μετατροπή της στερητικής της ελευθερίας ποινής στις περιπτώσεις των αδικημάτων του παρόντος άρθρου, πλην των αδικημάτων της παραγράφου 3 του παρόντος.

Νομοθετικές μεταβολές

• Το άρθρο 1281Δ παρατίθεται ως έχει μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 18 παρ. 5 του **N. 3708/2008** (ΦΕΚ Α' 210/8.10.2008). Πριν από την αντικατάστασή του είχε προστεθεί μετά το άρθρο 1281Γ του **N. 2725/1999** με το άρθρο 65 του Ν. 3057/2002 και είχε ως εξής: «1. Όποιος χορηγεί οποιαδήποτε ουσία ή χρησιμοποιεί οποιαδήποτε μέθοδο (ή ηλεκτροδιέγερση), η οποία απαγορεύεται από τον κατάλογο του Κώδικα Ιπποδρομιών της Φιλίππου Ενώσεως Ελλάδος (ΦΕΕ), που εγκρίνεται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ή από τους οικείους κανονισμούς της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ιππασίας, σε ίππους που συμμετέχουν σε ιπποδρομίες ή σε ιππικούς αγώνες αντίστοιχα, με σκοπό να διεγείρει ή να κάμψει τις σωματικές τους δυνάμεις ή να επιφέρει τεχνητή μεταβολή της φυσικής αγωνιστικής τους ικανότητας (ντόπινγκ) για την επίτευξη μεγαλύ-

τερης ή μικρότερης απόδοσης, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών και με χρηματική ποινή είκοσι πέντε χιλιάδων (25.000) έως πενήντα χιλιάδων (50.000) ευρώ. Η επιβολή μόνο της χρηματικής ποινής με την παραδοχή ελαφρυντικών περιστάσεων αποκλείεται. Σε αυτόν που καταδικάστηκε επιβάλλεται και η απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος σχετικού με τις ιπποδρομίες και τους ιππικούς αγώνες για χρονικό διάστημα έξι (6) μηνών και σε περίπτωση υποτροπής η απαγόρευση αυτή είναι οριστική. Επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών, εάν ο υπαίτιος διαπράττει τις ανωτέρω πράξεις είτε κατ' επάγγελμα είτε με σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος. 2. Με τις ίδιες ποινές, εκτός αν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη, τιμωρείται όποιος κατέχει τις απαγορευμένες ουσίες της παραγράφου 1, με σκοπό να τις χορηγήσει σε αγωνιζόμενους ίππους. 3. Αναβάτης ίππου που βρίσκεται, κατά τον έλεγχο ντόπινγκ σε ιπποδρομίες ή σε ιππικούς αγώνες, υπό την επίρεια απαγορευμένης ουσίας από αυτές που προβλέπονται στον Κώδικα ή τους κανονισμούς της παραγράφου 1 του παρόντος, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη. 4. Όποιος αρνείται, ύστερα από πρόσκληση του αρμόδιου οργάνου, τη δειγματοληψία ή παρακωλύει με οποιονδήποτε τρόπο τον έλεγχο ντόπινγκ ή καταρτίζει και υποβάλλει ψευδή στοιχεία ελέγχου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών. Σε περίπτωση που τις πράξεις του προηγούμενου εδαφίου διαπράττει με πρόθεση δειγματοληψίας ντόπινγκ κατά την έννοια του παρόντος νόμου, μέλος του προσωπικού του ΕΣΚΑΝ, μέλος του προσωπικού του εργαστηρίου ελέγχου ντόπινγκ του ΟΑΚΑ ή άλλου εργαστηρίου της Ελλάδας που τυχόν θα ιδρυθεί και θα αναγνωριστεί από τον ΠΟΑ ως εργαστήριο ελέγχου ντόπινγκ, αυτός τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών. 5. Τα θέματα σχετικά με τον έλεγχο ντόπινγκ στους ίππους και τις Πειθαρχικές παραβάσεις ντόπινγκ σε σχέση με τη διεξαγωγή ιπποδρομιών ή ιππικών αγώνων ρυθμίζονται από τον Κώδικα της παραγράφου 1 του παρόντος και τους οικείους κανονισμούς της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ιππασίας και της Ελληνικής Ομοσπονδίας Ιππασίας αντίστοιχα. 6. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού είναι δυνατή η ανάθεση αποκλειστικά στο ΕΣΚΑΝ του ελέγχου ντόπινγκ στους ίππους και τους αναβάτες ίππων. Με την ίδια απόφαση ρυθμίζονται όλες οι σχετικές λεπτομέρειες για τη διεξαγωγή των ελέγχων αυτών και κάθε άλλο συναφές θέμα. Σε κάθε περίπτωση εφαρμόζεται η διάταξη της παραγράφου 9 του άρθρου 128Ε του παρόντος νόμου. 7. Απαγορεύεται η μετατροπή της στερητικής της ελευθερίας ποινής στις περιπτώσεις των αδικημάτων του παρόντος άρθρου, πλην των αδικημάτων της παραγράφου 3 του παρόντος.»

Γενική βιβλιογραφία

Ελληνική

Αθ. Αναγνωστόπουλος, Το ζώο ως ατελές υποκείμενο του Ποινικού Δικαίου, in: Liber Discipulorum – Τιμητικός τόμος για τα εβδομηκοστά γενέθλια του καθηγητή Ι. Γιαννίδη, 2020, σ. 123 επ.: Ε. Μαντρατζή, Ντόπινγκ: Δικαιοπολιτική Προσέγγιση, Κανονιστική Θεμελίωση και Αντεγκληματική Θεώρηση, 2011· Α. Μαυρομάτης, Αθλητικά Εγκλήματα, 2006· Μ. Nussbaum, Δικαιοσύνη για τα ζώα, μετάφρ.-επιμ. Αθ. Αναγνωστόπουλος / Ν. Καταφούρου / Α. Καραμανλίδης / Α. Μάμαλης, 2023· Α. Παπαδαμάκης, Πρόσφατες νομολογιακές διακυμάνσεις και ερμηνευτικές εκτροπές στα εγκλήματα της απάτης και της απιστίας, ΠοινΔικ 2012, 385 επ.: Μ. Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Χειραγώγηση αθλητικών αγώνων και στοιχηματική απάτη κατά τον γερμ. Π.Κ. – Ένας διάλογος με τις διατάξεις του άρθρου 132 Ν. 2725/1999 (όπως ισχύει), ΤΑΟΚ 2018· Β. Πετρόπουλος, Η εγκληματοποίηση της χειραγώγησης αθλητικού αγώνα μέσω «παρέμβασης με αθέμιτες ενέργειες» κατά τις παρ. 1, 4 του ά. 132 του ν. 2725/1999, ΤΑΟΚ 2020, 35 επ.: Κ. Χριστοδούλου, Αθλητικό Δίκαιο, 2023

Ξενογλώσση

S. Ackermann, Strafrechtliche Aspekte des Pferdeleistungssports, 2007· R. Cherkeh, Betrug (§ 263 StGB), verübt durch Doping im Sport, 2000· O. Dietz/B. Huskamp, Handbuch Pferdepraxis, 2006· A. Hirt / C. Maisack / J. Moritz, Tierschutzgesetz, 2016· J. G. Merritt, Regulating sport for the non-human athlete: Horses for courses, 2019· E. Metzger, in: Lorz/Metzger, Tierschutzgesetz, 2019, § 3, Nr. 1b· V. Petropoulos / I. Morozinis, Sportwettenbetrug durch Manipulation zu Lasten des Wettveranstalters oder des Wettenden, wistra 2009, 254 επ.

Διάγραμμα

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις..... (1-3)
2. Προστατευόμενο έννομο αγαθό..... (4-7)
3. Χορήγηση ή εφαρμογή απαγορευμένων μέσων σε αγωνιζόμενους ίππους (παράγραφος 1 εδ. α')..... (8-57)
 - 3.1. Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος..... (8-18)
 - 3.1.1. Πράξη χορήγησης ή εφαρμογής..... (8-9)
 - 3.1.2. Μέσα τέλεσης του εγκλήματος..... (10-17)
 - 3.1.2.1. Απαγορευμένη ουσία..... (10-15)
 - 3.1.2.1.1. Αξιολόγηση του συστήματος προσδιορισμού της ποινικής απαγόρευσης του ντόπινγκ ειδικώς στις ιπποδρομίες..... (15)
 - 3.1.2.2. Απαγορευμένη μέθοδος..... (16-17)

3.1.3. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος	(18)
3.2. Η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος	(19-22)
3.3. Νομοτυπική διαμόρφωση	(23)
3.4. Ποινικές κυρώσεις	(24-28)
3.4.1. Κύριες ποινές	(24-25)
3.4.2. Παρεπόμενες ποινές	(26-28)
3.5. Οι διακεκριμένες μορφές του εγκλήματος (παράγραφος 1 εδ. δ')	(29-32)
3.5.1. Τέλεση κατ' επάγγελμα (παράγραφος 1 εδ. δ' υπαλ. α')	(30)
3.5.2. Τέλεση με σκοπό προσπορισμού περιουσιακού οφέλους υπέρ εαυτού ή τρίτου (παράγραφος 1 εδ. δ' υπαλ. β')	(31-32)
3.5.3. Ποινικές κυρώσεις	(33-34)
3.5.3.1. Κύριες ποινές	(33)
3.5.3.2. Παρεπόμενες ποινές	(34)
3.6. Οι ειδικές μορφές εμφάνισης του εγκλήματος	(35-57)
3.6.1. Απόπειρα	(35)
3.6.2. Συμμετοχή	(36-38)
3.6.3. Συρροή	(39-51)
3.6.3.1. Εγκλήματα του Ποινικού Κώδικα	(39-51)
3.6.3.1.1. Απάτη	(39-49)
3.6.3.1.2. Λοιπά εγκλήματα	(50-51)
3.6.3.2. Εγκλήματα ειδικών ποινικών νόμων	(52-57)
3.6.3.2.1. Εγκλήματα κατά της ευζωίας των ζώων	(52-54)
3.6.3.2.2. Εγκλήματα περί τα ναρκωτικά	(55)
3.6.3.2.3. Χειραγώγηση ιππικού αγώνα ή ιπποδρομίας	(56-57)
4. Κατοχή απαγορευμένου μέσου με σκοπό χορήγησης σε αγωνιζόμενους ίππους (παράγραφος 2)	(58-70)
4.1. Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος	(59-62)
4.1.1. Εννοια της κατοχής	(59-61)
4.1.2. Απαγορευμένες ουσίες	(62)
4.2. Η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος	(63)
4.3. Νομοτυπική διαμόρφωση	(64)
4.4. Ποινικές κυρώσεις	(65)
4.5. Ειδικές μορφές εμφάνισης του εγκλήματος	(66-70)
4.5.1. Απόπειρα	(66)
4.5.2. Συμμετοχή	(67)
4.5.3. Ζητήματα συρροής	(68-70)
4.5.3.1. Εγκλήματα ντόπινγκ	(68-69)
4.5.3.2. Λοιπά εγκλήματα	(70)
5. Συμμετοχή αναβάτη ίππου σε αγώνες υπό την επήρεια απαγορευμένων μέσων (παράγραφος 3)	(71-87)
5.1. Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος	(71-81)
5.1.1. Υποκείμενο του εγκλήματος	(72)
5.1.2. Συμμετοχή σε ιπποδρομίες ή ιππικούς αγώνες	(73-74)
5.1.3. Θετικό εύρημα κατόπιν ελέγχου ντόπινγκ	(75-76)
5.1.4. Απαγορευμένα μέσα ντόπινγκ	(77-80)
5.1.5. Διενέργεια του ελέγχου σε συνάφεια με τον αγώνα	(81)
5.2. Η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος	(82)
5.3. Νομοτυπική διαμόρφωση	(83)
5.4. Ποινικές κυρώσεις	(84)
5.5. Ειδικές μορφές εμφάνισης του εγκλήματος	(85-87)
5.5.1. Απόπειρα	(85)
5.5.2. Συμμετοχή	(86)
5.5.3. Ζητήματα συρροής	(87)
6. Άρνηση υποβολής σε δειγματοληψία, παρακώλυση του ελέγχου ντόπινγκ ή υποβολή ψευδών στοιχείων ελέγχου (παράγραφος 4)	(88-107)
6.1. Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος	(88-94)
6.1.1. Εισαγωγικά	(88-89)
6.1.2. Παρακώλυση ελέγχου ντόπινγκ	(90)
6.1.3. Άρνηση υποβολής σε δειγματοληψία	(91)
6.1.4. Κατάρτιση και υποβολή ψευδών στοιχείων ελέγχου	(92)
6.1.5. Υποκείμενο του εγκλήματος	(93)

6.1.6. Έλεγχοι ντόπινγκ.....	(94)
6.2. Η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος.....	(95)
6.3. Νομοτυπική διαμόρφωση.....	(96)
6.4. Ποινικές κυρώσεις.....	(97)
6.5. Η διακεκριμένη μορφή του εγκλήματος.....	(98-99)
6.5.1. Ιδιαίτερες ιδιότητες.....	(98)
6.5.2. Ποινικές κυρώσεις.....	(99)
6.6. Ειδικές μορφές εμφάνισης του εγκλήματος.....	(100-107)
6.6.1. Απόπειρα.....	(100)
6.6.2. Συμμετοχή.....	(101)
6.6.3. Ζητήματα συρροής.....	(102-107)
6.6.3.1. Εγκλήματα ντόπινγκ.....	(102-103)
6.6.3.2. Εγκλήματα του Ποινικού Κώδικα.....	(104-107)
7. Δικονομικά.....	(108-111)
7.1. Αρμοδιότητα.....	(108)
7.2. Υποστήριξη της κατηγορίας.....	(109)
7.3. Δικαίωμα σιωπής και αρχή της μη αυτοενοχοποίησης.....	(110)
7.4. Δυσδικές κυρώσεις.....	(111)
8. Παράρτημα Α' – Πίνακας απαγορευμένων μέσων κατά τα άρθρα 36, 40 και 43 των Γενικών Διατάξεων Διεξαγωγής Ιπποδρομιών για το έτος 2023.....	(112-116)
9. Παράρτημα Β' – Πίνακας απαγορευμένων μέσων της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ιππασίας (FEI) για το έτος 2023.....	(117)

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

- 1 Το ντόπινγκ στον χώρο των ιππικών αθλημάτων αντιμετωπίζεται με **κανόνες** προερχόμενους από περισσότερες πλευρές: Από τον κοινό νομοθέτη, από την διοίκηση δυνάμει νομοθετικής εξουσιοδότησεως, καθώς και από τα νομικά πρόσωπα, εθνικές και διεθνείς αρχές και ομοσπονδίες, που καλλιεργούν τον ιππικό αθλητισμό, επιφορτισόμενα κυρίως με την διεξαγωγή των ιππικών αγωνισμάτων. **Πηγές** του ποινικού δικαίου του ντόπινγκ (ίπων είναι τα άρθρα 128B, 128Δ και 128ΙΔ του Ν. 2725/1999, οι Κανονισμοί των εθνικών και διεθνών ομοσπονδιών ιππασίας, καθώς και οι Κατάλογοι που προσδιορίζουν τα απαγορευμένα μέσα και τις πρακτικές ντόπινγκ. **Θεμέλιο** της ποινικής τιμώρησης των συναφών παραβάσεων συνιστά η ανάγκη προστασίας (και) με κρατικά μέσα των προσώπων και των αγωνιζόμενων ζώων που συμπράττουν γύρω από την ομαλή ιππική αθλητική δραστηριότητα απέναντι στις βλαπτικές συνέπειες του φαινομένου. Η ουσιαστική νομιμοποίηση της εγκληματοποίησής του εξαρτάται από την στάθμιση μεταξύ των πλεονεκτημάτων αντιμετώπισης των εν λόγω (εμπειρικών διαπιστώσιμων) συνεπειών μέσω του ποινικού δικαίου από την μία πλευρά και την διατήρηση άθικτου του πυρήνα της επαγγελματικής ελευθερίας και της ελεύθερης διαμόρφωσης του ιδιωτικού βίου από την άλλη¹.
- 2 Στις **άμεσες συνέπειες** του ντόπινγκ ίπων συγκαταλέγεται η αλλοίωση της γνησιότητας των αποτελεσμάτων των ιππικών αγώνων και των ιπποδρομιών, η υποτίμηση της φυσικής αθλητικής προσπάθειας, η διακινδύνευση της υγείας, της ευζωίας και της φυσικής αγωνιστικής ικανότητας των ίπων², η εξουδετέρωση της ισότητας ευκαιριών και άλλων βασικών αξιών του ιππικού αθλητισμού, όπως είναι η τήρηση της εσωτερικής τάξεως των σωματείων που τον καλλιεργούν, καθώς και η απώλεια της αξιοπιστίας των ιππικών αγωνισμάτων απέναντι στο κοινό. Στις **πάρπλευρες συνέπειες** συγκαταλέγονται –πέραν της δημιουργίας παρανόμου εμπορίου ντόπινγκ– τόσο η πρόκληση περιουσιακής ζημίας ή βλάβης της φήμης των εμπλεκόμενων μερών όσο και η νόθευ-

¹ Roxin/Greco, StR AT I, ²2020, § 2, πλαγιάρ. 19f.

² Ενδεχομένως σε συνδυασμό με την εκροφή τους ως «καθαρόαιμων». Π.χ. τέτοια άλογα ιπποδρομιών (με ή χωρίς εμπόδια) έχουν συνήθως λεπτά, εύθραυστα πόδια και μικρή καρδιά, παρουσιάζοντας για τον λόγο αυτόν προβλήματα υγείας που οδηγούν μέχρι και σε πρόωρο θάνατο. Αντιθέτως, τα άλογα που εκπαιδεύονται για κυνήγι και υπερπήδηση φυσικών εμποδίων, όπως και τα άλογα ιππικής δεξιότηχίας (ντρεσά), δεν αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα- βλ. *Nussbaum, Δικαιοσύνη για τα ζώα, μετάφρ.-επιμ. Αθ. Αναγνωστόπουλος / Ν. Κατσαφούρου / Α. Καραμανλίδης / Α. Μάμαλης, 2023, σ. 265.*

N. 3305/2005

«Εφαρμογή της Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής»

(ΦΕΚ Α' 17 27.1.2005)

Γενική Βιβλιογραφία

Ελληνικά: Ν. Ανδρουλάκης, Ποινικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος, Εγκλήματα κατά της εν γενέσει ανθρώπινης ζωής, 1974· ο ίδιος, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2006· ο ίδιος, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος ΙΙΙ, 2008· ο ίδιος, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 4^η έκδοση, 2012· Κ. Βαθιώτης, Παράνομη στάθμευση και εξ αμελείας ποινική ευθύνη οδηγού επί αυτοκινητικού ατυχήματος: Προστατευτικός σκοπός του κανόνα Δικαίου και αντικειμενικός καταλογισμός, ΠoinXp 2005, 581· Τ. Βιδάλης, Βιοδίκαιο, Πρώτος Τόμος: Το πρόσωπο, Δημοσιεύματα Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής, 2007· Ι. Γιαννίλης, άρθρο 14, in: ΣυστεριμΠΚ (Άρθρα 1-133), 2005· Στ. Δασκαλόπουλος, Η ποινική υπόσταση του εγκλήματος της λαθρεμπορίας και το πρόβλημα της συνταγματικότητας του άρθρου 100 παρ. 1 περ. β Ν. 1165/1918 (Τελων. Κώδικα), ΠoinXp 1986, 23· Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Ο κίνδυνος στο ποινικό δίκαιο: Μεταξύ προστασίας των εννόμων αγαθών και εγγυητικής λειτουργίας του ποινικού δικαίου, in: Τιμ. Τόμ. για τον καθηγητή Δ. Σπινέλλη, Α Τόμος, 2001, σ. 469 επ· η ίδια, Οι ποινικές διατάξεις του ν. 3305/2005: συμβολικό ποινικό δίκαιο για τις καταχρήσεις της βιοϊατρικής στην ανθρώπινη αναπαραγωγή, in: Ζητήματα Βιοτεχνολογίας – Κλωνοποίηση, 2006, σ. 86 επ· η ίδια, Βασικές αρχές του κράτους δικαίου, ο νέος Ποινικός Κώδικας και οι τροποποιήσεις του, ΠoinXp 2020, 161· Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι / Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου / Ν. Μπιτζιλέκης, Δίκαιο των ποινικών κυρώσεων, 2^η έκδοση, 2016· Α. Καραμπέλας, Ιατρικές Πράξεις και Ποινική Ευθύνη, 2009· Δ. Κιουσόπουλος, Γνωμοδότηση προς τον κ. Πρόεδρο του Διαρκούς Ναυτοδικείου, ΠoinXp 1954, 315· Κρ. Κοκκινάκης, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 110/2003 ΠoinΔικ 2003, 627· Ν. Λίβος, Ο κίνδυνος ως πρόβλημα απόδειξης στην ποινική δίκη, in: Τιμ. Τόμ. για τον Νικόλαο Ανδρουλάκη, 2003, σ. 1013· Ι. Μανωλεδάκης, Ποινικό Δίκαιο, Γενική Θεωρία, 2004· Α. Μαργαρίτης, Ερμηνευτικά προβλήματα στις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα για τα εγκλήματα της συμβολικής βλάβης, Αρμ. 1979, σ. 829 επ· Μ. Μαργαρίτης / Α. Μαργαρίτη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία-Εφαρμογή, Αθήνα, 4^η έκδοση, 2020· Μ. Μηλιαπίδου, Ο Ν. 3305/2005 «Για την εφαρμογή των μεθόδων της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής: Ποινικές κυρώσεις», in: Ζητήματα Βιοτεχνολογίας – Κλωνοποίηση, 2006, σ. 93 επ· η ίδια, Συμμετρική ακεραιότητα και υποβοηθούμενη αναπαραγωγή – Η ποινική ευθύνη στο πλαίσιο της θεραπευτικής αγωγής, Διοδικατορική Διατριβή, 2011· Ι. Μοροζίνη, Κίνδυνος και επικινδυνότητα ως στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης, ΠoinXp, 2015, 486· Ι. Μπέκας, Η προστασία της ζωής και της υγείας στον Ποινικό Κώδικα, 2004· Π. Μποροδήμος, Η χρηματική ποινή στον Νέο Ποινικό Κώδικα, ΠoinΔικ 2020, 1105· Χρ. Μυλωνόπουλος, άρθρο 5, in: ΣυστεριμΠΚ (Άρθρα 1-133), 2005· ο ίδιος, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2^η έκδοση, 2020· Γ. Νούσκαλης, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 656/2008, ΠoinΔικ 2009, 405· Κ. Παπαθανασίου, Πτωχευτικά Αδικήματα in: Στ. Παύλου / Θ. Σάμιου, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 5^η Ενημέρωση, 2016· Στ. Παύλου, Οι αρχές της φαινομενικής συρροής, 2003· ο ίδιος, Ναρκωτικά. Δογματικά & Ερμηνευτικά Προβλήματα των Ποινικών Διατάξεων του Κώδικα Νόμων για τα Ναρκωτικά – Κ.Ν.Ν. (ν. 3459/2006), 2008· ο ίδιος, Ναρκωτικά Ι in: Στ. Παύλου / Θ. Σάμιου, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 4^η Ενημέρωση, 2014· ο ίδιος, Ναρκωτικά ΙΙ in: Στ. Παύλου / Θ. Σάμιου, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 4^η Ενημέρωση, 2014· Στ. Παύλου / Κ. Κοσμάτου, Οι κυρώσεις στον νέο ποινικό κώδικα. Συμβολή στην ερμηνεία των άρθρων 50 – 133 ΠΚ (Ν. 4619/2019, όπως ισχύει με Ν. 4637/2019) 2020· Στ. Παύλου / Ι. Μπέκας / Αν. Αποστολίδου, Ποινικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος, Τ. Α': Τα εγκλήματα κατά των περιουσιακών αγαθών άρθρα 372 επ., 385 επ.ΠΚ), της ζωής (άρθρα 299 επ.ΠΚ) και της σεξουαλικής ακεραιότητας (άρθρα 308 επ.ΠΚ), 2021· Θ. Σάμιος, Ζητήματα συρροής λόγων μείωσης της ποινής υπό τον νέο Ποινικό Κώδικα, ΠoinXp 2020, 241· Β. Σακελλαροπούλου, Η ποινική αντιμετώπιση του ιατρικού σφάλματος και η σημασία της συναίνεσης του ασθενούς, 2007· Φ. Σπυρόπουλος / Χ. Κοντιάδης / Χ. Ανθόπουλος / Γ. Γεραπετρίτης, Σύσταση. Κατ' άρθρο ερμηνεία, 2017· Δ. Σπινέλης, Προβλήματα ανακύπτοντα εκ των εγκλημάτων διανοήσεως, ΠoinXp 1973, 161· Δ. Σπινέλης, άρθρα 20-25, in: ΣυστεριμΠΚ (Άρθρα 1-133), 2005· Κ. Σταμάτη, άρθρο 83-87, in: ΣυστεριμΠΚ (Άρθρα 1-133), 2005· Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Εγκλήματα κατά της ζωής, 2001· η ίδια, Η έννοια του προσώπου στο άρθρο 2 της ΕΣΔΑ (Παρατηρήσεις στην απόφαση του ΕΔΔΑ της 8.7.2004, Υπόθεση Vo v. France), ΠoinΔικ 2004, 1141· Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου / Ι. Ναζίρης, Το σύστημα ποινών στο ελληνικό ποινικό δίκαιο, ΠoinXp 2020, 81· Κ. Φουντεδάκη, Σκέψεις αναφορικά με την ιατρική έρευνα στο ανθρώπινο γεννητικό υλικό, ΕφΑΔ 2010, σ. 875 επ· η ίδια, Ανθρώπινη αναπαραγωγή και αστική ιατρική ευθύνη, 2007· Αρ. Χαλαραμπάκης, Ιατρική Ευθύνη, Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016· Δ. Χατζόπουλος, Αλλοδαποί ΙΙ in: Παύλου / Σάμιου, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 6η ενημέρωση, 2020

Ξενόγλωσση: Ν. Androulakis, Studien zur Problematik der Unterlassungsdelikte, 1963· Ul. Beck, Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne, 1986· J. Brammsen, Tun oder Unterlassen? Die Bestimmung der

strafrechtlichen Verhaltensformen, GA 2002, 193· D. Dörr, Anmerkung zu EGMR, (Große Kammer), Urteil vom 8. 7. 2004 - 53924/00, JuS 2005, 735· G. Duttge, Zur Bestimmtheit des Handlungsunwerts von Fahrlässigkeitsdelikten, 2001· Al. Eser / W. Sternberg-Lieben, in: Schönke/Schröder Strafgesetzbuch, § 223, 29^η έκδοσή, 2014· K. Faßbender, Präimplantationsdiagnostik und Grundgesetz. Ein Beitrag zur verfassungsrechtlichen und -dogmatischen Strukturierung der aktuellen Diskussion, NJW 2001, 2745· H. Fuchs, Österreichisches Strafrecht, AT I, 6^η έκδοσή, 2006· K. Gaede, in: Münchener Kommentar zur StPO, EMRK Art. 2 Recht auf Leben, 1^η έκδοσή, 2018· L. Greco, Das Subjektive an der objektiven Zurechnung: Zum „Problem“ des Sonderwissens, ZStW 2005, 519· G. Grünwald, Das unechte Unterlassungsdelikt, 1956· H.-L. Günther / J. Taupitz / P. Kaiser, Embryonenschutzgesetz: Juristischer Kommentar mit medizinisch-naturwissenschaftlichen Grundlagen, 2014· R. Hefendehl, Der fragmentarische Charakter des Strafrechts, JA 2011, 401· N. Heimann, Frau und Fötus in der Prä- und Perinatalmedizin aus strafrechtlicher Sicht, 2000· M. Hettinger, Zur Strafbarkeit der „fahrlässigen actio libera in causa“, GA 1989, 1· H. H. Jescheck / T. Weigend, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 5^η έκδοσή, 1996· W. Joecks, in: Münchener Kommentar zum StGB, Vor § 223, 3^η έκδοσή, 2017· Arm. Kaufmann, Die Dogmatik der Unterlassungsdelikte, 1959· ο ιδιος, Tatbestandsmäßigkeit und Verursachung im Contergan – Verfahren, 1971, 569· Art. Kaufmann, Zur rechtsphilosophischen Situation der Gegenwart, JZ 1963, 137· J. Krümpelmann, Schutzzweck und Schutzreflex der Sorgfaltspflicht, FS-Bockelmann, 1979, σ. 453· H. Kudlich, Die Unterstützung fremder Straftaten durch berufsbedingtes Verhalten, 2004, ο ιδιος, in: Münchener Kommentar zur Strafprozessordnung: StPO, Band 1: §§ 1-150 StPO, 2014· G. Küpper, Grenzen der normativierenden Strafrechtsdogmatik, 1990· K. Lackner / K. Kühl, Strafgesetzbuch. Kommentar, 29^η έκδοσή, 2018· Ad. Laufs, Arzt, Patient und Recht am Ende des Jahrhunderts, NJW 1999, 1758· K. Lüderssen, Der Schutz des Embryos und das Problem des naturalistischen Fehlschlusses. Skizze einer Zwischenbilanz, in: GS-Meurer, 2002, σ. 209· H. Lüttger, Geburtsbeginn und pränatale Einwirkungen mit postnatalen Folgen - Bemerkungen zu BGH - 3 StR 25/83 vom 22. 4. 1983, NSTZ 1983, 481· R. Merkel, Grundrechte für frühe Embryonen?, in: FS-Müller-Dietz, 2001, σ. 493 επ.: R. Neidert, Das überschätzte Embryonenschutzgesetz – was es verbietet und nicht verbietet, ZRP 2002, 467· L. Nepomuck, Zur Abgrenzung von Tun und Unterlassen nach dem „Schwerpunkt der Vorwerfbarkeit“, StV 2004, 9· K. O' Donovan, Taking a neutral stance on the legal status of the fetus – Vo v. France, Medical Law Review 14, Spring 2006, 115· Pelchen / P. Häberle, Gesetz zum Schutz von Embryonen, in: G. Erbs/ M. Kohlhaas, Strafrechtliche Nebengesetze, 2020· C. Prittwitz, Funktionalisierung des Strafrechts, StV 1991, σ. 435· ο ιδιος, Begrenzung des Wirtschaftsstrafrechts durch die Rechtsgutslehre, sowie die Grundsätze der ultima ratio, der Bestimmtheit der Tatbestände, des Schuldgrundsatzes, der Akzessorietät und der Subsidiarität, in: Die Handlungsfreiheit des Unternehmers – wirtschaftliche Perspektiven, strafrechtliche und ethische Schranken, 2009, σ. 53 επ.: In. Puppe, Die Erfolgszurechnung im Strafrecht, 2000· η ίδια, in: Nomos Kommentar zum Strafgesetzbuch, Vor §§ 13 ff., 2013· C. Roxin, Pflichtwidrigkeit und Erfolg bei fahrlässigen Delikten, ZStW 1962, 411· C. Rückert, Marktmanipulation durch Unterlassen und Bestimmtheitsprinzip, NSTZ 2020, 391· Ar. Scherzberg, Risiko als Rechtsproblem, VerwArch, 1993, 484· C. Schneider, in: Münchener Kommentar zum StGB, Vor § 211, 3^η έκδοσή, 2017· H. Schöch, Die Aufklärungspflicht des Arztes und ihre Grenzen, in: C. Roxin / Ul. Schroth, Handbuch des Medizinstrafrechts, 2010, σ. 51· Ul. Schroth, Ärztliches Handeln und strafrechtlicher Maßstab, in: C. Roxin / Ul. Schroth, Handbuch des Medizinstrafrechts, 2010, σ. 21 επ.: ο ιδιος, Stammzellenforschung und Präimplantationsdiagnostik aus juristischer und ethischer Sicht, in: C. Roxin / Ul. Schroth, Handbuch des Medizinstrafrechts, 2010, σ. 530 επ.: L. Schulz, Zur Beschleunigung der Lebensverhältnisse; Überlegungen zur angemessenen Reaktion im Strafrecht in: Institut für Kriminalwissenschaften Frankfurt am Main (Hrsg.), Vom unmöglichen Zustand des Strafrechts, 1995, σ. 407· C. Sowada, Der strafrechtliche Schutz am Beginn des Lebens, GA 2011, 389· K. Stoffers, Die Formel „Schwerpunkt der Vorwerfbarkeit“ bei der Abgrenzung von Tun und Unterlassen?, 1992· J. Taupitz, Der rechtliche Rahmen des Klonens zu therapeutischen Zwecken, NJW 2001, 3433· In. Tepperwien, Pränatale Einwirkungen als Tötung oder Körperverletzung?, 1973· The President's Council on Bioethics, Washington, D.C., (bioethicsarchive.georgetown.edu/pcbe/reports/reproductionandresponsibility/chapter3)· R. Trips-Herbert, Hybrid-Embryonen – Herausforderung für den Gesetzgeber?, ZRP 2009, 80· Kl. Uelsenheuer, Zur Abgrenzung zwischen Tun und Unterlassen beim Vorwurf der fahrlässigen Körperverletzung durch Übertragung von Hepatitis B anlässlich der Operation durch einen infizierten Arzt, in: StV, 2007, 76· ο ιδιος, Arztstrafrecht in der Praxis, 5^η έκδοσή, 2015· J. Wessels, Anmerkung zu BGH 2 StR 36/66, JZ 1967, 449

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Διάγραμμα

1. Προλεγόμενα	1-3
2. Το έννομο αγαθό	4-32
2.1. Προστατευόμενο έννομο αγαθό των εγκλημάτων βλάβης της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας και η προβληματική αναφορικά με τον χρόνο ύπαρξης του υλικού αντικείμενου	4-11
2.2. Προστατευόμενο έννομο αγαθό των διατάξεων για τις προσβολές του εμβρύου (άρθρα 304 και 304Α ΠΚ)	12
2.3. Η αντιμετώπιση των πρώιμων μορφών ζωής από τα κείμενα υπερνομοθετικής ισχύος	13-25
2.3.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	13
2.3.2. Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Η έννοια του προσώπου κατά το άρθρο 2 της ΕΣΔΑ και η συναφής νομολογία του ΕΑΔΔ	14-20
2.3.3. Σύμβαση του Οβιέδο για τα δικαιώματα του ανθρώπου και την βιοιατρική (N. 2619/1998)	21-25
2.3.3.1. Γενικά	21-22
2.3.3.2. Οι διακηρύξεις στο προοίμιο και οι γενικές αρχές της σύμβασης	23
2.3.3.3. Οι αναφορές της σύμβασης στην μη γεννημένη ζωή	24
2.3.3.4. Κριτική αποτίμηση της σύμβασης του Οβιέδο	25
2.4. Η αντιμετώπιση του εμβρύου, του γονιμοποιημένου ωαρίου και του γεννητικού υλικού από τον συνταγματικό νομοθέτη	26-30
2.5. Συμπέρασμα επί του εννόμου αγαθού που προστατεύεται από τις διατάξεις του N. 3305/2005	31-32
3. Οι μέθοδοι ιατρικής υποβοήθησης της αναπαραγωγής ως λειτουργική πηγή κινδύνου για την κυοφορούσα και για το παιδί που θα γεννηθεί	33-49
3.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	33-43
3.2. Κατάταξη των συμπεριφορών που τίθενται υπό απαγόρευση κατά το άρθρο. 26 του N. 3305/2005 με κριτήριο το είδος του κινδύνου που αυτές επάγονται	44-45
3.3. Εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου «κίνδυνος»	46
3.4. Οι κατηγορίες των αδικημάτων διακινδύνευσης	47
3.5. Οι διατάξεις του άρθρου 26 του N. 3305/2005 ως εγκλήματα αφηρημένης διακινδύνευσης	48-49

1. Προλεγόμενα

Τα επιστημονικά επιτεύγματα στον πεδίο της ιατρικής υποβοήθησης της αναπαραγωγής συνέδραμαν την προσπάθεια πολυάριθμων ζευγαριών να αποκτήσουν φυσικά τέκνα. Οι μέθοδοι υποβοήθησης της αναπαραγωγής, μάλιστα, βρίσκουν πλέον εφαρμογή σε τέτοιο εύρος, ώστε όροι όπως η εξωσωματική γονιμοποίηση και η μεταφορά γονιμοποιημένων ωαρίων, η τεχνητή σπερματέγχυση, η παρένθετη μητρότητα, καθώς και περαιτέρω τεχνικές συναφείς προς τις παραπάνω μεθόδους, όπως για παράδειγμα η ενδοσαλπγγική μεταφορά ζυγωτών ή γονιμοποιημένων ωαρίων, η κρυοσυντήρηση γεννητικού υλικού ή γονιμοποιημένου ωαρίου, και η προεμφυτευτική γενετική διάγνωση, να έχουν καταστεί λίγο έως πολύ σε όλους γνωστές. Ωστόσο, λόγω της μεγάλης απήχησης που βρήκαν οι μέθοδοι αυτές και των **κινδύνων** που ενυπάρχουν στις τελευταίες, τόσο αναφορικά με την **γυναίκα** που υποβάλλεται σε αυτές όσο, κυρίως, με το **τέκνο** που πρόκειται να γεννηθεί, αλλά και λόγω των πιθανών καταχρήσεων στις οποίες η διαρκώς εξελισσόμενη έρευνα στον τομέα της ανθρώπινης γονιμότητας θα μπορούσε να οδηγήσει, τυποποιήθηκαν οι **παραβάσεις** των όρων εφαρμογής των μεθόδων ιατρικής υποβοήθησης αναπαραγωγής για πρώτη φορά στον **N. 3305/2005** για την «Εφαρμογή της Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής» ως ειδικές ποινικές υποστάσεις.

N. 3305/2005 αποτελεί, σε συνδυασμό με τον προγενέστερο **N. 3089/2002** (ΦΕΚ Α' 19/23.12.2002) ¹ για την «**ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή**», το ρυθμιστικό και κυρωτικό πλαίσιο ως προς το ζήτημα της ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Στο εν λόγω νομοθέτημα, διαπιστώνεται μια προσπάθεια συγκερασμού της διασφάλισης της ελευθερίας του ατόμου, της προστασίας της γυναίκας, αλλά και κυρίως του παιδιού που θα γεννηθεί, της προώθησης της απρόσκοπτης επιστημονικής έρευνας και του σεβασμού των αρχών της βιοηθικής¹. Για την εξυ-

¹ Το πνεύμα αυτό που διακατέχει τον N. 3305/2005 καθίσταται φανερό ήδη από το πρώτο άρθρο με τίτλο «Γενικές Αρχές», όπου επί λέξει ορίζονται τα ακόλουθα: «Οι μέθοδοι της ιατρικώς υποβοηθούμενης

26 Ποινικές κυρώσεις. 1. Όποιος κατά παράβαση των άρθρων 1455 Α.Κ. και 2 παράγραφος 3 του παρόντος προβαίνει σε αναπαραγωγική κλωνοποίηση, σε επιλογή φύλου για μη ιατρικούς λόγους, σε δημιουργία χιμαιρών και υβριδίων, σε τροποποίηση του γονιδιώματος ανθρώπινων γαμετών και γονιμοποιημένων ωαρίων, σε μεταφορά ανθρώπινου γονιμοποιημένου ωαρίου σε ζώο ή σε ανάπτυξη ανθρώπινων γονιμοποιημένων ωαρίων εκτός του ανθρώπινου σώματος μετά την πάροδο δεκατεσσάρων (14) ημερών από τη γονιμοποίηση, τιμωρείται με ποινή κάθειρξης μέχρι δεκαπέντε (15) ετών.

2. Όποιος κατά παράβαση του άρθρου 8 πωλεί ή αγοράζει ή προσφέρει προς πώληση ή αγορά γενετικό υλικό ή γονιμοποιημένα ωάρια ή υλικό προερχόμενο από γονιμοποιημένα ωάρια ή μεσολαβεί στην πώληση ή αγορά των ανωτέρω ή αποκρύπτει ή παραποιεί στοιχεία του ιατρικού φακέλου με σκοπό την πώληση γενετικού υλικού ή γονιμοποιημένων ωαρίων, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο (2) ετών. Αν όμως ο υπαίτιος διαπράττει τις ως άνω πράξεις κατ'επάγγελμα ή κατά συνήθεια, τιμωρείται με ποινή κάθειρξης μέχρι δέκα (10) ετών.

3. Όποιος χρησιμοποιεί γεννητικό υλικό ή γονιμοποιημένα ωάρια ή προϊόντα προερχόμενα από γονιμοποιημένα ωάρια, για σκοπούς άλλους από εκείνους που προβλέπονται στο Ν. 3089/2002 και στον παρόντα νόμο, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο (2) ετών.

4. Όποιος δημιουργεί γονιμοποιημένα ωάρια για ερευνητικούς σκοπούς ή διενεργεί έρευνα κατά παράβαση των άρθρων 11 και 12, τιμωρείται με ποινή κάθειρξης μέχρι δέκα (10) ετών. Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος χρησιμοποιεί για την επίτευξη εγκυμοσύνης γαμέτες και γονιμοποιημένα ωάρια που έχουν υποβληθεί σε έρευνα, κατά παράβαση του άρθρου 11 παράγραφος 4, καθώς και όποιος χρησιμοποιεί για τον ίδιο σκοπό γαμέτες και γονιμοποιημένα ωάρια που έχουν υποβληθεί σε έρευνα, κατά την οποία όμως δεν τηρήθηκαν οι όροι του άρθρου 12.

5. Όποιος προβαίνει σε εφαρμογή μεθόδων Ι.Υ.Α. χωρίς την έγγραφη συναίνεση των προσώπων, όταν αυτή απαιτείται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 3089/2002 και του παρόντος νόμου, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι ενός έτους. Σε περίπτωση που χρησιμοποιούνται γαμέτες ή γονιμοποιημένα ωάρια τρίτων προσώπων χωρίς την έγγραφη συναίνεση των συζύγων ή συντρόφων, επιβάλλεται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους.

6. Όποιος προβαίνει σε εφαρμογή μεθόδων Ι.Υ.Α. κατά παράβαση των ορίων ηλικίας που προβλέπονται στα άρθρα 1455 παράγραφος 1 εδ. β' Α.Κ. και των άρθρων 4 παράγραφος 1 και 8 παράγραφος 7 του παρόντος, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι ενός έτους.

7. Όποιος προβαίνει σε εφαρμογή μεθόδων Ι.Υ.Α. χωρίς τον απαιτούμενο έλεγχο ή την άδεια της Αρχής, που προβλέπονται στο άρθρο 4 παράγραφοι 2, 3 τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι ενός έτους.

8. Όποιος μετέχει στη διαδικασία απόκτησης τέκνου μέσω παρένθετης μητρότητας, χωρίς να τηρηθούν οι όροι των άρθρων 1458 Α.Κ., 8 του Ν. 3089/2002 και 13 του παρόντος, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο (2) ετών και με χρηματική ποινή τουλάχιστον 1.500,00 ευρώ. Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος δημόσια ή με την κυκλοφορία εγγράφων, εικόνων ή παραστάσεων αναγγέλλει, προβάλλει ή διαφημίζει, έστω και συγκαλυμμένα, την απόκτηση τέκνου μέσω τρίτης γυναίκας ή άνδρα κατ'επάγγελμα μεσιτικές υπηρεσίες με οποιοδήποτε αντάλλαγμα ή προσφέρει με τον ίδιο τρόπο υπηρεσίες δικές του ή άλλου για την επίτευξη του σκοπού αυτού.

9. Σε περίπτωση διάθεσης γαμετών και γονιμοποιημένων ωαρίων, όποιος προβαίνει σε χρήση αυτών στο πλαίσιο Ι.Υ.Α. χωρίς τον αναγκαίο κλινικό και εργαστηριακό έλεγχο ή χρησιμοποιεί αυτών σπέρμα τρίτου δότη, κατά παράβαση του άρθρου 8 παράγραφος 9, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο (2) ετών.

10. Όποιος χρησιμοποιεί γαμέτες από περισσότερους του ενός δότες κατά τη διάρκεια του ίδιου κύκλου θεραπείας ή προκαλεί τη γέννηση περισσότερων από δέκα τέκνων με γαμέτες του ίδιου δότη, κατά παράβαση του άρθρου 9, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών (3) μηνών.

11. Όποιος αποκαλύπτει καθ'οιονδήποτε τρόπο την ταυτότητα των δωτών και ληπτών γεννητικού υλικού και γονιμοποιημένων ωαρίων, κατά παράβαση των άρθρων 1460 Α.Κ. και των

άρθρων 8 παράγραφος 6 και 20 παράγραφος 2 περίπτωση γ' και δ' του παρόντος, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο (2) ετών, εκτός αν προβλέπεται βαρύτερη ποινή από άλλο νόμο.

12. Όποιος χρησιμοποιεί γεννητικό υλικό ή γονιμοποιημένα ωάρια μετά το θάνατο εκείνου από τον οποίο προέρχονται, κατά παράβαση των όρων του άρθρου 1457 Α.Κ., ή αποσπά γαμέτες από κλινικώς νεκρά άτομα κατά παράβαση του άρθρου 9 παράγραφος 4 του παρόντος, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών (3) μηνών.

13. Όποιος θέτει σε λειτουργία Μ.Ι.Υ.Α. ή Τράπεζα Κρυοσυντήρησης, κατά παράβαση των άρθρων 16 και 17, ή εφαρμόζει μεθόδους Ι.Υ.Α. εκτός των Μ.Ι.Υ.Α. και των Τραπεζών Κρυοσυντήρησης, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών (3) μηνών και χρηματική ποινή τουλάχιστον 2.000,00 ευρώ.

14. Όποιος εισάγει γαμέτες και γονιμοποιημένα ωάρια από χώρες εκτός Ελλάδος, με σκοπό τη χρήση τους στην Ι.Υ.Α., ή για ερευνητικούς σκοπούς, χωρίς την τήρηση των προϋποθέσεων ενέγχου και ιχνηλασιμότητας των άρθρων 14 και 15 τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους.

Νομοθετικές μεταβολές

• Η παράγραφος 2 παρατίθεται ως έχει μετά την αντικατάστασή της με το άρθρο 20 του **N. 4272/2014** (ΦΕΚ Α 145/11.7.2014). Πριν από την αντικατάστασή της είχε ως εξής: «2. Όποιος κατά παράβαση του άρθρου 8 πωλεί ή αγοράζει ή προσφέρει προς πώληση ή αγορά γεννητικό υλικό ή γονιμοποιημένα ωάρια ή προϊόντα προερχόμενα από γονιμοποιημένα ωάρια, καθώς και όποιος μεσολαβεί στην πώληση ή αγορά των ανωτέρω, τιμωρείται με ποινή κάθειρξης μέχρι δέκα (10) ετών».

Διάγραμμα

1. Το αδίκημα της παραγράφου 1 του άρθρου 26.....	1-16
1.1. Το ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	1-3
1.2. Έγκλημα σωρευτικώς μικτό.....	4
1.3. Οι τρόποι πραγμάτωσης της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος της παραγράφου 1 του άρθρου 26.....	5-6
1.3.1. Η αναπαραγωγική κλωνοποίηση.....	7
1.3.2. Η επιλογή φύλου για μη ιατρικούς λόγους.....	8-11
1.3.3. Η δημιουργία χιμαίων και υβριδίων.....	12
1.3.4. Η τροποποίηση του γονιδιώματος ανθρώπινων γαμετών και γονιμοποιημένων ωαρίων.....	13
1.3.5. Η μεταφορά ανθρώπινου γονιμοποιημένου ωαρίου σε ζώο.....	14
1.3.6. Η ανάπτυξη ανθρώπινων γονιμοποιημένων ωαρίων εκτός του ανθρώπινου σώματος μετά την πάροδο δεκατεσσάρων (14) ημερών από τη γονιμοποίηση.....	15
1.4. Στοιχεία της υποκειμενικής υπόστασης των τρόπων πραγμάτωσης της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος της παραγράφου 1 του άρθρου 26.....	16
2. Το αδίκημα της παραγράφου 2 του άρθρου 26.....	17-27
2.1. Έγκλημα υπαλλακτικώς μικτό.....	17
2.2. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	18
2.3. Οι τρόποι πραγμάτωσης της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος της παραγράφου 2 του άρθρου 26.....	19
2.3.1. Πώληση ή αγορά γεννητικού υλικού ή γονιμοποιημένων ωαρίων ή προϊόντων προερχόμενων από γονιμοποιημένα ωάρια και μεσολάβηση στην πώληση ή αγορά των ανωτέρω.....	20-21
2.3.2. Προσφορά προς πώληση ή αγορά γεννητικού υλικού ή γονιμοποιημένων ωαρίων ή προϊόντων προερχόμενων από γονιμοποιημένα ωάρια και μεσολάβηση στην πώληση ή αγορά των ανωτέρω.....	22-23
2.3.3. Απόκρυψη ή παραποίηση στοιχείων του ιατρικού φακέλου, με σκοπό την πώληση γεννητικού υλικού ή γονιμοποιημένων ωαρίων.....	24-25
2.4. Κατ'επάγγελμα ή κατά συνήθεια τέλεση των ανωτέρω τρόπων πραγμάτωσης της αντικειμενικής υπόστασης.....	26-27
3. Το αδίκημα της παραγράφου 3 του άρθρου 26.....	28-32
3.1. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	28
3.2. Έγκλημα απλότροπο.....	29
3.3. Χρήση του γεννητικού υλικού ή των γονιμοποιημένων ωαρίων ή των προϊόντων που προέρχονται από γονιμοποιημένα ωάρια.....	30-31

3.4. Υποκειμενική Υπόσταση.....	32
4. Το αδίκημα της παραγράφου 4 του άρθρου 26.....	33-48
4.1. Έγκλημα υπαλλακτικώς μικτό.....	33
4.2. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	34
4.3. Οι τρόποι πραγμάτωσης της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος της παρ. 4 του άρθρου 26.....	35
4.3.1. Η δημιουργία γονιμοποιημένων ωαρίων για ερευνητικούς σκοπούς.....	36-37
4.3.2. Η διενέργεια έρευνας κατά παράβαση των άρθρων 11 και 12.....	38-41
4.3.3. Η χρήση για αναπαραγωγικούς σκοπούς γαμετών και γονιμοποιημένων ωαρίων που έχουν υποβληθεί στην έρευνα του άρθρου 11 παρ. 4.....	42-43
4.3.4. Η χρήση για αναπαραγωγικούς σκοπούς γαμετών και γονιμοποιημένων ωαρίων που έχουν υποβληθεί στην έρευνα του άρθρου 12, αλλά κατά παράβαση των εκεί προβλεπόμενων όρων.....	44
4.4. Γενικές παρατηρήσεις επί της παραγράφου 4 του άρθρου 26.....	45-48
5. Το αδίκημα της παραγράφου 5 του άρθρου 26.....	49-59
5.1. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	49
5.2. Η εφαρμογή μεθόδων Ι.Υ.Α. χωρίς την έγγραφη συναίνεση των συμμετεχόντων ή υποβαλλομένων σε αυτές προσώπων.....	50-56
5.3. Χρήση γαμετών ή γονιμοποιημένων ωαρίων τρίτων προσώπων χωρίς την έγγραφη συναίνεση των συζύγων ή συντρόφων.....	57-58
5.4. Ζητήματα αναφορικά με το έννομο αγαθό.....	59
6. Το αδίκημα της παραγράφου 6 του άρθρου 26.....	60-67
6.1. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	60
6.2. Νομοτυπικές μορφές του εν λόγω εγκλήματος από τον συνδυασμό των διατάξεων του ΑΚ και του Ν. 3305/2005 που εμπεριέχονται στην παρ. 6 του άρθρου 26.....	61-66
6.2.1. Ανήλικα πρόσωπα.....	61-63
6.2.2. Πρόσωπα ηλικίας πέραν της ηλικίας φυσικής ικανότητας αναπαραγωγής.....	64
6.2.3. Διάθεση γενετικού υλικού.....	65-66
6.3. Υποκειμενική υπόσταση.....	67
7. Το αδίκημα της παραγράφου 1 του άρθρου 26.....	68-75
7.1. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	68
7.2. Νομοτυπικές μορφές του εν λόγω εγκλήματος από τον συνδυασμό των διατάξεων της παραγράφου 7 του άρθρου 26 και των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 4 του Ν. 3305/2005.....	69-73
7.2.1. Υποβολή σε μεθόδους Ι.Υ.Α χωρίς την προηγούμενη διενέργεια συγκεκριμένων εργαστηριακών ελέγχων.....	69-71
7.2.2. Υποβολή σε μεθόδους Ι.Υ.Α χωρίς την προηγούμενη ειδική άδεια από την Εθνική Αρχή Ι.Υ.Α.....	72-73
7.3. Υποκειμενική υπόσταση.....	74
7.4. Η παρ. 7 ως αποκλειστικά απαγορευτικός, και όχι επιτακτικός κανόνας.....	75
8. Το αδίκημα της παραγράφου 8 του άρθρου 26.....	76-84
8.1. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	76
8.2. Νομοτυπικές μορφές του εν λόγω εγκλήματος από τον συνδυασμό των διατάξεων του ΑΚ, του Ν. 3089/2002 και του Ν. 3305/2005 που εμπεριέχονται στην παράγραφο 8 του άρθρου 26.....	77-84
8.2.1. Συμμετοχή στην διαδικασία απόκτησης τέκνου μέσω παρένθετης μητρότητας, χωρίς να τηρηθούν συγκεκριμένοι όροι.....	77-78
8.2.1.1. Έγκλημα υπαλλακτικώς μικτό.....	79
8.2.1.2. Υποκειμενική Υπόσταση.....	80
8.2.2. Άρθρο 26 παρ. 8 εδ. β.....	81-84
8.2.2.1. Προώθηση μεθόδου παρένθετης μητρότητας.....	81
8.2.2.2. Κατ' επάγγελμα παροχή μεσιτικών υπηρεσιών ή προσφορά υπηρεσιών με αντάλλαγμα.....	82-83
8.2.2.3. Υποκειμενική Υπόσταση.....	84
9. Το αδίκημα της παραγράφου 9 του άρθρου 26.....	85-88
9.1. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	85
9.2. Νομοτυπικές μορφές του εν λόγω εγκλήματος από τον συνδυασμό των διατάξεων της παραγράφου 9 του άρθρου 26 και της παραγράφου 8 του άρθρου 8 του Ν. 3305/2005.....	86-87
9.2.1. Χρήση γαμετών και γονιμοποιημένων ωαρίων χωρίς τον αναγκαίο κλινικό και εργαστηριακό έλεγχο στο πλαίσιο Ι.Υ.Α.....	86
9.2.2. Χρήση νωπού σπέρματος στο πλαίσιο Ι.Υ.Α.....	87
9.3. Υποκειμενική υπόσταση.....	88
10. Το αδίκημα της παραγράφου 1 του άρθρου 26.....	89-92

10.1. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	89
10.2. Νομοτυπικές μορφές του εν λόγω εγκλήματος από τον συνδυασμό των διατάξεων της παραγράφου 10 του άρθρου 26 και των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 8 του Ν. 3305/2005.....	90-91
10.2.1. Χρήση γαμετών από περισσότερους του ενός δότες κατά τη διάρκεια του ίδιου κύκλου θεραπείας.....	90
10.2.2. Πρόκληση της γέννησης περισσότερων από δέκα τέκνων με γαμέτες του ίδιου δότη.....	91
10.3. Υποκειμενική υπόσταση.....	92
11. Το αδίκημα της παραγράφου 11 του άρθρου 26.....	93-99
11.1. Ρήτρα ρητής σχετικής επικουρικότητας.....	93
11.2. Σκοπός της ρύθμισης.....	94
11.3. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	95
11.4. Νομοτυπικές μορφές του εν λόγω εγκλήματος από τον συνδυασμό των διατάξεων του άρθρου 1460 ΑΚ και του Ν. 3305/2005 που εμπεριέχονται στην παράγραφο 6 του άρθρου 8 και στην παράγραφο 2 περίπτωση γ και δ του άρθρου 20.....	96-97
11.4.1. Αποκάλυψη καθ' οιονδήποτε τρόπο της ταυτότητας των δοτών.....	96
11.4.2. Αποκάλυψη καθ' οιονδήποτε τρόπο της ταυτότητας των ληπτών.....	97
11.5. Υποκειμενική υπόσταση.....	98
11.6. Παρατήρηση επί του προστατευόμενου εννόμου αγαθού.....	99
12. Το αδίκημα της παραγράφου 12 του άρθρου 26.....	100-105
12.1. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	100
12.2. Νομοτυπικές μορφές του εν λόγω εγκλήματος από τον συνδυασμό των διατάξεων του άρθρου 1457 ΑΚ και του άρθρου 9 παρ. 4 του Ν. 3305/2005.....	101-104
12.2.1. Χρήση γεννητικού υλικού ή γονιμοποιημένων ωαρίων μετά το θάνατο εκείνου από τον οποίο προέρχονται κατά παράβαση του άρθρου 1457 ΑΚ.....	101-103
12.2.2. Αποσπαση γαμετών από κλινικής νεκρά άτομα.....	104
12.3. Υποκειμενική υπόσταση.....	105
13. Το αδίκημα της παραγράφου 13 του άρθρου 26.....	106-111
13.1. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	106-107
13.2. Νομοτυπικές μορφές από τον συνδυασμό των διατάξεων του άρθρου 26 παρ. 13 και των άρθρων 16 και 17 του Ν. 3305/2005.....	108-110
13.2.1. Λειτουργία Μ.Ι.Υ.Α. ή Τράπεζας Κρυσσυντήρησης, κατά παράβαση των άρθρων 16 και 17.....	108-109
13.2.2. Εφαρμογή μεθόδων Ι.Υ.Α. εκτός των Μ.Ι.Υ.Α. και των Τραπεζών Κρυσσυντήρησης.....	110
13.3. Υποκειμενική υπόσταση.....	111
14. Το αδίκημα της παραγράφου 14 του άρθρου 26.....	112-115
14.1. Ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος.....	112
14.2. Εισαγωγή γαμετών και γονιμοποιημένων ωαρίων χωρίς την τήρηση των προϋποθέσεων ελέγχου και ιχνηλασιμότητας των άρθρων 14 και 15.....	113-114
14.3. Υποκειμενική υπόσταση.....	115
15. Η διαμόρφωση των ποινών του άρθρου 26 Ν. 3305/2005 στο περιβάλλον του νέου ΠΚ και του Ν. 5090/2024.....	116-136
15.1. Γενικά.....	116
15.2. Το άρθρο 463 παρ. 2, 3 και 5 ΠΚ.....	117-120
15.3. Αξιολογικές αντινομίες.....	121-122
15.4. Το πρόβλημα αναφορικά με τις ποινές κάθειρξης μεταξύ 5 και 15 ετών για πράξεις έως την θέση σε ισχύ του Ν. 5090/2024.....	123-127
15.5. Οι ποινές του άρθρου 26 Ν. 3305/2005 στο περιβάλλον του νέου ΠΚ πριν και μετά την θέση σε ισχύ του Ν. 5090/2024.....	128-135
15.6. Σύντομος σχολιασμός επί των απειλούμενων ποινών του άρθρου 26 Ν. 3305/2005 αλλά και επί των ποινικών διατάξεων εν γένει.....	136

1. Το αδίκημα της παραγράφου 1 του άρθρου 26

1.1. Το ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος

- 1 Ενεργητικό υποκείμενο** του αδικήματος που περιγράφεται στην παράγραφο 1 του άρθρου 26 είναι **οποιοσδήποτε** προβαίνει στις ενέργειες που τίθενται υπό απαγόρευση στην εν λόγω παράγραφο. Από την στιγμή που ο νομοθέτης, σε ό,τι αφορά το υποκείμενο τέλεσης του εγκλήματος, επιλέγει να κάνει χρήση του όρου «**οποιος**», τείνει κανείς να κατατάξει το υπό κρίση αδίκημα στα

κοινά εγκλήματα⁸⁹. Αυτουργός, δηλαδή, μπορεί να είναι οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο⁹⁰. Το συμπέρασμα αυτό, ισχύει για το **σύνολο** των αξιόποινων συμπεριφορών που τυποποιούνται στις παραγράφους του άρθρου 26. Ερμηνευτικά ζητήματα εγείρονται, ίσως, με μια πρώτη ματιά, ως προς την παράγραφο 13 του άρθρου 26, στην οποία τυποποιούνται παραβάσεις που συνδέονται με την λειτουργία των Μ.Ι.Υ.Α. ή των Τραπεζών Κρυσυντήρησης, λόγω του ότι τα πρόσωπα που μπορούν να στελεχώνουν αμφότερες, οφείλουν να έχουν συγκεκριμένες ιδιότητες. Όπως θα καταδειχθεί κατωτέρω –στον σχολιασμό της οικείας διάταξης– ευκρινώς, η συμπεριφορά που τυποποιείται και στην παράγραφο 13 του άρθρου 26 αποτελεί κοινό έγκλημα.

Εάν επρόκειτο για **ιδιαιτέρα εγκλήματα**, ο νομοθέτης θα απέβλεπε αμέσως σε **συγκεκριμένες ιδιότητες** του υποκειμένου του εγκλήματος και θα έκανε λόγο είτε για επιστήμονα των βιοϊατρικών επιστημών είτε για ειδικό ιατρό γυναικολόγο-μαιευτήρα κ.λπ. Άλλως, θα έμεναν εκτός ρυθμιστικού πεδίου εκείνες οι περιπτώσεις, κατά τις οποίες στις περιγραφόμενες στο άρθρο 26 συμπεριφορές προβαίνουν ειδικευόμενοι ιατροί ή φοιτητές ιατρικής, εργαζόμενοι σε παραιατρικά επαγγέλματα, εμπειροτέχνες ή, εν πάσει περιπτώσει, οποιοσδήποτε είχε την στην πράξη την δυνατότητα αυτή. Κάι τέτοιο δεν φαίνεται να ήταν στις επιδιώξεις του νομοθέτη.

Το ότι εν τούτοις πράγμασι ενεργητικό υποκείμενο των εν λόγω αδικημάτων θα είναι κάποιος ειδικός επιστήμονας, υγειονομικός ή κάποιος από τον κλάδο των βιοϊατρικών επιστημών **δεν μετατρέπει** ασφαλώς τα εγκλήματα αυτά από κοινά σε ιδιαιτέρα⁹¹.

1.2. Έγκλημα σωρευτικώς μικτό

Το έγκλημα που τυποποιείται στην παράγραφο 1 είναι **μικτό**, υπό την έννοια ότι η αντικειμενική υπόσταση μπορεί να πληρωθεί με περισσότερους τρόπους. Οι πλείονες τρόποι πραγμάτωσης της αντικειμενικής υπόστασης, ωστόσο, δεν μπορούν να εναλλαχθούν, χωρίς να δημιουργείται ταυτοχρόνως μεταξύ τους αληθής συρροή. Πρόκειται, εν προκειμένω, περί σωρευτικώς μικτού εγκλήματος, διότι οι πλείονες τρόποι πραγμάτωσης συνιστούν στην πραγματικότητα περισσότερα εγκλήματα. Οι πλείονες τρόποι πραγμάτωσης της αντικειμενικής υπόστασης στεγάζονται από κοινού στην παράγραφο 1 περισσότερο για λόγους νομοτεχνικούς⁹².

1.3. Οι τρόποι πραγμάτωσης της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος του άρθρου 26 παρ. 1

Οι **έξι** περιγραφόμενες συμπεριφορές της παραγράφου 1 αποτελούν ένα σωρευτικώς μικτό έγκλημα, διότι το πραγματικό τους συντίθεται από **διαφορετικά έναντι αλλήλων** στοιχεία, τα οποία δεν συνιστούν το αυτό εγκληματικό είδος το οποίο τελείται με περισσότερους τρόπους αλλά περισσότερα εγκληματικά είδη.⁹³ Σημαντικό ενδείκτη προς την παραδοχή αυτή αποτελεί και το γεγονός ότι κάθε μία εκ των έξι περιγραφόμενων συμπεριφορών αξιώνει απαραίτητα ξεχωριστό υλικό αντικείμενο.⁹⁴ Ως προς την φράση «κατά παράβαση των άρθρων 1455 Α.Κ.» και 2 πα-

⁸⁹ Για την διάκριση των εγκλημάτων με βάση το υποκείμενο σε κοινά και ιδιαιτέρα βλ. αντί πολλών *Γιαννίδη*, ΣυστΕρΠΚ, 2005, άρθρο 14, αριθμ. 39.

⁹⁰ Η χρήση της αναφορικής αντωνυμίας «όποιος» από πλευράς νομοθέτη, δεν αποτελεί απόδειξη για το ότι πρόκειται περί κοινού εγκλήματος, αλλά ισχυρή ένδειξη. Το αδικήμα της χρεοκοπίας, για παράδειγμα (κατ' άρθρο 171 του Ν. 3588/2007 κατά τον παλαιό ή άρθρο 197 του Ν. 4738/2020 κατά τον νέο Πτωχευτικό Κώδικα), αποτελεί γνήσιο ιδιαιτέρο έγκλημα, παρά την διατύπωση «όποιος», καθόσον μπορεί να τελεστεί μόνο από όποιον έχει την εμπορική ιδιότητα και ταυτοχρόνως βρίσκεται σε παύση πληρωμών ή επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης. Βλ. αναλυτικά *Παπαθανασίου*, Πτωχευτικά Αδικήματα in: Παύλου/Σάμιου, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 5^η Ενημέρωση, σ. 8. Παρά ταύτα, επειδή ακριβώς το φαινόμενο αυτό αποτελεί την εξαίρεση, μπορεί κανείς με ασφάλεια να διατυπώσει ότι οι ποινικές διατάξεις του Ν. 3305/2005 αποτελούν κοινά εγκλήματα.

⁹¹ Έτσι και η *Μηλαπιδου*, Σωματική ακεραιότητα και υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, ό.π. σ. 186.

⁹² Πρβλ. *Γιαννίδη*, ΣυστΕρΠΚ, 2005, άρθρο 14, αριθμ. 42.

⁹³ Σύγκρ. και *Ανδρουλάκη*, ΠΔ, ΓενΜ Ι, 2006, σ. 190

⁹⁴ Βλ. και *Ανδρουλάκη*, ΠΔ, ΓενΜ Ι, ό.π.

⁹⁵ Στο άρθρο 1455 του ΑΚ ορίζεται: «Η ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή (τεχνητή

Ζητήματα καταλογισμού

Απόπειρα – Συμμετοχή – Συρροή

Ειδική Βιβλιογραφία

Ελληνική: *Ι. Αναστασοπούλου*, Εγκλήματα συσσώρευσης: πέρα από την αφηρημένη διακινδύνευση; ΠοινΧρ 2012, 561· *Κ. Βαθιώτη*, Η πατερναλιστική ιδεολογία ως εξηγητικό πρότυπο του Ποινικού Δικαίου, ΠοινΧρ, 2019, 561· *Ν. Γανίρης*, ΕιδΠοινΝομ, Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, 6η Ενημέρωση, 2020· *Δ. Ζαγγανάς*, Αυτοχειρία και υποβοήθηση αυτής στο πλαίσιο άσκησης του δικαιώματος αυτοδιάθεσης. Σχολιασμός της από 26.02.2020 απόφασης του δεύτερου Τμήματος του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας, *The Art of Crime*, Νοεμβρίου 2020, 284· *Δ. Βούλαρης*, Οι διατάξεις του νέου Ποινικού Κώδικα σχετικά με την απόπειρα, ΠοινΧρ 2020, 651· *Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι*, Παρατηρήσεις σε πρότ. ΕισΠλημ Χ. Σατλάνη, ΠοινΔικ 2001, 1114, *η ίδια*, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 208/1995, Υπερ. 1995 940 επ., *η ίδια*, Η αρχή εκτελέσεως στο έγκλημα της κλοπής και η οριοθέτησή της από τη νομολογία, Αρμ. 1984, 241· *Αλ. Κασαντώνη*, Ο κανόνας της «απαγόρευσης της διπλής αξιολογήσεως στοιχείων της ποινικής υποστάσεως του εγκλήματος» («Doppelverwertungsverbot»), ΠοινΧρ 1985, 103· *Λ. Κοτσάλη*, Η δόμηση του εγκλήματος, 2003· *Ν. Λίβος*, Η κατ' επάγγελμα και η κατά συνήθεια τέλεση του εγκλήματος (άρθρο 13 περ. στ' ΠΚ), ΠοινΧρ 1996, 1211 επ., *ο ίδιος*, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 615/1995, ΠοινΧρ 1995, 943· *Γ. - Α. Μαγκάκης*, σε: ΣυσΤερμΠΚ, Άρθρο 1, 2005· *Ι. Μανωλεδάκης*, Υπάρχει δικαίωμα στον θάνατο, ΠοινΧρ 2004, 577· *Ν. Μπιτζιλέκης*, Η κατανομή του ρυθμιστικού πεδίου μεταξύ ποινικού νομοθέτη και δικαστή, ΠοινΧρ 2019, 642· *Χρ. Μυλωνάπουλος*, Ζητήματα απόπειρας κατά το νέο Ποινικό Κώδικα, ΠοινΧρ 2020, 321· *Ο. Ναμίας*, Ευθύνεται για ανθρωποκτονία εκ προθέσεως ο ηθικός αυτουργός σε εμπρησμό επί αυτοδιακινδυνεύσεως-αυτοπροσβολής του εμπρηστή; ΠοινΧρ 1995, 251· *Ν. Παρασκευόπουλος*, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 3η έκδοση, 2010· *Στ. Παύλου*, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 344/2001, ΠοινΧρ 2001, 1080 επ., *ο ίδιος*, Η απόπειρα των εγκλημάτων της νομοθεσίας για τα ναρκωτικά στην νομολογία, Υπερ. 1995, 137· *Μ. Ρηγοπούλου*, Μετάδοση του ιού HIV από πρόσωπα εντασσόμενα σε ομάδα υψηλού κινδύνου μέσω της ερωτικής επαφής. Με αφορμή την υπ' αριθμ. 8/2013 απόφαση του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου Αθηνών, ΠοινΧρ 2013, 317· *Δ. Σπινέλη*, Μετάδοση του AIDS και Ποινικό Δίκαιο-Προβλήματα εφαρμογής ποινικών διατάξεων τα οποία δημιουργούν οι μεταδοτικές ασθένειες και ιδίως το AIDS, ΝοΒ 1989, σελ. 1190· *Δ. Σπυράκου*, Αφηρημένη διακινδύνευση: μια επικίνδυνη κατασκευή για το ποινικό δίκαιο, ΠοινΧρ 1993, 379· *Αλ. Συμεωνίδου-Καστανίδου*, Η έννοια του κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια εγκλήματος, 1990· *Γ. Τριανταφύλλου*, Η αυτοδιακινδύνευση του θύματος στα εγκλήματα της ανθρωποκτονίας και της σωματικής βλάβης από αμέλεια, 1999· *Τ. Φιλίππιδη*, Μαθήματα Ποινικού Δικαίου, Ειδικό Μέρος, τεύχ. Α', 1979· *Α. Χαλαραμπάκη*, Ο νέος Ποινικός Κώδικας, 2020· *Π. Χριστόπουλος*, Οι περί συμμετοχής διατάξεις του νέου Ποινικού Κώδικα, εις: Το ποινικό δίκαιο σε κρίση και υπό κρίση, Liber Discipulorum, Για τα εβδομηκοστά γενέθλια του καθηγητή Ιωάννη Γιαννιδη· Ν. Χωραφάς, Ποινικόν Δίκαιον, τόμ. α', 1978

Ξενόγλωσση: *K. Amelung*: Der Begriff des Rechtsguts in der Lehre vom strafrechtlichen Rechtsgüterschutz in: R. Hefendehl / A. v. Hirsch / W. Wohlers (Hrsg.), Die Rechtsgutstheorie, Legitimationsbasis des Strafrechts oder dogmatisches Glasperlenspiel? Baden-Baden 2003, σελ. 155· *Ι. Anastasopoulou*, Deliktstypen zum Schutz kollektiver Rechtsgüter, 2005· *E. Beling*, Die Lehre vom Verbrechen, 1906· *A. Charalambakis*, Selbsttötung aufgrund Irrtums und mittelbare Täterschaft, GA 1986, 485· *W. Degener*, Die Lehre vom Schutzzweck der Norm und die strafgesetzlichen Erfolgsdelikte, 2001· Zu den Bedeutungen des Erfolges im Strafrecht Speziell: Zur strafbarkeitsbegründenden sowie zur strafrahmen-prägenden Bedeutung des tatbestandlichen Erfolgseintritts, ZStW 1991, 357· *D. Dölling*, Fahrlässige Tötung bei Selbstgefährdung des Opfers, GA 1984, 71· *J. Eisele*, Freiverantwortliches Opferverhalten und Selbstgefährdung, JuS 2012, 577· *A. Eser / N. Bosch*, Schönlke/Schröder, StGB, 30. Aufl., § 22· *R. Frank*, Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich, 1931· *W. Frisch*, Tatbestandsmäßiges Verhalten und Zurechnung des Erfolges, 1988· *L. Hähle*, Die strafrechtliche Relevanz von Sportverletzungen. Zur Problematik des Schutzes der körperlichen Unversehrtheit, insbesondere im Fußballsports, 2008· *R. Hefendehl*, Kollektive Rechtsgüter im Strafrecht, 2002· *U. Hellmann*, Einverständliche Fremdgefährdung und objektive Zurechnung, in: Festschrift für Claus Roxin zum 70. Geburtstag, 2001, σελ. 271· *R. D. Herzberg*, Beteiligung an einer Selbsttötung oder tödlichen Selbstgefährdung als Tötungsdelikt, JA 1985, 131· *K. Hohn*, Grundwissen – Strafrecht: Handlungs- und Erfolgsunrecht· *C. Jäger*, in: Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch, Band I, §§ 1-45b StGB, 8. Aufl., 2015· *J. Kaspar*, „Eigenverantwortliche Selbstgefährdung“ bei missbräuchlichem Konsum ärztlich verschriebener Substanzen. Anmerkung zu BGH HRRS 2014, Nr. 222, HRRS, 2014, σελ. 436· *L. Kuhlen*, Umweltstrafrecht: Auf der Suche nach einer neuen Dogmatik, ZStW, 1993, 697· *C. Mylonopoulos*, Über das Verhältnis von Handlungs- und Erfolgsunwert im Strafrecht, 1981· *Ο. Namias*, Die Zurechnung von Folgeschäden im Strafrecht, 1993· *F. Nowakowski*, Das österreichische Strafrecht in seinen Grundzügen, 1955· *M. Oglacioglu*, Tod auf Rezept – Überlegungen zur Tatbestandszurechnung bei

ärztlich ermöglichtem Konsum von Betäubungsmitteln, HRRS, 2013, 344· I. Puppe, Mitverantwortung des Fahrlässigkeitstäters bei Selbstverletzung des Verletzten. Zugleich Besprechung von BGH, Urteil vom 20. 11. 2008, GA 2009, 486· J. Renzikowski, Restriktiver Täterbegriff und fahrlässige Beteiligung, 1997, ο *ιδιος*, Anmerkung zu BGH des BGH v. 11. 4. 2000 – 1 StR 638/99, JR, 2001, 246· M. Rigopoulou, Grenzen des Paternalismus im Strafrecht, 2013· C. Roxin, Zum Schutzzweck der Norm bei fahrlässigen Delikten, in: Festschrift für Gallas zum 70. Geburtstag, 1973, σελ. 241, ο *ιδιος*, Anm. zu BGH, Urteil vom 14.02.1984 – 1 StR 808/83, NSTz 1984, 410, ο *ιδιος*, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen – Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. Aufl., 2006· C. Roxin / L. Greco, Strafrecht – Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre, 5^η έκδοση, 2020· W. Rönau, Erfolgs- und Tätigkeitsdelikte, Jus 2010, 961· H. L. Schreiber, Das Recht auf den eigenen Tod – zur gesetzlichen Neuregelung der Strebehilfe, NSTz, 1986, 337· U. Schroth, Sterbehilfe als strafrechtliches Problem, Selbstbestimmung und Schutzwürdigkeit des tödlich Kranken, GA 2006, 549· B. Schünemann, Nulla poena sine lege? 1978· J. A. Sicker, Die Strafbarkeit von Substitutionsärzten bei missbräuchlicher Verwendung von Medikamenten durch Drogenabhängige; zugleich Anmerkung zu BGH 1 StR 389/13 und BGH 1 StR 494/13, in: GesR 2014, 470· K. Vathiotis, Konstantinos, Konvergenzen und Divergenzen zwischen dem neuen griechischen StGB und dem deutschen StGB im Bereich der Strafrechtsdogmatik, ZStW 2019, 1205, ο *ιδιος*, Beteiligung am „Russischen Roulette“: Bemerkungen zur griechischen und deutschen Rechtslage, in: Rechtsstaatlches Strafrecht. Festschrift für Ulfrid Neumann zum 70. Geburtstag, 2017, σελ. 1053· F. v. Liszt, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, 10. Aufl., 1900· J. Wessels / W. Beulke / H. Satzger, Strafrecht AT, 49. Aufl., 2020· J. Wolter, Objektive Zurechnung und modernes Strafrechtssystem. Ein normtheoretischer Beitrag zum 'Risikoprinzip' von Claus Roxin und zur 'Wesentlichkeit' von Kausalabweichungen, in: Gimbernat-Schünemann-Wolter (Hrsg.) Internationale Dogmatik der objektiven Zurechnung und der Unterlassungsdelikte: Ein spanisch-deutsches Symposium zu Ehren von Claus Roxin, 1005, σελ. 3· R. Zippelius, Juristische Methodenlehre, 12. Aufl., 2020

Διάγραμμα

1. Προλεγόμενα.....	1
2. Ζητήματα καταλογισμού.....	2-39
2.1. Εισαγωγικές επισημάνσεις.....	2-3
2.2. Η θέση περί της υπαγωγής των τυποποιούμενων συμπεριφορών στο πεδίο της αυτοδιακινδύνευσης και της συγκατάθεσης σε ετεροδιακινδύνευση.....	4-14
2.3. Κριτική και ίδια θέση.....	15-23
2.3.1. Η συστημική ένταξη των θεσμών της αυτοδιακινδύνευσης και της συγκατάθεσης σε ετεροδιακινδύνευση.....	15-17
2.3.2. Η έννομη συνέπεια που απορρέει από την συνδρομή της αυτοδιακινδύνευσης ή της συγκατάθεσης σε ετεροδιακινδύνευση.....	18
2.3.3. Το εννοιολογικό περιεχόμενο των θεσμών της αυτοδιακινδύνευσης και της συγκατάθεσης σε ετεροδιακινδύνευση και η μεταξύ τους οριοθέτηση.....	19-39
2.3.3.1. Η αυτοδιακινδύνευση.....	19-22
2.3.3.2. Η συγκατάθεση σε ετεροδιακινδύνευση και η οριοθέτησή της από την αυτοδιακινδύνευση.....	23
2.4. Η κριτική αποτίμηση της θέσης της επιστήμης υπό το πρίσμα των ανωτέρω αναπτύξεων και η τελική τοποθέτηση επί του ζητήματος.....	24-39
3. Ζητήματα απόπειρας.....	40-117
3.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	40-41
3.2. Το άρθρο 42 στον νΠΚ.....	42-55
3.3. Εξειδίκευση της ουσιαστικής αντικειμενικής θεωρίας.....	56-58
3.4. Η αρχή εκτέλεσης στις επιμέρους νομοτυπικές μορφές του άρθρου 26 Ν. 3305/2005.....	59-117
3.4.1. Το άρθρο 26 παρ. 1.....	59-65
3.4.2. Το άρθρο 26 παρ. 2.....	66-68
3.4.3. Το άρθρο 26 παρ. 3.....	69-70
3.4.4. Το άρθρο 26 παρ. 4.....	71-77
3.4.4.1. Η αρχή εκτέλεσης του αδικήματος της παραγράφου 4 του άρθρου 26.....	71-74
3.4.4.2. Γενικές παρατηρήσεις επί της παραγράφου 4 του άρθρου 26.....	75-77
3.4.5. Το άρθρο 26 παρ. 5.....	78-82
3.4.6. Το άρθρο 26 παρ. 6.....	83-88
3.4.7. Το άρθρο 26 παρ. 7.....	89-92
3.4.8. Το άρθρο 26 παρ. 8.....	93-101
3.4.9. Το άρθρο 26 παρ. 9.....	102-104
3.4.10. Το άρθρο 26 παρ. 10.....	105-107
3.4.11. Το άρθρο 26 παρ. 11.....	109
3.4.12. Το άρθρο 26 παρ. 12.....	110-112

3.4.13. Το άρθρο 26 παρ. 13	113-115
3.4.14. Το άρθρο 26 παρ. 14	116-117
4. Ζητήματα συμμετοχής	118-124
4.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	118
4.2. Το άρθρο 47 στο νΠΚ	119-124
4.3. Η συνέργεια στις επιμέρους νομοτυπικές μορφές του άρθρου 26 Ν. 3305/2005	125-133
5. Ζητήματα συρροής	134-160
5.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	134
5.2. Η συρροή στις επιμέρους νομοτυπικές μορφές του άρθρου 26 Ν. 3305/2005	135-160

1. Προλεγόμενα

Σε πλήρη σχολίαση με τον τρόπο που δομείται το έγκλημα σε επιμέρους στοιβάδες, ακολουθούν – 1
μετά τον σχολιασμό των παραγράφων 1 έως 14 του άρθρου 26 του Ν. 3305/2005 καθώς και των
επιμέρους νομοτυπικών μορφών που τυποποιούνται σε κάθε παράγραφο του εν λόγω άρθρου–
αναπτύξεις σε συνάφεια με ζητήματα που απαντούν στην ειδική υπόσταση μεν αλλά μετά την εξέ-
ταση των επιμέρους στοιχείων αυτής¹, ήτοι κυρίως αυτό του αντικειμενικού καταλογισμού του
αδίκου της πράξης στον δράστη καθώς με ειδικά ζητήματα, όπως αυτά της απόπειρας, της συμμετο-
χής και της συρροής. Προς αποφυγή μιας άσκοπης περιπλάνησης στην δόμηση του εγκλήματος²,
στην συνέχεια θίγονται αποκλειστικά προβληματικές που συνδέονται και παρουσιάζουν ιδιαίτερο
ενδιαφέρον σε σχέση με το άρ. 26 του Ν. 3305/2005.

2. Ζητήματα καταλογισμού της άδικης πράξης στον δράστη

2.1. Εισαγωγικές επισημάνσεις

Οι εξαιρετικά ετερόκλητες συμπεριφορές που τυποποιούν οι επιμέρους διατάξεις του άρθρου 26 Ν. 2
3305/2005 αφορούν πλείονα προστατευόμενα έννομα αγαθά. Ωστόσο, το έννομο αγαθό που κυρί-
ως τίθεται υπό την προστασία του Ν. 3305/2005 είναι η ζωή και υγεία της κυοφόρου και του παιδιού
που πρόκειται να γεννηθεί σε αφηρημένο επίπεδο αλλά και η διαδικασία της αναπαραγωγής γενικό-
τερα. Το έννομο αγαθό αυτό προστατεύεται ιδίως στις παραγράφους του άρθρου 26.

Εξ αφορμής των θεσμών της αυτοδιακινδύνευσης και της συγκατάθεσης σε ετεροδιακινδύνευση, 3
δύνανται εν προκειμένω, να ανακύψουν –σε ό,τι αφορά τις ανωτέρω πράξεις διακινδύνευσης του
γενετικού υλικού– μείζονα ζητήματα καταλογισμού στον δράστη, ήτοι στην γυναίκα που πρόκειται
να κυοφορήσει και στον ιατρό ή την ιατρική ομάδα που εφαρμόζουν τις μεθόδους Ι.Υ.Α. κατά παρά-
βαση του Ν. 3305/2005.

2.2. Η θέση περί της υπαγωγής των τυποποιούμενων συμπεριφορών στο πεδίο της αυτοδιακιν- δύνευσης και της συγκατάθεσης σε ετεροδιακινδύνευση

Την εν λόγω προβληματική εντοπίζει και αναλύει διεξοδικώς η Μηλαπιδού³. Εν προκειμένω, κρίνεται 4
σκόπιμη η παράθεση των κύριων σημείων των αναπτύξεών της, διότι αφενός πρόκειται για την μο-
ναδική διαθέσιμη μονογραφική παρουσίαση των ποινικών διατάξεων περί Εφαρμογής της Ιατρικώς
Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής (Ι.Υ.Α.) και αφετέρου πρόκειται για ύψιστης πρακτικής σημασίας
ζήτημα, υπό την έννοια ότι, αν οδηγηθεί κανείς στο συμπέρασμα ότι ορισμένες εκ των νομοτυπικών
μορφών δύνανται να υπαχθούν στο πεδίο της αυτοδιακινδύνευσης και της συγκατάθεσης σε ετερο-

¹ Να σημειωθεί ότι το ζήτημα αν εξετάζουμε την υποκειμενική υπόσταση σε επίπεδο αδίκου, ως συμ-
βαίνει σε έτερες έννομες τάξεις, όπως για παράδειγμα στην γερμανική ή στον καταλογισμό ως στοιχείο
της υπαιτιότητας ή, άλλως, ως ψυχολογικό στοιχείο του καταλογισμού, καθώς και οι πρακτικές συνέπει-
ες μιας τέτοιας διαφοροποίησης εκφεύγουν των ορίων της θεματικής του παρόντος. Ανεξάρτητα της
θέσης που μπορεί να λάβει κανείς στην προβληματική αυτή, πρέπει να σημειωθεί σχετικά ότι, ναι μεν ο
σχολιασμός περί αντικειμενικού καταλογισμού προηγείται αυτού περί υπαιτιότητας, ο τελευταίος προη-
γήθηκε, ωστόσο, στο πρώτο τεύχος για το ενιαίο της ανάλυσης της ειδικής υπόστασης.

² Βλ. αντί πολλών Λ. Κοτσαλή, Η δόμηση του εγκλήματος, 2003, *passim*.

³ Μηλαπιδού, Σωματική ακεραιότητα και υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, – Η ποινική ευθύνη στο πλαίσιο
της θεραπευτικής αγωγής, Διδακτορική Διατριβή, 2011, σ. 234 επ.

- 132 Σε ό,τι αφορά την παράγραφο 13 του άρθρου 26 Ν. 3305/2005, αυτουργός της πρώτης νομοτυπικής μορφής, ήτοι της λειτουργίας Μ.Ι.Υ.Α. ή Τράπεζας Κρυσσυντήρησης, κατά παράβαση των άρθρων 16 και 17 είναι αποκλειστικά εκείνος ο οποίος θέτει αυτές σε λειτουργία υπό τους όρους αυτούς, ενώ αυτουργός της δεύτερης νομοτυπικής μορφής του εν λόγω άρθρου είναι ο εφαρμοστής των μεθόδων Ι.Υ.Α. εκτός των Μ.Ι.Υ.Α. και των Τραπεζών Κρυσσυντήρησης. Η **σύμπραξη** του λοιπού βοηθητικού προσωπικού στις ως άνω περιγραφόμενες συμπεριφορές δεν μπορεί παρά να αξιολογηθεί ως **απλή συνέργεια**. Τυχόν υπαγωγή της εν λόγω συμπεριφοράς στην διακεκριμένη μορφή της συνέργειας θα συνιστούσε παραβίαση της αρχής της νομιμότητας υπό την μορφή της απαγορευμένης αναλογίας.
- 133 Ως προς την ποινική αξιολόγηση της συμπεριφοράς της μέλλουσας κυοφόρου, λεκτέα τα εξής: Όπως ακριβώς και στην περίπτωση της παραγράφου 12 του άρθρου 26, λογική προϋπόθεση για την αξιόποινη πράξη του ιατρού αποτελεί το να θέσουν τα υποβοηθούμενα πρόσωπα εαυτούς στην διάθεση του φυσικού αυτοουργού στο πλαίσιο του θεραπευτικού κύκλου ο οποίος λαμβάνει χώρα κατά παράβαση των άρθρων 16 και 17 σε Μ.Ι.Υ.Α. ή σε Τράπεζα Κρυσσυντήρησης ή εκτός αυτών. Επομένως, η συμπεριφορά αμφότερων των υποβοηθούμενων προσώπων, ήτοι της μέλλουσας κυοφόρου αλλά και του συζύγου ή συντρόφου αυτής υπάγονται στην μορφή της άμεσης συνέργειας, δεδομένου ότι παρέχουν άμεση συνδρομή κατά την διάρκεια αλλά και στην εκτέλεση της αξιόποινης πράξης¹⁴³.

5. Ζητήματα συρροής

5.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

- 134 Ενδιαφέρον σε σχέση με το άρ. 26 του Ν. 3305/2005 παρουσιάζει η προβληματική της συρροής των εγκλημάτων, κυρίως λόγω της **ιδιομορφίας** που παρουσιάζει το **γενετικό υλικό** ως προστατευόμενο **έννομο αγαθό**, δεδομένου ότι εντός του προστατευτικού πεδίου των εν επιμέρους νομοτυπικών μορφών εντάσσεται τόσο η διαδικασία της ανθρώπινης αναπαραγωγής αυτή καθαυτή όσο και η υγεία της κυοφόρου και του παιδιού που πρόκειται να γεννηθεί. Επειδή οι αλλαγές που επέφερε ο Ν. 4619/2019 στο πεδίο της συρροής των εγκλημάτων –σε αντίθεση με τα αντίστοιχα της απόπειρας και της συμμετοχής– αφορούν αποκλειστικά τον τρόπο **σχηματισμού της ποινής**¹⁴⁴, δεν απαιτούνται εν προκειμένω περαιτέρω εισαγωγικές επισημάνσεις.

5.2. Η συρροή στις επιμέρους νομοτυπικές μορφές του άρθρου 26 Ν. 3305/2005

- 135 Δεδομένου ότι ορισμένες εκ των νομοτυπικών μορφών των παραγράφων του άρθρου 26 Ν. 3305/2005 δεν δημιουργούν ερμηνευτικά ζητήματα σε σχέση με την προβληματική της συρροής εγκλημάτων, θίγονται στην συνέχεια εκείνες μόνο οι περιπτώσεις συρροής πλειόνων που κατά την αξιολόγησή τους αναμένεται να εγείρουν ερμηνευτικές δυσκολίες.

ντολογικού στοιχείου του καταλογισμού.

¹⁴³ Σε περίπτωση που τα υποβοηθούμενα πρόσωπα αγνοούν τις ανωτέρω παραβάσεις, θα βρίσκονται σε νομική πλάνη το συγγνωστό ή όχι της οποίας θα κριθεί κατά την εξέταση του δεοντολογικού στοιχείου του καταλογισμού.

¹⁴⁴ Πρβλ. και την ΑπΕκθ Ν. 4619/2019 στην οποία για την συρροή εγκλημάτων αναφέρονται επί λέξει τα εξής: «Στο άρθρο αυτό διατηρείται η διάκριση μεταξύ πραγματικής και κατ' ιδέα συρροής εγκλημάτων. Η αληθινή πραγματική συρροή ρυθμίζεται στην πρώτη παράγραφο του άρθρου, όπου επέρχονται σημαντικές αλλαγές στην ισχύουσα διάταξη. Ειδικότερα, καταργείται το ελάχιστο όριο προσαύξησης της ποινής βάσης για κάθε συντρέχουσα ποινή, ενώ και το ανώτατο όριο μειώνεται δραστικά. Αντί των τριών τετάρτων κάθε συντρέχουσας ποινής, το όριο μειώνεται στο ένα δεύτερο. Παράλληλα μειώνονται και τα ανώτατα όρια της εκτιτέας ποινής, από τα είκοσι πέντε έτη στα είκοσι έτη σε περίπτωση καθήρξης και από τα δέκα στα οκτώ έτη σε περίπτωση φυλάκισης. Σε ό,τι αφορά την αληθινή κατ' ιδέα συρροή, που ρυθμίζεται στην δεύτερη παράγραφο του άρθρου, διατηρείται η ισχύουσα διάταξη. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει κατώτατο όριο προσαύξησης, ενώ το ανώτατο όριο δεν μπορεί να υπερβαίνει το προβλεπόμενο στην πρώτη παράγραφο, δηλαδή το ένα δεύτερο των συντρέχουσών ποινών. Ως προς το ανώτατο όριο της εκτιτέας ποινής, ισχύει αυτό του είδους της ποινής, όπως και στην ισχύουσα διάταξη». Αποκλειστικά τον τρόπο σχηματισμού της ποινής στην περίπτωση του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή αφορά και η πρόσφατη προσθήκη δεύτερου εδαφίου στην παράγραφο 2 του άρθρου 94 η οποία έλαβε χώρα διά του άρθρου 8 Ν. 4855/2021.

Σε ό,τι αφορά την παράγραφο 1 του άρθρου 26 Ν. 3305/2005 οι περισσότερες νομοτυπικές μορφές που τυποποιούνται στον οικείο τόπο συρρέουν αληθώς μεταξύ τους, πρόκειται σωρευτικώς μικτού εγκλήματος. Οι πλείονες τρόποι πραγμάτωσης συνιστούν περισσότερα εγκλήματα και οι έξι ετερόκλητες νομοτυπικές μορφές στεγάζονται από κοινού στην παράγραφο 1 περισσότερο για λόγους νομοτεχνικούς, διότι το πραγματικό τους συντίθεται από διαφορετικά έναντι αλλήλων στοιχεία, που δεν συνιστούν το αυτό εγκληματικό είδος το οποίο τελείται με περισσότερους τρόπους αλλά περισσότερα εγκληματικά είδη¹⁴⁵.

Το ερώτημα εάν ο δράστης τέλεσε πράγματι περισσότερα του ενός εγκλήματα, ήτοι έθεσε το **άδικο πλειόνων εγκλημάτων**, εγείρεται και εντός των επιμέρους νομοτυπικών μορφών της παραγράφου 1. Με άλλα λόγια, διερωτάται κανείς αν **συρρέουν** πράγματι εγκλήματα, όταν ο δράστης προβαίνει σε αναπαραγωγική κλωνοποίηση εμφυτεύοντας τον πυρήνα κάποιου σωματικού κυττάρου του δότη ή των δοτών σε **περισσότερα** απύρηνα ωάρια και τα εμφυτεύει στην μήτρα της γυναίκας, σε επιλογή φύλου για μη ιατρικούς λόγους διά της εμφύτευσης **περισσοτέρων** του ενός γονιμοποιημένων ωαρίων στα οποία διενεργήθηκε προεμφυτευτική γενετική διάγνωση και η εμφύτευσή τους δεν έγινε προς αποφυγή φυλοσύνδετων νοσημάτων αλλά με κριτήριο το φύλο, σε δημιουργία **περισσοτέρων** χιμαιρών και υβριδίων, σε τροποποίηση του γονιδιώματος **περισσοτέρων** γονιμοποιημένων ωαρίων, σε μεταφορά **περισσοτέρων** ανθρώπινων γονιμοποιημένων ωαρίων σε ζώο ή σε ανάπτυξη **περισσοτέρων** ανθρώπινων γονιμοποιημένων ωαρίων εκτός του ανθρώπινου σώματος μετά την πάροδο δεκαεσάρων ημερών από τη γονιμοποίηση.

Δεδομένου ότι το προστατευόμενο έννομο αγαθό εν προκειμένω είναι **υπερατομικό** κι **όχι προσωποπαγές**, δεν ευρίσκει εφαρμογή ο κανόνας περί αληθούς συρροής ο οποίος εφαρμόζεται επί προσβολής πλειόνων προσωποπαγών εννόμων αγαθών¹⁴⁶. Η επέκταση της πράξης του δράστη σε **πλείονα** αντικείμενα προσβολής **δεν** μεταφράζεται κατ' αρχήν και σε αληθή συρροή εγκλημάτων. Στην περίπτωση αυτή μπορούν οι πλείονες επιμέρους πράξεις σε πλείονα αντικείμενα προσβολής –όπως εκείνες που αναφέρθηκαν ανωτέρω χάριν παραδείγματος– να θεωρηθούν ως **μία**, όταν απαρτίζουν κατά την φυσική αντίληψη των πραγμάτων μια ενότητα, διότι τότε γίνεται λόγος για **«φυσική ενότητα της πράξης»**¹⁴⁷. Σε οριακές περιπτώσεις που το **νατουραλιστικό** αυτό κριτήριο δεν προσφέρει ικανοποιητικές λύσεις, ήτοι σε περιπτώσεις που ο δράστης διακόπτει την εγκληματική του δράση για μικρότερα ή μεγαλύτερα διαστήματα, θα πρέπει να καταφύγει κανείς στο **κανονιστικής** φύσεως κριτήριο της **«κατάλυσης της ειρηνευμένης κατάστασης του εννόμου αγαθού»**¹⁴⁸.

Επομένως, σε ό,τι αφορά τα ανωτέρω παραδείγματα, ορθότερο είναι να υποστηρίξει κανείς ότι **δεν** προκύπτει συρροή πλειόνων εγκλημάτων. Αυτό, διότι μπορεί ασφαλώς να γίνει λόγος για **«φυσική ενότητα της πράξης»** τόσο κατά το νατουραλιστικό όσο και κατά το κανονιστικό κριτήριο. Κατά το μεν νατουραλιστικό, διότι οι επιμέρους ομοειδείς πράξεις τελούν μεταξύ τους σε απόλυτη χρονική και τοπική συνάφεια, κατά το δε κανονιστικό, διότι στο σύνολο της διάρκειας των ανωτέρω περιγραφεισών πράξεων διατηρείται η ανασφάλεια περί την ισχύ της ειρηνευμένης έννομης τάξης και διαρκεί η αμφισβήτηση της εμπιστοσύνης επί την αυθεντία αυτής.

¹⁴⁵ Βλ. αναλυτικά *Σπυρόπουλο*, ΕιδΠοινΝομ, Ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή Ι, 7η Ενημέρωση, 2021, σελ. 26

¹⁴⁶ Βλ. αναλυτικά *Μυλωνόπουλο*, ΠΔ, ΓενΜ, 2η έκδ., 2020, σ. 969 επ.

¹⁴⁷ Το γερμανικό Ακυρωτικό, BGHSt 10, 230, το οποίο διαμόρφωσε σε καθοριστικό βαθμό το περιεχόμενο του εν θέματι όρου, κάνει λόγο για «φυσική ενότητα της πράξης», όταν ο δράστης εμφανίζει ενιαία βούληση την οποία κατευθύνει προς συγκεκριμένο αποτέλεσμα με περισσότερες επιμέρους ομοειδείς πράξεις που μεταξύ τους τελούν σε χρονική και τοπική συνάφεια και σχηματίζουν σύμφωνα με την φυσική αντίληψη της ζωής μία πράξη.

¹⁴⁸ Πρβλ αντι πολλών τον *Μυλωνόπουλο*, ΠΔ, ΓενΜ, 2η έκδ., 2020, σ. 968, ο οποίος αναφέρει επί λέξει: «Εφ' όσο χρόνο, [...] διαρκεί η κατάλυση της ειρηνεύουσας του εννόμου αγαθού, εφ' όσο χρόνο υπάρχει η ανασφάλεια περί την ισχύ της ειρηνευμένης έννομης τάξης και διαρκεί η αμφισβήτηση της εμπιστοσύνης επί την αυθεντία αυτής, έχουμε μια πράξη (= ένα έγκλημα), παρά την διακοπή της εγκληματικής δράσης ή την ετερότητα των παθόντων ή των υλικών αντικειμένων. Υπάρχει επομένως φυσική ενότητα της πράξης. Όταν, όμως, η συστηματική εμπιστοσύνη των κοινωνών αποκατασταθεί και η ειρηνευμένη αυθεντία της έννομης τάξης επανέλθει, η τυχόν επανάληψη της πράξης από το δράστη συνιστά νέα πράξη (= νέο έγκλημα) και τότε τίθεται πλέον ζήτημα συρροής».

- 140** Αντιθέτως, σε περίπτωση επιλογής φύλου για μη ιατρικούς λόγους –λόγου χάριν– η οποία διενεργείται διά της εμφύτευσης εκάστου των γονιμοποιημένων ωαρίων στην μήτρα της γυναίκας στο πλαίσιο **διαφορετικών κύκλων θεραπείας**, ορθότερο είναι να γίνει λόγος για **πλείονα εγκλήματα**, ήτοι οι πράξεις συρρέουν μεταξύ τους αληθώς. Αυτό, διότι κατά το μεν νατουραλιστικό κριτήριο οι επιμέρους ομοειδείς πράξεις δεν τελούν μεταξύ τους σε απόλυτη χρονική και τοπική συνάφεια, ενώ κατά το δε κανονιστικό στο διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ των δύο κύκλων θεραπείας η συστηματική εμπιστοσύνη των κοινωνιών έχει αποκατασταθεί και η ειρηνευμένη αυθεντία της έννομης τάξης έχει επανέλθει με αποτέλεσμα η επανάληψη της πράξης από το δράστη συνιστά νέα πράξη, καθώς οδηγεί σε θραύση τους εκ νέου.
- 141** Σε ό,τι αφορά την παράγραφο 2 του άρθρου 26 Ν. 3305/2005 οι περισσότερες νομοτυπικές μορφές που τυποποιούνται στον οικείο τόπο δεν συρρέουν αληθώς μεταξύ τους, ήτοι πρόκειται περί υπαλλακτικώς μικτού εγκλήματος. Οι πλείονες τρόποι πραγμάτωσης δεν συνιστούν περισσότερα εγκλήματα.
- 142** Ένα έγκλημα υπάρχει και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο δράστης προβαίνει σε **πλείονες πράξεις** πώλησης ή αγοράς γεννητικού υλικού ή γονιμοποιημένων ωαρίων ή προϊόντων προερχόμενων από γονιμοποιημένα ωάρια, πλείονες πράξεις προσφοράς προς πώληση ή αγορά γεννητικού υλικού ή γονιμοποιημένων ωαρίων ή προϊόντων προερχόμενων από γονιμοποιημένα ωάρια, πλείονες πράξεις μεσολάβησης στην πώληση ή αγορά των ανωτέρω καθώς και πλείονες πράξεις απόκρυψης ή παραποίησης στοιχείων του ιατρικού φακέλου, με σκοπό την πώληση γεννητικού υλικού ή γονιμοποιημένων ωαρίων. Τα ανωτέρω, υπό την προϋπόθεση ότι μεταξύ των πράξεων υφίσταται **τοπική και χρονική συνάφεια** ή, έστω, στο σύνολο της διάρκειας των περισσότερων αυτών πράξεων **διατηρείται** η ανασφάλεια περί την ισχύ της ειρηνευμένης έννομης τάξης και διαρκεί η αμφισβήτηση της εμπιστοσύνης επί την αυθεντία αυτής. Διαφορετικά οι περισσότερες πράξεις συρρέουν μεταξύ τους αληθώς πραγματικώς.
- 143** Σε ό,τι αφορά την **κατ' επάγγελμα**¹⁴⁹ τέλεση των ανωτέρω τρόπων πραγμάτωσης της αντικειμενικής υπόστασης, για την κατάφαση αυτής απαιτείται σε επίπεδο αντικειμενικής υπόστασης **επανειλημμένη τέλεση**, χωρίς να προηγείται καταδίκη του δράστη, ενώ σε επίπεδο υποκειμενικής υπόστασης σκοπός πορισμού εισοδήματος από την επανειλημμένη τέλεση του εγκλήματος. Επιπλέον, αρκεί η αξιόποινη πράξη να τελείται για **πρώτη φορά** αλλά βάσει **σχεδίου**, όχι ευκαιριακά, και ταυτοχρόνως να προκύπτει **σκοπός** του πορισμού εισοδήματος και πρόθεση επανειλημμένης τέλεσης από την υποδομή που έχει διαμορφώσει και την οργανωμένη ετοιμότητά του¹⁵⁰.
- 144** Επομένως, για τον υπεύθυνο τράπεζας κρουσυντήρησης εις βάρος του οποίου διαπιστώνεται μεν μόνο μία πράξη αγοράς γενετικού υλικού, ωστόσο, διαθέτει την απαραίτητη υποδομή και προκύπτει παράλληλα σκοπός του για πορισμό εισοδήματος και πρόθεση επανειλημμένης τέλεσης, μπορεί να θμελιωθεί κατ' επάγγελμα τέλεση¹⁵¹.
- 145** Αναφορικά με την παράγραφο 3 του άρθρου 26 Ν. 3305/2005, τίθεται το ερώτημα εάν υφίσταται ένα ή πλείονα εγκλήματα στην περίπτωση κατά την οποία ο δράστης προβαίνει με περισσότερες πράξεις σε **χρήση** γενετικού υλικού ή γονιμοποιημένων ωαρίων ή προϊόντων προερχόμενων από γονιμοποιημένα ωάρια, για **σκοπούς άλλους** από εκείνους που προβλέπονται στο Ν. 3089/2002 και στον παρόντα νόμο.

¹⁴⁹ Για το ζήτημα αν η κατάργηση της κατά συνήθεια τέλεσης στον νέο ΠΚ επέφερε αυτόματως την κατάργησή του και στους Ειδικούς Ποινικούς Νόμους, βλ. αναλυτικότερα *Συρρόπουλος*, ΕιδΠοινΝομ, Ιατρικός υποβοηθούμενη αναπαραγωγή Ι, 7η Ενημέρωση, 2021, σελ. 32, αριθμ. 26 επ.

¹⁵⁰ Βλ. αναλυτικά *Λίβου*, ΠοινΧρ 1996, 1211 επ., *Συμμεωνίδου-Καστανίδου*, Η έννοια του κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια εγκλήματος, 1990.

¹⁵¹ Διαφορετικά έχουν τα πράγματα όσον αφορά την κατ' επάγγελμα τέλεση στο πεδίο των ναρκωτικών, δεδομένου ότι το στοιχείο του οικονομικού οφέλους απηχεί ερμηνευτικά το σύνολο της κακουρηματικής διακίνησης ναρκωτικών. Επομένως, εύστοχα επισημαίνει ο Στ. Παύλου, Ναρκωτικά II in: Παύλου/Σάμιου, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 1η Ενημέρωση, σ. 52, ότι είναι δικαιοκρατικά ορθό να αναχθεί κανείς σε απολύτως αντικειμενικός εκδοχής της έννοιας της κατ' επάγγελμα τέλεσης και να απαιτεί την διαπίστωση –πέραν της σταθερής οργάνωσης και μεθόδευσης της δράσης– της εν τοις πράγμασι επανειλημμένης τέλεσης του αυτού εγκλήματος, ως απώς αντικειμενικού και αναγκαίου για την συγκρότησή της όρου.

με τις οποίες παραβιάζονται οι περιουσιακές εξουσίες που απορρέουν από τα συγγενικά δικαιώματα (άρθρα 46-48). Προστατεύονται τα συγγενικά δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών (στοιχ. Α'), των παραγωγών φωνογραφημάτων (στοιχ. Β'), των παραγωγών οπτικοακουστικών έργων (στοιχ. Γ') και των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών (στοιχ. Δ'). Δεν προστατεύονται ποινικά τα ηθικά δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, καθώς και τα δικαιώματα των εκδοτών εντύπων². Στην παράγραφο 3 εδ. α' προβλέπεται απλώς διακεκριμένη μορφή του εγκλήματος όταν το όφελος που επιδιώχθηκε ή η ζημία που απειλήθηκε από τις προαναφερθείσες πράξεις είναι ιδιαίτερα μεγάλα. Στο εδάφιο β' προβλέπεται ιδιαίτέρως διακεκριμένη μορφή όταν οι ανωτέρω πράξεις τελούνται κατ'επάγγελμα ή σε εμπορική κλίμακα ή αν οι περιστάσεις υπό τις οποίες τελέστηκαν δείχνουν ότι ο δράστης είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος για το έννομο αγαθό. Στην παράγραφο 4 περιγράφεται το έγκλημα της μη καταβολής σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης της αμοιβής που προβλέπεται στο άρθρο 18 παρ. 3, καθώς και το έγκλημα της μη υποβολής της υπεύθυνης δήλωσης που προβλέπεται στο άρθρο 18 παρ. 5 εκ μέρους του οφειλέτη μετά την έκδοση σχετικής απόφασης από το Μονομελές Πρωτοδικείο. Με τις παραγράφους 8 και 9 προστατεύονται ποινικά το περιουσιακό δικαίωμα του δημιουργού πρωτότυπης βάσης δεδομένων (άρθρο 3 παρ. 3) και το δικαίωμα ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων (άρθρο 45Α), αντιστοίχως. Στην παράγραφο 5, καθώς και στα άρθρα 66Α παρ. 4 και 66Β παρ. 3, περιγράφονται κυρίως προπαρασκευαστικές πράξεις προσβολής των ανωτέρω δικαιωμάτων. Ειδικές ρυθμίσεις ως προς τις ποινικές κυρώσεις προβλέπονται στις παραγράφους 6 και 7 του άρθρου 66, καθώς και στο άρθρο 66Γ για την δημοσίευση της απόφασης του ποινικού δικαστηρίου, ενώ στις παραγράφους 10, 11 και 11Α προβλέπονται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες η ανεπιφύλακτη καταβολή διοικητικού προστίμου έχει ως συνέπεια την μη άσκηση ποινικής δίωξης ή την κατάργηση τυχόν αρζάμενης. Στο άρθρο 5 παρ. 1 του Π.Δ. 343/2002 προβλέπεται η ποινική προστασία της παροχής συνδρομητικών υπηρεσιών.

N. 2121/1993

«Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα»

(ΦΕΚ Α' 25/4.3.1993)

66 Ποινικές κυρώσεις 1. Τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή 2.900-15.000 ευρώ όποιος χωρίς δικαίωμα και κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος νόμου ή διατάξεων των κυρωμένων με νόμο πολυμερών διεθνών συμβάσεων για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας εγγράφει έργα ή αντίτυπα, αναπαράγει αυτά άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα, με οποιαδήποτε μορφή, εν όλω ή εν μέρει, μεταφράζει, διασκευάζει, προσαρμόζει ή μετατρέπει αυτά, προβαίνει σε διανομή αυτών στο κοινό με πώληση ή με άλλους τρόπους ή κατέχει με σκοπό διανομής, εκμισθώνει, εκτελεί δημόσια, μεταδίδει ραδιοτηλεοπτικά κατά οποιονδήποτε τρόπο, παρουσιάζει στο κοινό έργα ή αντίτυπα με οποιονδήποτε τρόπο, εισάγει αντίτυπα του έργου που παρήχθησαν παράνομα στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού και γενικά εκμεταλλεύεται έργα, αντίγραφα ή αντίτυπα που είναι αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας ή προσβάλλει το ηθικό δικαίωμα του πνευματικού δημιουργού να αποφασίζει για τη δημοσίευση του έργου στο κοινό, καθώς και να παρουσιάζει αυτό αναλλοίωτο χωρίς προσθήκες ή περικοπές (άρθρο 8 παρ. 1 Οδηγίας 2001/29).

2. Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος νόμου ή διατάξεων των κυρωμένων με νόμο διεθνών συμβάσεων για την προστασία συγγενικών δικαιωμάτων προβαίνει στις ακόλουθες πράξεις:

Α) Χωρίς την άδεια των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών: α) εγγράφει σε υλικό φορέα την ερμηνεία ή εκτέλεση, β) αναπαράγει άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσής τους σε υλικό

² Βλ. και Κουμάντο, Πνευματική Ιδιοκτησία, ⁸2002, σ. 402, Ουρούμπεη, Ποινική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, 2000, σ. 69-70.

φορέα, γ) προβαίνει σε διανομή στο κοινό του υλικού φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης ή κατέχει με σκοπό διανομής, δ) εκμισθώνει τον υλικό φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης, ε) μεταδίδει ραδιοηλεκτρονικά με οποιονδήποτε τρόπο τη ζωντανή ερμηνεία ή εκτέλεση, εκτός αν η μετάδοση αυτή αποτελεί αναμετάδοση νόμιμης μετάδοσης, στ) παρουσιάζει στο κοινό τη ζωντανή ερμηνεία ή εκτέλεση που γίνεται με οποιονδήποτε τρόπο, εκτός από ραδιοηλεκτρονική μετάδοση, ζ) διαθέτει στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση, όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος, στην εγγραφή σε υλικό φορέα της ερμηνείας ή της εκτέλεσής τους.

Β) Χωρίς την άδεια των παραγωγών φωνογραφήματων (παραγωγών υλικών φορέων ήχου): α) αναπαράγει άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, τα φωνογραφήματά τους, β) προβαίνει σε διανομή στο κοινό των ως άνω υλικών φορέων ή κατέχει με σκοπό διανομής, γ) εκμισθώνει τους ως άνω υλικούς φορείς, δ) διαθέτει στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση, όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει, στα φωνογραφήματά τους, ε) εισάγει τους ως άνω υλικούς φορείς που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεσή του.

Γ) Χωρίς την άδεια των παραγωγών οπτικοακουστικών έργων (παραγωγών υλικών φορέων εικόνας ή ήχου και εικόνας): α) αναπαράγει άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, το πρωτότυπο και τα αντίτυπα των ταινιών τους, β) προβαίνει σε διανομή στο κοινό των ως άνω υλικών φορέων συμπεριλαμβανομένων και των αντιγράφων τους ή κατέχει με σκοπό διανομής, γ) εκμισθώνει τους ως άνω υλικούς φορείς, δ) διαθέτει στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στο πρωτότυπο και τα αντίτυπα των ταινιών τους, όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει, ε) εισάγει τους ως άνω υλικούς φορείς που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεσή του, στ) μεταδίδει ραδιοηλεκτρονικά τους ως άνω υλικούς φορείς με οποιονδήποτε τρόπο συμπεριλαμβανομένης και της δορυφορικής μετάδοσης ή καλωδιακής αναμετάδοσης, καθώς και της παρουσίασης στο κοινό.

Δ) Χωρίς την άδεια των ραδιοηλεκτρονικών οργανισμών: α) αναμεταδίδει τις εκπομπές τους με οποιονδήποτε τρόπο, β) παρουσιάζει στο κοινό τις εκπομπές τους σε χώρους όπου η είσοδος επιτρέπεται με εισιτήριο, γ) εγγράφει τις εκπομπές τους σε υλικούς φορείς ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, είτε οι εκπομπές αυτές μεταδίδονται ενσυρμάτως είτε ασυρμάτως, συμπεριλαμβανομένης της καλωδιακής ή δορυφορικής μετάδοσης, δ) προβαίνει σε άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, της υλικής ενσωμάτωσης των εκπομπών τους, ε) προβαίνει σε διανομή στο κοινό των υλικών φορέων με την εγγραφή των εκπομπών τους, στ) εκμισθώνει τον υλικό φορέα με την εγγραφή των εκπομπών τους, ζ) διαθέτει στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση, όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει, στην υλική ενσωμάτωση των εκπομπών τους (άρθρο 8 παρ. 1 οδηγίας 2001/29).

3. Αν το όφελος που επιδιώχθηκε ή η ζημία που απειλήθηκε από τις πράξεις των παρ. 1 και 2 είναι ιδιαίτερα μεγάλα, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστο δύο ετών και χρηματική ποινή έξι χιλιάδων (6.000) έως τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ. Αν ο υπαίτιος τελεί τις παραπάνω πράξεις κατ' επάγγελμα ή σε εμπορική κλίμακα ή αν οι περιστάσεις κάτω από τις οποίες έγινε η πράξη μαρτυρούν ότι ο υπαίτιος είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας ή των συγγενικών δικαιωμάτων, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι 10 ετών και χρηματική ποινή δεκαπέντε χιλιάδων (15.000) έως εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ καθώς και αφαίρεση της άδειας λειτουργίας της επιχείρησης στα πλαίσια της οποίας εκτελέσθηκε η πράξη. Θεωρείται ότι η πράξη έχει τελεσθεί κατ' επάγγελμα και όταν ο δράστης έχει καταδικασθεί για αδικήματα του παρόντος άρθρου ή για παράβαση των διατάξεων περί πνευματικής ιδιοκτησίας που ίχσαν πριν απ' αυτό με αμετάκλητη απόφαση σε ποινή στέρησης της ελευθερίας. Η προσβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων σε μορφή κακούργηματος εκδικάζεται από το αρμόδιο Τριμελές Εφετείο Κακούργημάτων.

4. Με την ποινή των παραγράφων 1, 2 και 3 τιμωρείται όποιος δεν κατέβαλε σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης την αμοιβή που προβλέπεται στο άρθρο 18 παρ. 3 του παρόντος νόμου. Με την ίδια ποινή τιμωρείται και ο οφειλέτης ο οποίος μετά την έκδοση της απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου δεν υποβάλλει την υπεύθυνη δήλωση σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 18 παρ. 6 του παρόντος νόμου.

5. Με την ποινή της παρ. 1 τιμωρείται όποιος : α) χρησιμοποιεί ή διανέμει ή κατέχει με σκοπό διανομής συστήματα ή μέσα που έχουν ως μοναδικό σκοπό να διευκολύνουν τη χωρίς άδεια αφαίρεση ή εξουδετέρωση τεχνικού συστήματος που προστατεύει ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή β) κατασκευάζει ή εισάγει ή χρησιμοποιεί ή διανέμει ή κατέχει με σκοπό διανομής συσκευές ή άλλο υλικό αναπαραγωγής έργου που δεν ανταποκρίνονται στις προδιαγραφές που θα έχουν καθοριστεί κατά το άρθρο 59 του παρόντος νόμου γ) κατασκευάζει, εισάγει ή χρησιμοποιεί ή διανέμει ή κατέχει με σκοπό διανομής αντικείμενα ή ενεργεί πράξεις που μπορούν να ματαιώσουν το αποτέλεσμα των παραπάνω προδιαγραφών δ) αναπαράγει ή χρησιμοποιεί έργα χωρίς χρησιμοποίηση των συσκευών ή χωρίς εφαρμογή των συστημάτων που θα έχουν καθοριστεί κατά το άρθρο 60 του παρόντος νόμου ε) διανέμει ή κατέχει με σκοπό να διανείμει υλικούς φορείς ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας χωρίς το ειδικό επίσημα ή την ταίνα ελέγχου που θα έχει προβλεφθεί κατά το άρθρο 61 του παρόντος νόμου.

6. Κατ' εξαίρεση της διάταξης του άρθρου 82 παράγραφος 10 εδάφιο β' του ΠΚ, σε περίπτωση μετατροπής της στερητικής της ελευθερίας ποινής, το ποσό μετατροπής ορίζεται στο πενταπλάσιο των ορίων του ποσού μετατροπής που προβλέπεται κάθε φορά στον Ποινικό Κώδικα.

7. Αν συντρέχουν ελαφρυντικές περιστάσεις, η χρηματική ποινή δεν μπορεί να μειωθεί κάτω από το ήμισυ του ελάχιστου ορίου που προβλέπεται κατά περίπτωση στον παρόντα νόμο.

8. Όποιος χωρίς δικαίωμα προβαίνει σε προσωρινή ή διαρκή αναπαραγωγή της βάσης δεδομένων, σε μετάφραση, προσαρμογή, διευθέτηση και οποιαδήποτε άλλη μετατροπή της βάσης δεδομένων, σε διανομή της βάσης δεδομένων ή αντιγράφων της, σε ανακοίνωση, επίδειξη ή παρουσίαση της βάσης δεδομένων στο κοινό, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή τριών χιλιάδων (3.000) έως δεκαπέντε χιλιάδων (15.000) ευρώ.

9. Όποιος προβαίνει σε εξαγωγή ή/και επαναχρησιμοποίηση του συνόλου ή ουσιώδους μέρους του περιεχομένου της βάσης δεδομένων χωρίς άδεια του κατασκευαστή τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή τριών χιλιάδων (3.000) έως δεκαπέντε χιλιάδων (15.000) ευρώ.

10. Όταν το αντικείμενο της προσβολής αφορά σε προγράμματα ηλεκτρονικού υπολογιστή, η, κατά τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 65Α και υπό τους προβλεπόμενους όρους, ανεπιφύλακτη καταβολή του διοικητικού προστίμου από τον δράστη συνεπάγεται τη μη άσκηση της ποινικής δίωξης και την κατάργηση της τυχόν αρξαμένης όταν η προσβολή αφορά σε ποσότητα μέχρι πενήντα (50) προγράμματα.

11. Όταν το αντικείμενο της προσβολής αφορά σε υλικούς φορείς ήχου, στους οποίους έχει εγγραφεί έργο που αποτελεί αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας, η, κατά τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 65Α και υπό τους προβλεπόμενους όρους, ανεπιφύλακτη καταβολή του διοικητικού προστίμου από τον δράστη συνεπάγεται τη μη άσκηση της ποινικής δίωξης και την κατάργηση της τυχόν αρξαμένης όταν η προσβολή αφορά σε ποσότητα μέχρι πεντακόσιους (500) παράνομους υλικούς φορείς ήχου.

11Α. Όταν το αντικείμενο της προσβολής αφορά φωνογραφήματα (μουσικές συνθέσεις) αποθηκευμένα σε οποιοδήποτε τεχνικό μέσο αποθήκευσης ή ηλεκτρονικό υπολογιστή, η κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 65Α και υπό τους προβλεπόμενους όρους ανεπιφύλακτη καταβολή του διοικητικού προστίμου από το δράστη συνεπάγεται τη μη άσκηση της ποινικής δίωξης και την κατάργηση της τυχόν αρξαμένης, όταν αντικείμενο προσβολής είναι μέχρι 1.000 μουσικές συνθέσεις.

12. Η καταβολή του προστίμου, καθώς και η μη άσκηση ή η κατάργηση της ποινικής δίωξης, δεν απαλλάσσουν τους δράστες από την υποχρέωση καταβολής των αναλογούντων πνευμα-

τικών και συγγενικών δικαιωμάτων, αποζημιώσεων και λοιπών επιβαρύνσεων στους δικαιούχους αυτών κατά τις διατάξεις των σχετικών νόμων.

13. Σε περίπτωση υποτροπής εντός του αυτού οικονομικού έτους το διοικητικό πρόστιμο που προβλέπεται στο άρθρο 65Α διπλασιάζεται.

Νομοθετικές μεταβολές

- Η παράγραφος 1 παρτίθεται ως έχει μετά την αντικατάστασή της με το άρθρο 81 παρ. 9 του **N. 3057/2002** (ΦΕΚ Α' 239/10.10.2022).
- Η παράγραφος 2 παρτίθεται ως έχει μετά την αντικατάστασή της με το άρθρο 81 παρ. 10 του **N. 3057/2002** (ΦΕΚ Α' 239/10.10.2002).
- Τα ποσά της χρηματικής ποινής της παραγράφου 3 παρτίθενται ως έχουν μετά την αντικατάστασή τους με το άρθρο 54 παρ. 9 του **N. 4481/2017** (ΦΕΚ Α' 100/20.7.2017).
- Το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 3 παρτίθεται ως έχει μετά την τροποποίησή του με το άρθρο 2 παρ. 6 του **N. 3524/2007** (ΦΕΚ Α' 15/26.1.2007).
- Το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 3 προστέθηκε με το άρθρο 81 παρ. 14 του **N. 3057/2002** (ΦΕΚ Α' 239/10.10.2002).
- Η παράγραφος 4 προστέθηκε με το άρθρο 3 παρ. ΙΙΙ του **N. 2435/1996** (ΦΕΚ Α' 189/20.8.1996), οι δε παράγραφοι 4, 5, 6 και 7 αναριθμήθηκαν σε 5, 6, 7 και 8.
- Το εδάφιο β' της παραγράφου 4 προστέθηκε με το άρθρο 10 παρ. 33α του **N. 3207/2003** (ΦΕΚ Α' 302/24.12.2003).
- Η παράγραφος 6 παρτίθεται ως έχει μετά την αντικατάστασή της με το άρθρο 54 παρ. 9 στοιχ. β' του **N. 4481/2017** (ΦΕΚ Α' 100/20.7.2017).
- Η παράγραφος 8 καταργήθηκε, οι δε επόμενες παράγραφοι αναριθμήθηκαν αναλόγως, με το άρθρο 2 παρ. 6 του **N. 3524/2007** (ΦΕΚ Α' 15/26.1.2007).
- Οι παράγραφοι 9 και 10 προστέθηκαν με το άρθρο 7 παρ. 9 του **N. 2819/2000** (ΦΕΚ Α' 84/15.3.2000), αναριθμήθηκαν δε σε 8 και 9 με το άρθρο 2 παρ. 6 του **N. 3524/2007** (ΦΕΚ Α' 15/26.1.2007).
- Τα ποσά της χρηματικής ποινής των παραγράφων 8 και 9 παρτίθενται ως έχουν μετά την αντικατάστασή τους με το άρθρο 54 παρ. 9 στοιχ. γ' του **N. 4481/2017** (ΦΕΚ Α' 100/20.7.2017).
- Οι παράγραφοι 11, 12, 13 και 14 προστέθηκαν με το άρθρο 2 παρ. 10 του **N. 3524/2007** (ΦΕΚ Α' 15/26.1.2007).
- Οι παράγραφοι 11 και 12 παρτίθενται ως έχουν μετά την τροποποίησή τους με το άρθρο 54 παρ. 9 στοιχ. δ' του **N. 4481/2017** (ΦΕΚ Α' 100/20.7.2017).
- Η παράγραφος 11Α προστέθηκε με το άρθρο 54 παρ. 9 στοιχ. ε' του **N. 4481/2017** (ΦΕΚ Α' 100/20.7.2017).
- Η παράγραφος 12 παρτίθεται ως έχει μετά την τροποποίησή της με το άρθρο 54 παρ. 9 στοιχ. στ' του **N. 4481/2017** (ΦΕΚ Α' 100/20.7.2017).
- Οι παράγραφοι 11, 12, 13 και 14, οι οποίες είχαν προστεθεί με το άρθρο 2 παρ. 10 του **N. 3524/2007** (ΦΕΚ Α' 15/26.1.2007), αναριθμήθηκαν σε 10, 11, 12 και 13 με το άρθρο 54 παρ. 9 στοιχ. στ' του **N. 4481/2017** (ΦΕΚ Α' 100/20.7.2017).

Διάγραμμα

1. Η πνευματική ιδιοκτησία ως αντικείμενο προστασίας του ποινικού δικαίου – Προστατευόμενο έννομο αγαθό με το άρθρο 66 παρ. 1 του Ν. 2121/1993.....	1-4
2. Παρακολουθηματικός χαρακτήρας των ποινικών εννοιών.....	5-9
3. Τα εγκλήματα του άρθρου 66 παρ. 1.....	10-118
3.1. Νομική φύση του εγκλήματος.....	10
3.2. Αντικειμενική υπόσταση.....	11-109
3.2.1. Η έννοια του “έργου”.....	11-24
3.2.2. Χωρίς δικαίωμα και κατά παράβαση του νόμου.....	25-32
3.2.3. Εγκληματική συμπεριφορά.....	33-109
3.2.3.1. Εισαγωγικά.....	33
3.2.3.2. Εγγραφή και αναπαραγωγή.....	34-48
3.2.3.3. Μετάφραση, διασκευή, προσαρμογή ή μετατροπή έργου.....	49-51
3.2.3.4. Υλική διάθεση του έργου στο κοινό.....	52-69
3.2.3.4.1. Διανομή.....	52-57
3.2.3.4.2. Κατοχή με σκοπό την διανομή.....	58-62
3.2.3.4.3. Εκμίσθωση (και δημόσιος δανεισμός).....	63-69
3.2.3.5. Ανώματη εκμετάλλευση.....	70-100
3.2.3.5.1. Εισαγωγικά.....	70-71

3.2.3.5.2. Δημόσια εκτέλεση.....	72-76
3.2.3.5.3. Ραδιοτηλεοπτική μετάδοση κατά οποιονδήποτε τρόπο.....	77-79
3.2.3.5.4. Παρουσίαση στο κοινό.....	80-100
3.2.3.6. Εισαγωγή αντιτύπων του έργου που παρήχθησαν παράνομα στο εξωτερικό χωρίς την συναίνεση του δημιουργού.....	101-103
3.2.3.7. Εκμετάλλευση εν γένει.....	104
3.2.3.8. Προσβολή ηθικού δικαιώματος.....	105-109
3.2.3.8.1. Προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού να αποφασίζει για την δημοσίευση του έργου στο κοινό.....	105-106
3.2.3.8.2. Προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού να παρουσιάζει το έργο του αναλλοίωτο.....	107-109
3.3. Υποκειμενική υπόσταση – Νομική πλάνη.....	110-118
4. Λόγοι άρσης του αδικού.....	119
5. Απόπειρα.....	120
6. Αυτουργία – συμμετοχή.....	121-126
7. Τόπος τέλεσης – Τοπικά όρια ισχύος των ελληνικών ποινικών νόμων.....	127-129
8. Ποινικές κυρώσεις.....	130-133
9. Ζητήματα συρροής.....	134-145
9.1. Εντός του άρθρου 66 παρ. 1.....	134-136
9.2. Συρροή της προσβολής της πνευματικής ιδιοκτησίας με άλλα εγκλήματα.....	137-145
9.2.1. Συρροή με πλαστογραφία.....	137-140
9.2.2. Συρροή με άλλα εγκλήματα.....	141-145
10. Τα εγκλήματα προσβολής συγγενικών δικαιωμάτων (άρθρο 66 παρ. 2).....	146-166
10.1. Εισαγωγικά.....	146-149
10.2. Προσβολή του δικαιώματος των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών (άρθρο 66 παρ. 2 στοιχ. Α').....	150-153
10.3. Προσβολή του δικαιώματος των παραγωγών φωνογραφημάτων (άρθρο 66 παρ. 2 στοιχ. Β').....	154-158
10.4. Προσβολή του δικαιώματος των παραγωγών οπτικοακουστικών έργων (άρθρο 66 παρ. 2 στοιχ. Γ').....	159-162
10.5. Προσβολή του δικαιώματος των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών (άρθρο 66 παρ. 2 στοιχ. Δ').....	163-166
11. Διακεκριμένες μορφές (άρθρο 66 παρ. 3).....	167-192
11.1. Απλώς διακεκριμένη μορφή: Η επιδίωξη ιδιαίτερα μεγάλου οφέλους ή απειλή ιδιαίτερα μεγάλης ζημίας (άρθρο 66 παρ. 3 εδ. α').....	167-176
11.2. Ιδιαίτερος διακεκριμένη μορφή (άρθρο 66 παρ. 3 εδ. β').....	177-192
11.2.1. Γενικά στοιχεία.....	177-179
11.2.2. Κατ'επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος (άρθρο 66 παρ. 3 εδ. α').....	180-189
11.2.3. Εμπορική κλίμακα.....	190
11.2.4. Ιδιαίτερα επικίνδυνος δράστης.....	191-192
12. Μη καταβολή αμοιβής σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης και μη υποβολή υπεύθυνης δήλωσης – Τα εγκλήματα του άρθρου 66 παρ. 4.....	193-202
13. Πράξεις σχετικές με την αφαίρεση ή εξουδετέρωση τεχνικού συστήματος προστασίας προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή – Το έγκλημα του άρθρου 66 παρ. 5 στοιχ. α'.....	203-207
14. Τα εγκλήματα του άρθρου 66 παρ. 5 στοιχ. β'–ε'.....	208
15. Ποινική προστασία των βάσεων δεδομένων.....	209-220
15.1. Εισαγωγικά.....	209
15.2. Προσβολή του περιουσιακού δικαιώματος (άρθρο 66 παρ. 8).....	210-215
15.3. Προσβολή του δικαιώματος ειδικής φύσης (sui generis) του κατασκευαστή βάσης δεδομένων (άρθρο 66 παρ. 9).....	216-220
16. Δικονομικά.....	221-233
16.1. Έγκλημα διά του τύπου.....	221
16.2. Ποινική δίωξη – Κατ'εξαίρεση περάτωση της κύριας ανάκρισης.....	222
16.3. Στοιχεία κλητηρίου θεσπίσματος.....	223-224
16.4. Άρση του απορρήτου.....	225-226
16.5. Αρμοδιότητα.....	227-228
16.6. Υποστήριξη της κατηγορίας.....	229-230
16.7. Αιτιολογία.....	231-233

1. Η πνευματική ιδιοκτησία ως αντικείμενο προστασίας του ποινικού δικαίου – Προστατευόμενο έννομο αγαθό με το άρθρο 66 παρ. 1 του Ν. 2121/1993

Η φύση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας έχει αμφισβητηθεί στην θεωρία. Τίθεται το ερώτημα αν πρόκειται για σύνθετο δικαίωμα, αποτελούμενο από δύο επιμέρους δικαιώματα, το περιουσιακό και το ηθικό (δυσιστική θεωρία), ή αν πρόκειται για ενιαίο δικαίωμα με επιμέρους εκφάνσεις (μονιστική θεωρία). Κρατούσα³ είναι η άποψη ότι πρόκειται για ενιαίο δικαίωμα με δύο συνισταμένες⁴: το περιουσιακό και το ηθικό στοιχείο. Σε αντιστοιχία με την άποψη αυτή, υποστηρίζεται ως προς την ποινική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας ότι το περιουσιακό και το ηθικό στοιχείο δεν αποτελούν αυτοτελή έννομα αγαθά, αλλά τμήματα του (ενιαίου) εννόμου αγαθού της πνευματικής ιδιοκτησίας⁵.

Η επικράτηση της μονιστικής θεωρίας φαίνεται πράγματι να συνηγορεί υπέρ της άποψης ότι προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι το ενιαίο δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας. Εντούτοις, η φύση του δικαιώματος αυτού δεν μπορεί από μόνη της να καθορίσει την φύση του προστατευόμενου εννόμου αγαθού. Έτσι, τόσο υπό το προηγούμενο (Ν. 2387/1920) όσο και υπό το ισχύον καθεστώς (Ν. 2121/1993), έχει υποστηριχθεί ότι προστατεύονται δύο αυτοτελή έννομα αγαθά: αφενός το έννομο αγαθό της **περιουσίας**, κατά το μέρος στο οποίο περιγράφεται η παραβίαση εξουσιών περιουσιακής φύσης, αφετέρου το έννομο αγαθό της **ελευθερίας**, κατά το μέρος στο οποίο περιγράφεται η παραβίαση εξουσιών ηθικής φύσης⁶.

Κατά της άποψης αυτής μπορεί να αντιταχθεί ότι η διάκριση των εξουσιών που απορρέουν από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας σε εξουσίες περιουσιακής (εκμετάλλευση του έργου) και εξουσίες ηθικής φύσης (προσωπικός δεσμός του δημιουργού με το έργο του) δεν οδηγεί σε δύο στεγανές κατηγορίες εξουσιών: Με την παραβίαση των περιουσιακών εξουσιών είναι πιθανόν να προσβάλλεται και ο προσωπικός δεσμός του δημιουργού με το έργο του, ενώ η παραβίαση των ηθικών εξουσιών ενδέχεται να οδηγεί σε προσβολή των περιουσιακών συμφερόντων του δημιουργού⁷. Η κατάταξη του συνόλου των εξουσιών που απορρέουν από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας στις δύο αυτές κατηγορίες μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να εξυπηρετεί την διαφορετική μεταχείρισή τους (π.χ. ως προς το αν μπορούν να μεταβιβασθούν ή όχι)⁸. ωστόσο, λόγω

³ Βλ. *Κοτσίρη*, σε: Νόμος για την πνευματική ιδιοκτησία – Κατ' άρθρο ερμηνεία (επιμ.: Κοτσίρης/Σταματούδη), 2009, άρθρο 1 αριθμ. 11 επ.

⁴ Βλ. *Κουμάντο*, Πνευματική Ιδιοκτησία, ⁸2002, σ. 34.

⁵ Βλ. από την νομολογία ΣυμβΑΠ 315/1996 ΠοινΧρ 1996, 1669, ΑΠ 1500/2006 ΠοινΧρ 2007, 704, ΑΠ 427/2012 ΝοΒ 2012, 2433, με παρατηρήσεις *Κιούπη*, ΑΠ 1434/2017, ΣυμβΠλημΘεσ 409/2000 ΠοινΔικ 2001, 133, ΣυμβΠλημΘεσ 307/2008 ΠοινΧρ 2008, 841. Βλ. στην θεωρία *Κρίππα*, Το έγκλημα της λογοκλοπής, ΠοινΧρ 1972, 23, *Καϊάφα-Γκμπάντι*, Ποινική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και η νομολογική της αποτύπωση (ΜΕΡΟΣ Α'), ΠοινΔικ 2019, 1131. Ο *Χιόνης*, Πνευματική Ιδιοκτησία, σε: Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι (επιμ. Μαργαρίτης/Σατλάνης), 2015, σ. 386, κάνει λόγο για «ιδιόρρυθμο δικαίωμα». Για την ιδιόρρυθμια του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας βλ. και *Κουμάντο*, Πνευματική Ιδιοκτησία, ⁸2002, σ. 31. Σε «ιδιόρρυθμο δικαίωμα» που αποτελείται από το περιουσιακό και το ηθικό στοιχείο, το οποίο συνιστά ειδική διαμόρφωση του δικαιώματος της προσωπικότητας, αναφέρονται και τα ΣυμβΕΦΘρ 77/1991 Υπερ. 1991, 866, με παρατηρήσεις *Συμεωνίδου-Καστανίδου*, ΣυμβΠλημΘεσ 3204/1993 Υπερ. 1994, 1133. Για την άποψη ότι το ηθικό δικαίωμα απορρέει από την προσωπικότητα του δημιουργού και την κριτική της πρβλ. *Spence*, Intellectual Property, 2007, σ. 49 επ.

⁶ Βλ. *Συμεωνίδου-Καστανίδου*, Παρατηρήσεις σε ΣυμβΕΦΘρ 77/1991, Υπερ. 1991, 868 επ., ιδίως 870, όπου κάνει λόγο για έννομο αγαθό της «πνευματικής ιδιοκτησίας ως περιουσιακού στοιχείου», *Ουρούμπη*, Ποινική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, 2000, σ. 85-86, *τον ίδιο*, Παρατηρήσεις σε ΣυμβΕΦΘρ 646/2002, ΠοινΔικ 2002, 1146. Βλ. και *Μανωλεδάκη*, Το έννομο αγαθό ως βασική έννοια του ποινικού δικαίου, 1998, σ. 338.

⁷ Βλ. *Κουμάντο*, Πνευματική Ιδιοκτησία, ⁸2002, σ. 35, 248, *Κοτσίρη*, σε: Κατ' άρθρο ερμηνεία, 2009, άρθρο 1 αριθμ. 15 επ.

⁸ Βλ. *Παπαδοπούλου*, σε: Νόμος για την πνευματική ιδιοκτησία – Κατ' άρθρο ερμηνεία (επιμ.: Κοτσίρης/Σταματούδη), 2009, άρθρο 4 αριθμ. 6.

αυτής της στενής σχέσης αλληλεξάρτησης⁹, καθίσταται δυσχερής η αναγνώριση δύο διακριτών εννόμων αγαθών με αυτοτελές περιεχόμενο. Η αντίρρηση αυτή εκκινεί από μια ορθή παραδοχή, αλλά δεν μπορεί να γίνει δεκτή· διότι με βάση αυτήν δεν εξηγείται γιατί ο ποινικός νομοθέτης επέλεξε, παρά την σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ εξουσιών περιουσιακής και εξουσιών ηθικής φύσης, να τυποποιήσει την παραβίαση και των δύο αυτών εξουσιών¹⁰, και μάλιστα αναφερόμενος ρητώς στην περίπτωση των τελευταίων σε «προσβολή του ηθικού δικαιώματος». Η εν λόγω νομοθετική επιλογή καθίσταται ακόμη πιο δυσερμήνευτη, αν σκεφτεί κανείς ότι η πρόβλεψη της παραβίασης των περιουσιακών εξουσιών στο άρθρο 66 παρ. 1 είναι τόσο ευρεία, που καλύπτει σχεδόν κάθε πράξη με την οποία παραβιάζονται οι ηθικές εξουσίες· με άλλα λόγια, σχεδόν κάθε πράξη με την οποία προσβάλλεται «το ηθικό δικαίωμα του πνευματικού δημιουργού να αποφασίζει για τη δημοσίευση του έργου στο κοινό, καθώς και να παρουσιάζει αυτό αναλλοίωτο χωρίς προσθήκες ή περικοπές», θα μπορούσε ούτως ή άλλως να υπαχθεί σε κάποιον από τους υπόλοιπους τρόπους τέλεσης του εγκλήματος. Φαίνεται λοιπόν ότι ο νομοθέτης, τυποποιώντας και τις παραβιάσεις των εν λόγω εξουσιών που απορρέουν από το ηθικό δικαίωμα, δεν ήθελε να καλύψει κάποιο κενό ως προς την ποινική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας –τέτοιο κενό ούτως ή άλλως δεν υπήρχε–, αλλά να παράσχει αυτοτελή ποινική προστασία στο ηθικό δικαίωμα, όταν από την πράξη του δράστη, πέρα από το περιουσιακό, προσβάλλεται και το δικαίωμα αυτό. Με βάση τα παραπάνω, ορθότερη φαίνεται η άποψη ότι με το άρθρο 66 παρ. 1 προστατεύονται **δύο έννομα αγαθά**: αφενός το **περιουσιακό δικαίωμα** (το οποίο εντάσσεται στην περιουσία, αλλά συνδέεται και με το δικαίωμα ιδιοκτησίας¹¹), και αφετέρου το **ηθικό δικαίωμα**¹². Πηγή και των δύο αυτών εννόμων αγαθών είναι το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας: η εξουσία του δημιουργού στο έργο του¹³. Η άποψη αυτή έχει το πλεονέκτημα ότι αποδίδει την ίδια κατ' αρχήν¹⁴ βαρύτητα στις δύο εκφάνσεις του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας: οι προστατευόμενες ποινικά εξουσίες που απορρέουν από το ηθικό δικαίωμα δεν αντιμετωπίζονται ως συμπληρωματικές ή ενισχυτικές σε σχέση με τις εξουσίες περιουσιακής φύσης (ή ακόμη και ως περιττές)¹⁵. Αναγνωρίζεται επίσης ότι μια πράξη με την οποία παραβιάζεται μόνο το περιουσιακό δικαίωμα δεν μπορεί να εξισώνεται απαξιολογικά με μια πράξη παραβίασης και του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος, η δε διαφορετική μεταχείριση να περιορίζεται αποκλειστικά στο πεδίο της επιμέτρησης της ποινής: Η χωρίς άδεια διανομή στο κοινό ενός λογοτεχνικού έργου (παραβίαση περιουσιακού δικαιώματος) δεν έχει την ίδια απαξία με την χωρίς άδεια διανομή του ίδιου έργου κατόπιν αλλοιώσεών του (παραβίαση περιουσιακού και ηθικού δικαιώματος). Αντιστοίχως, η χωρίς άδεια παρουσίαση στο κοινό ενός (ήδη δημοσιευμένου) έργου δεν έχει την ίδια απαξία με την χωρίς άδεια παρουσίαση, με την οποία το

⁹ Βλ. *Κοτσίρη*, σε: Κατ' άρθρο ερμηνεία, 2009, άρθρο 1 αριθμ. 16, *Κουμάντο*, Πνευματική Ιδιοκτησία, ⁸2002, σ. 35, *Παπαρσενίου*, Η δημόσια παρουσίαση του έργου, 2015, σ. 71 επ., *Παπαδοπούλου*, σε: Κατ' άρθρο ερμηνεία, 2009, άρθρο 4 αριθμ. 7 επ. Βλ. επίσης *Rehbinder*, Urheberrecht, ¹²2002, σ. 50.

¹⁰ Τουλάχιστον εν μέρει ως προς την ηθική εξουσία.

¹¹ Γενικά για την σχέση της κυριότητας με την πνευματική ιδιοκτησία βλ. *Παπαρσενίου*, Η δημόσια παρουσίαση του έργου, 2015, σ. 71 επ., *Βαγενά*, Η τεχνολογική προστασία και η ψηφιακή διαχείριση της πνευματικής ιδιοκτησίας, 2010, σ. 149 επ. Βλ. επίσης *Βασιλόγιαννη*, Πρόσωπα, λόγοι και πράγματα, 2015, σ. 91 επ., με περαιτέρω παραπομπές, ο οποίος σημειώνει (σ. 93) σε σχέση με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας ότι έχουν την «δομή των εμπραγμάτων δικαιωμάτων, ως *απόλυτες* εξουσίες σε *ασώματα* αντικείμενα».

¹² Το ηθικό δικαίωμα, δηλαδή ο προσωπικός δεσμός του δημιουργού με το έργο του, έχει συνδεθεί με τα δικαιώματα της προσωπικότητας (βλ. όμως τις επιφυλάξεις της *Καλλινίκου*, Πνευματική Ιδιοκτησία, ³2008, σ. 125 επ., καθώς και τις παραπομπές ανωτέρω, στην υποσημ. 5), της προσωπικής ελευθερίας και ελευθερίας της έκφρασης (βλ. *Μανωλεδάκη*, Το έννομο αγαθό ως βασική έννοια του ποινικού δικαίου, 1998, σ. 338 υποσημ. 15), θα μπορούσε δε κατά ένα μέρος να συνδεθεί και με το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή.

¹³ Βλ. *Βασιλόγιαννη*, Πρόσωπα, λόγοι και πράγματα, 2015, σ. 93.

¹⁴ Η ποινική προστασία των εξουσιών περιουσιακής φύσης παραμένει κυρίαρχη μόνο υπό την έννοια ότι καλύπτει μεγαλύτερο εύρος συμπεριφορών.

¹⁵ Βλ. *Weber*, Der strafrechtliche Schutz des Urheberrechts, 1976, σ. 79. Πρβλ. όμως *Νούσκαλη*, Ποινική προστασία προγράμματος η/υ στο Ν. 2121/1993, 2003, σ. 52-53.

έργο μεταβαίνει για πρώτη φορά από την ιδιωτική σφαίρα του δημιουργού στην δημόσια σφαίρα παρά την θέλησή του (δημοσίευση)¹⁶.

Αμφισβητούμενη είναι η **σχέση** του περιουσιακού δικαιώματος που απορρέει από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας με το **έννομο αγαθό της περιουσίας**¹⁷. Και αυτό, διότι η παραβίαση του περιουσιακού δικαιώματος, δηλαδή της εξουσίας του δημιουργού ως προς την εκμετάλλευση του έργου του, δεν χρειάζεται να συνοδεύεται από κάποια βλάβη ή έστω διακινδύνευση της περιουσίας. Μάλιστα, η παραβίαση αυτή μπορεί να στοιχειοθετείται ακόμη και αν μια τέτοια περιουσιακή ζημία είναι εξ αρχής αποκλεισμένη (επειδή π.χ. εκείνος που τελεί την πράξη εκμετάλλευσης χωρίς την άδεια του δημιουργού έχει φροντίσει να του καταβάλει ένα υψηλό αντίτιμο). Το περιουσιακό δικαίωμα, ως έκφραση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, συνίσταται στην κυριαρχία του δημιουργού επί του έργου του¹⁸. Πρόκειται για την εξουσία του να αποφασίζει αυτός κατ' αρχήν για την (δημόσια) χρήση του έργου (εξουσία διάθεσης), εντός φυσικά του πλαισίου που ορίζει ο νόμος. Η προσβολή του δικαιώματος έγκειται στην παραβίαση της εξουσίας αυτής¹⁹, ανεξάρτητα από το αν η παραβίαση μπορεί να απειλήσει ή να βλάψει την περιουσία του δημιουργού. Την κεντρική θέση της σχετικής εξουσίας του δημιουργού και την παραβίαση της ως πυρήνα της απαξίας φαίνεται να αναγνωρίζει και ο ποινικός νομοθέτης, ο οποίος τυποποίησε την έλλειψη άδειας εκ μέρους του πρώτου ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος²⁰. Αντιθέτως, η περιουσιακή βλάβη (ή η απειλή αυτής) δεν αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης. Με βάση τις σκέψεις αυτές, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η δέσμη των εξουσιών που συγκροτούν το περιουσιακό δικαίωμα εντάσσεται μεν στην περιουσία²¹, αφού έχει οικονομική αξία, πλην όμως η απαξία της παραβίασής της δεν περιορίζεται στην μείωση της εν λόγω αξίας που ενδέχεται να επέλθει, αλλά έγκειται πρωτευόντως στην διάρρηξη της κυριαρχικής σχέσης²² του δημιουργού επί του έργου του με την τέλεση των περιγραφόμενων πράξεων χωρίς την άδειά του.

2. Παρακολουθηματικός χαρακτήρας των ποινικών εννοιών

Πρώτο ζήτημα που πρέπει να εξεταστεί είναι η σχέση των όρων που χρησιμοποιούνται στις ποινικές διατάξεις του Ν. 2121/1993 με τους αντίστοιχους όρους που χρησιμοποιούνται στις υπόλοιπες διατάξεις του ίδιου νόμου. Τίθεται, για παράδειγμα, το ερώτημα αν όροι όπως το "έργο", η "εγγραφή", η "αναπαραγωγή", η "παρουσίαση στο κοινό" κ.λπ., οι οποίοι αναφέρονται στα άρθρα 2 και 3, ταυτίζονται εννοιολογικά με τους αντίστοιχους όρους που αναφέρονται στο άρθρο 66. Η καταφατική απάντηση δεν είναι αυτονόητη. Δεν είναι σπάνιο να χρησιμοποιούνται στο ποινικό δίκαιο όροι οι οποίοι αντλούνται μεν από άλλους κλάδους του δικαίου, πλην όμως αποδεσμεύονται εννοιολογικά από αυτούς και αποκτούν αυτοτελές περιεχόμενο²³, εφόσον κρίνεται ότι μια τέτοια αποδέσμευση ανταποκρίνεται καλύτερα στις ιδιαιτερότητες και τους σκοπούς του ποινικού δικαίου. Η πρακτική αυτή μπορεί εκ πρώτης όψεως να δημιουργεί μια σύγχυση, **δεν είναι ωστόσο αντίθετη προς την αρχή της ενότητας της έννομης τάξης**. Με την αρχή αυτή δεν επιδιώκεται η

¹⁶ Στις περιπτώσεις αυτές, η συρροή μεταξύ των δύο εγκλημάτων είναι αληθής. Πρβλ. όμως *Καϊάφα-Γκμπάντι*, ΠoinΔικ 2019, 1131-1132.

¹⁷ Βλ. τις επιφυλάξεις του *Νούσκαλη*, Ποινική προστασία προγράμματος η/υ, 2003, σ. 50 επ.

¹⁸ Βλ. *Κοσιρίη*, Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ⁷2017, σ. 239, *Rehbinder*, Urheberrecht, ¹²2002, σ. 52. Διάρρηξη της κυριαρχικής σχέσης υπάρχει και στην περίπτωση προσβολής του ηθικού δικαιώματος αφού και αυτό αποτελεί έκφραση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, πλην όμως, όπως αναφέρθηκε, σε αυτή την περίπτωση η απαξία εντοπίζεται στην παραβίαση του προσωπικού δεσμού του δημιουργού με το έργο του.

¹⁹ Βλ. *Κουμάντο*, Πνευματική Ιδιοκτησία, ⁸2002, σ. 427-428.

²⁰ Βλ. περισσότερα κατωτέρω, υπό άρθρο 66 αριθμ. 28 επ.

²¹ Βλ. και *Μυλωνόπουλο*, ΠΔ, ΕιδΜ, ⁴2021, σ. 308.

²² Για την ιδιοκτησία ως κυριαρχική σχέση πρβλ. *Μπιτζιλέκη*, Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, 2020, σ. 5-6.

²³ Κλασικό παράδειγμα αποτελεί η έννοια της κατοχής.

Π.Δ. 343/2002**«Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 98/84 εκ του ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ης Νοεμβρίου 1998 για τη νομική προστασία των υπηρεσιών που βασίζονται ή συνίστανται στην παροχή πρόσβασης υπό όρους»**

(ΦΕΚ Α' 284/22.11.2002)

1 Σκοπός. Με το παρόν διάταγμα, η ισχύουσα ελληνική νομοθεσία εναρμονίζεται με τις διατάξεις της Οδηγίας 98/84/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Νοεμβρίου 1998 για τη νομική προστασία των υπηρεσιών που βασίζονται ή συνίστανται στην παροχή πρόσβασης υπό όρους (συνδρομητικές υπηρεσίες), όσον αφορά τα μέτρα κατά των παράνομων συσκευών που παρέχουν μη επιτρεπόμενη πρόσβαση στις συνδρομητικές υπηρεσίες.

2 Ορισμοί (άρθρο 2 της Οδηγίας 98/84/ΕΚ). Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος διατάγματος οι ακόλουθοι ορισμοί έχουν την έννοια που τους αποδίδεται κατωτέρω: α) Προστατευόμενη υπηρεσία: μία από τις ακόλουθες υπηρεσίες, εφόσον η παροχή της γίνεται έναντι αμοιβής και βάσει πρόσβασης υπό όρους: αα) τηλεοπτική μετάδοση, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2 περ. α' του Π.Δ. 100/2000 (ΦΕΚ 98 Α'), ββ) ραδιοφωνική μετάδοση: η με οποιαδήποτε τεχνική μέθοδο και μέσο μετάδοση ραδιοφωνικών προγραμμάτων προς το κοινό, γγ) κάθε υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών η οποία περιλαμβάνεται στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 2 του άρθρου 2 του Π.Δ. 39/2001 (ΦΕΚ Α' 28), δδ) η υπηρεσία παροχής πρόσβασης υπό όρους στις προαναφερθείσες υπηρεσίες,

β) πρόσβαση υπό όρους: οποιοδήποτε τεχνικό μέτρο ή/και διάταξη με τα οποία η πρόσβαση στην προστατευόμενη υπηρεσία σε καταληπτή μορφή παρέχεται μετά από προηγούμενη ειδική έγκριση,

γ) συσκευή για την πρόσβαση υπό όρους: οποιοσδήποτε εξοπλισμός ή λογισμικό που έχει σχεδιαστεί ή προσαρμόστεί κατά τρόπο που να καθιστά δυνατή την πρόσβαση σε μία προστατευόμενη υπηρεσία σε καταληπτή μορφή,

δ) παράνομη συσκευή: κάθε εξοπλισμός ή λογισμικό που έχει σχεδιαστεί ή προσαρμόστεί ώστε να επιτρέπει στον κάτοχο του την πρόσβαση σε προστατευόμενη υπηρεσία σε καταληπτή μορφή, χωρίς την έγκριση του φορέα που κατέχει την άδεια παροχής της προστατευόμενης υπηρεσίας. Οι συσκευές που χρησιμοποιούνται χωρίς την έγκριση του φορέα αλλά κατ'εφαρμογή των παραγράφων 5 και 6 του άρθρου 9 του Ν. 2644/1998 (ΦΕΚ Α' 233) δεν θεωρούνται παράνομες συσκευές.

ε) παρεπόμενη υπηρεσία: η εγκατάσταση, συντήρηση ή αντικατάσταση των συσκευών για την πρόσβαση υπό όρους, καθώς και η παροχή υπηρεσιών εμπορικών επικοινωνιών που έχουν σχέση με τις συσκευές αυτές ή με προστατευόμενες υπηρεσίες.

3 Ελεύθερη κυκλοφορία και παροχή υπηρεσιών. Με την επιφύλαξη των οριζόμενων στα άρθρα 1 έως 14 του Ν. 2644/1998, των άρθρων 4, 5 και 6 του παρόντος, καθώς και των εκάστοτε ισχυουσών διατάξεων για τις παρεχόμενες εντός της ελληνικής επικράτειας προστατευόμενες υπηρεσίες, είναι ελεύθερες: α) η παροχή προστατευόμενων υπηρεσιών ή παρεπόμενων υπηρεσιών που προέρχονται από άλλο Κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και β) η κυκλοφορία των συσκευών για την πρόσβαση υπό όρους.

4 Απαγόρευση παράνομων δραστηριοτήτων (άρθρα 3 και 4 της Οδηγίας 98/84/ΕΚ). Απαγορεύεται η άσκηση στην ελληνική επικράτεια των ακόλουθων δραστηριοτήτων:

- α) η κατασκευή, εισαγωγή, διανομή, πώληση, εκμίσθωση ή κατοχή παράνομων συσκευών για εμπορικούς σκοπούς,
β) εγκατάσταση, συντήρηση ή αντικατάσταση παράνομων συσκευών για εμπορικούς σκοπούς,
γ) η χρήση μεθόδων εμπορικής επικοινωνίας (λ.χ. καταχώρηση ή μετάδοση σχετικών διαφημιστικών μηνυμάτων) για την προώθηση των παράνομων συσκευών ή των προαναφερθεισών δραστηριοτήτων.

5 Ποινικές και Διοικητικές κυρώσεις (άρθρο 5 της Οδηγίας 98/84/ΕΚ). 1. Όποιος ασκεί μία ή περισσότερες από τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο άρθρο 4, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) μηνός και χρηματική ποινή από πεντακόσια (500) έως δεκαπέντε χιλιάδες (15.000) ευρώ. Σε περίπτωση καταδίκης για τις δραστηριότητες που αναφέρονται υπό στοιχ. α), β) και γ) του άρθρου 4 διατάσσεται η δήμευση της παράνομης συσκευής και κάθε επιβοηθητικού εξοπλισμού.

2. Με απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης, η οποία εκδίδεται ύστερα από καταγγελία παντός έχοντος έννομο συμφέρον, μπορεί να επιβάλλεται στο φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ασκεί μία ή περισσότερες από τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο άρθρο 4, η διοικητική κύρωση που προστίμου μέχρι του ποσού των τριακοσίων χιλιάδων (300.000) ευρώ. Σε περίπτωση που οι παράνομες δραστηριότητες αφορούν σε υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 2 του ΠΔ 39/2001, η οποία δεν αποτελεί υπηρεσία ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής μετάδοσης, η ανωτέρω διοικητική κύρωση επιβάλλεται από την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων. Για την επιβολή καθώς και για την επιμέτρηση του προστίμου, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπ' όψιν η γνώση του παρανόμου της σχετικής δραστηριότητας, το οικονομικό όφελος που αποκομίστηκε από τη δραστηριότητα αυτή καθώς και η τυχόν ύπαρξη υποτροπών. Πριν από την έκδοση της πράξης επιβολής της ανωτέρω διοικητικής κυρώσεως το πρόσωπο που καταγγέλλεται καλείται να εκθέσει εγγράφως ή με κάθε άλλο πρόσφορο τρόπο τις απόψεις του, σύμφωνα με την ειδικότερη διαδικασία που προβλέπουν οι οικείες για κάθε αρχή διατάξεις. Η διοικητική κύρωση της παρούσας παραγράφου αποτελεί εκτελεστό τίτλο και εισπράττεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων.

3. Κατά την εφαρμογή των παραγράφων 1 και 2, η δραστηριότητα των περ. α) και β) του άρθρου 4 συνιστά αυτοτελή παράβαση για κάθε παράνομη συσκευή.

6 Ένδικα βοηθήματα αποκατάστασης (άρθρο 5 Οδηγίας 98/84 ΕΚ). 1. Για την αποκατάσταση κάθε είδους ζημίας και βλάβης που προξενούνται από τις δραστηριότητες του άρθρου 4, οι έχοντες έννομο συμφέρον μπορούν να ασκήσουν αγωγή αποζημιώσεως, σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις του Αστικού Κώδικα και του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Επίσης, οι έχοντες έννομο συμφέρον μπορούν να ζητήσουν τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 682 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και των άρθρων 63 και 64 του Ν. 2121/1993 (ΦΕΚ Α' 25).

2. Σε κάθε περίπτωση άσκησης των δραστηριοτήτων του άρθρου 4, οι έχοντες έννομο συμφέρον μπορούν να αξιώσουν από τα αρμόδια δικαστήρια την παύση των δραστηριοτήτων αυτών καθώς και την παράλειψη της διενέργειάς τους στο μέλλον. Εάν το δικαστήριο αποφασίσει την παύση ή την παράλειψη της παράνομης δραστηριότητας στο μέλλον, απειλεί για κάθε παράβαση την καταβολή χρηματικής ποινής τουλάχιστον χίλια πεντακόσια (1.500) ευρώ υπέρ του ενάγοντος καθώς και, εφόσον διατυπώθηκε σχετικό αίτημα, προσωπική κράτηση μέχρι ένα (1) έτος. Το προηγούμενο εδάφιο εφαρμόζεται και όταν η απόφαση για την παύση και την παράλειψη εκδοθεί στο πλαίσιο εκδίκασης αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων. Κατά τα λοιπά ισχύουν τα άρθρα 947 και 1047 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

3. Οι κάτοχοι άδειας παροχής συνδρομητικών υπηρεσιών του άρθρου 1 του ν. 2644/1998 κα-

θώς και οι διαχειριστές Προγράμματος του άρθρου 3 του ίδιου νόμου, θεωρούνται, σε κάθε περίπτωση, ότι έχουν έννομο συμφέρον για την άσκηση των ενδίκων βοηθημάτων του παρόντος άρθρου.

7 Έναρξη ισχύος. Ως έναρξη ισχύος των διατάξεων του παρόντος διατάγματος ορίζεται η 29^η Μαΐου 2000, εκτός των διατάξεων των άρθρων 5 και 6 η ισχύς των οποίων αρχίζει από τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Στον Υπουργό Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης ανατίθεται η δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Διάγραμμα

1. Γενικά στοιχεία 1-6
2. Διανομή χωρίς δικαίωμα ηλεκτρονικών κλειδιών αποκωδικοποίησης και παράνομη παροχή πρόσβασης σε μια νόμιμη κάρτα για συνδρομητικά κανάλια 7-11

1. Γενικά στοιχεία

Με το Π.Δ. 343/2002 η ελληνική νομοθεσία εναρμονίστηκε με την Οδηγία 98/84/ΕΚ για την **προστασία συνδρομητικών υπηρεσιών**, υπηρεσιών δηλαδή που βασίζονται ή συνίστανται στην παροχή πρόσβασης στο περιεχόμενο τους υπό όρους.

Στις υπηρεσίες αυτές παρέχεται και **ποινική προστασία**. Στο άρθρο 5 παρ. 1 προβλέπεται ότι όποιος ασκεί μία ή περισσότερες από τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο άρθρο 4 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός μηνός και χρηματική ποινή από πεντακόσια (500) έως δεκαπέντε χιλιάδες (15.000) ευρώ, σε περίπτωση δε καταδίκης διατάσσεται δήμευση της παράνομης συσκευής και κάθε επιβληθέντος εξοπλισμού. Τυποποιούνται έτσι οι εμπορικές δραστηριότητες που σχετίζονται με παράνομες συσκευές, οι οποίες παρέχουν μη επιτρεπόμενη πρόσβαση σε συνδρομητικές υπηρεσίες. Οι συνδρομητικές υπηρεσίες πρέπει να παρέχονται έναντι αμοιβής. Προστατευόμενο **έννομο αγαθό** είναι η επενδυτική δραστηριότητα των επιχειρήσεων που παρέχουν συνδρομητικές υπηρεσίες⁵⁵⁰.

Στο άρθρο 4 ορίζεται η **εγκληματική συμπεριφορά**. Σύμφωνα με αυτό, απαγορεύεται α) η κατασκευή, εισαγωγή, διανομή, πώληση, εκμίσθωση ή κατοχή παράνομων συσκευών για εμπορικούς σκοπούς, β) η εγκατάσταση, συντήρηση ή αντικατάσταση παράνομων συσκευών για εμπορικούς σκοπούς και γ) η χρήση μεθόδων εμπορικής επικοινωνίας (όπως είναι η καταχώριση ή μετάδοση σχετικών διαφημιστικών μηνυμάτων) για την προώθηση των παράνομων συσκευών ή των προαναφερθεισών δραστηριοτήτων. Για την έννοια των εν λόγω όρων βλ. ανωτέρω, υπό άρθρο 66Α αριθμ. 10, με περαιτέρω παραπομπές.

Η **έννοια της παράνομης συσκευής** ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχ. δ' του Π.Δ. 343/2002. Πρόκειται για κάθε εξοπλισμό ή λογισμικό που έχει σχεδιαστεί ή προσαρμοστεί, ώστε να επιτρέπει στον κάτοχο την πρόσβαση σε προστατευόμενη υπηρεσία σε καταληπτή μορφή, χωρίς την έγκριση του φορέα που κατέχει την άδεια παροχής της προστατευόμενης υπηρεσίας.

Το έγκλημα είναι **υπερχειλούς υποκειμενικής υπόστασης**. Εκείνος που τελεί τις περιγραφόμενες στα στοιχεία α' και β' του άρθρου 4 πράξεις πρέπει να έχει εμπορικό σκοπό, ενώ εκείνος που τελεί την πράξη που περιγράφεται στο στοιχείο γ' πρέπει να αποσκοπεί στην προώθηση των παράνομων συσκευών ή των δραστηριοτήτων των προηγούμενων στοιχείων. Τα λοιπά στοιχεία αρκεί να καλύπτονται από ενδεχόμενο δόλο του δράστη.

Στο **άρθρο 23 παρ. 2 του Ν. 3166/2003** ορίζονται τα εξής: «Για την ιδιωτική χρήση παράνομων συσκευών, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 2 του π.δ. 343/2002 (ΦΕΚ 284 Α'), εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των άρθρων 5 και 6 του ανωτέρω διατάγματος, εφόσον ο χρήστης γνώριζε ή είχε τη δυνατότητα να γνωρίζει, σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας, ότι η ανωτέρω χρήση ή κατοχή αποτελεί παράνομη δραστηριότητα. Ως ιδιωτική χρήση για την εφαρμογή της παρούσας παραγράφου θεωρείται και η πρόσβαση στις συνδρομητικές υπηρεσίες μέσω παράνομων συσκευών, που δεν βρίσκονται στην κατοχή του χρήστη, καθώς και η χρήση για οποιονδήποτε

⁵⁵⁰ Βλ. και Βαγενά, Η τεχνολογική προστασία, 2010, σ. 48.

τε σκοπό νόμιμων συσκευών ή η πρόσβαση στις συνδρομητικές υπηρεσίες μέσω νόμιμων συσκευών, που δεν βρίσκονται στην κατοχή ή χρήση του αποκτώντος την πρόσβαση προσώπου, καθ' υπέρβαση του περιεχομένου της έγκρισης του φορέα της προστατευόμενης συνδρομητικής υπηρεσίας»⁵⁵¹. Με βάση την ρύθμιση αυτή, το έγκλημα τελείται και με **ιδιωτική χρήση** της παράνομης συσκευής. Εκτείνεται έτσι το αξιόποιο, πέρα από την άσκηση εμπορικών δραστηριοτήτων, και στην πρόσβαση στην συνδρομητική υπηρεσία από ιδιώτες κατά παράβαση των όρων που έθεσε ο φορέας.

2. Διανομή χωρίς δικαίωμα ηλεκτρονικών κλειδιών αποκωδικοποίησης και παράνομη παροχή πρόσβασης σε μια νόμιμη κάρτα για συνδρομητικά κανάλια

- 7 Την νομολογία έχει απασχολήσει η **ποινική αντιμετώπιση της χωρίς δικαίωμα διανομής ηλεκτρονικών κλειδιών αποκωδικοποίησης κωδικοποιημένου ραδιοηλεκτροπτικού σήματος με τα οποία παρέχεται παράνομα πρόσβαση σε νόμιμη κάρτα για συνδρομητικά κανάλια**. Συγκεκριμένα, τίθεται το ερώτημα αν η συμπεριφορά αυτή θα πρέπει να θεωρηθεί ως παραβίαση του συγγενικού δικαιώματος των ραδιοηλεκτροπτικών οργανισμών κατά το άρθρο 66 παρ. 2 στοιχ. Δ' (και αν ναι, ποιας ακριβώς εξουσίας), ως παραβίαση των τεχνολογικών μέτρων προστασίας κατά το άρθρο 66Α παρ. 4 ή/και ως παραβίαση του άρθρου 5 παρ. 1 του Π.Δ. 323/2002.
- 8 Στην **νομολογία** έχει υποστηριχθεί ότι εν προκειμένω θα πρέπει να εφαρμοσθεί το άρθρο 66 παρ. 2 στοιχ. Δ' περ. δ' (αναπαραγωγή της υλικής ενσωμάτωσης των εκπομπών των ραδιοηλεκτροπτικών οργανισμών), ε' (διανομή υλικών φορέων με την εγγραφή των εκπομπών τους) και ζ' (διάθεση στο κοινό, ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση από όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει στην υλική ενσωμάτωση των εκπομπών τους), καθώς και το άρθρο 5 παρ. 1 του Π.Δ. 323/2002⁵⁵². Ωστόσο, κατά την ορθότερη άποψη, με τον διαμοιρασμό ηλεκτρονικών κλειδιών αποκωδικοποίησης δεν επέρχεται αναπαραγωγή της *υλικής ενσωμάτωσης* των εκπομπών των ραδιοηλεκτροπτικών οργανισμών, ούτε διανομή *υλικών φορέων* με την εγγραφή των εκπομπών τους⁵⁵³, ούτε αποκτά κανείς πρόσβαση στην εν λόγω ενσωμάτωση από όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει.
- 9 Επιπλέον, **έχει υποστηριχθεί ότι θα πρέπει να εφαρμοσθεί το άρθρο 66 παρ. 2 στοιχ. Δ' περ. α'**, ότι δηλαδή εν προκειμένω τελείται το έγκλημα της αναμετάδοσης των εκπομπών των ραδιοηλεκτροπτικών οργανισμών με οποιονδήποτε τρόπο⁵⁵⁴. Προς υποστήριξη της άποψης αυτής αναφέρεται ότι ο ιστορικός νομοθέτης του Ν. 2121/1993 επέλεξε την ευρεία διατύπωση της αντικειμενικής υπόστασης («αναμετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο»), προκειμένου να καλύψει τεχνολογικά νέους τρόπους τέλεσης του εγκλήματος. Προστίθεται δε ότι διαφορετικά θα προέκυπτε αδικαιολόγητο κενό στην ποινική προστασία των ραδιοηλεκτροπτικών οργανισμών, αφού το έγκλημα του άρθρου 5 παρ. 1 του Π.Δ. 343/2002 «δεν εξαντλεί την ηθικοκοινωνική απαξία του εγκλήματος βλάβης της (συχνά κακουργηματικής) προσβολής του συγγενικού δικαιώματος του ραδιοηλεκτροπτικού οργανισμού να αναμεταδίδει αποκλειστικές τις εκπομπές του».
- 10 Στην άποψη αυτή μπορεί να αντιταχθεί ότι **ο διαμοιρασμός ηλεκτρονικών κλειδιών αποκωδικοποίησης δεν μπορεί να υπαχθεί στην έννοια της αναμετάδοσης εκπομπής**, αφού δεν υπάρ-

⁵⁵¹ Βλ. και ΣυμβΕφΑθ 1408/2017 (εισ. πρότ. Σπηλιώπουλου), ΠοινΧρ 2018, 62.

⁵⁵² ΣυμβΠλημΚίρκ 54/2012 (εισ. πρότ. Κίτσα), ΠοινΔικ 2014, 238, το οποίο δέχτηκε και τέλεση του εγκλήματος του άρθρου 386Α ΠΚ. Βλ. και ΑΠ 1918/2017 ΠοινΧρ 2019, 125, στην οποία αναφέρεται ότι «στην ένδικο περίπτωση δεν πρόκειται για απλό διαμοιρασμό κλειδιών αποκωδικοποίησης, [...] αλλά για παράνομη διανομή στο κοινό αντί τιμήματος (πώληση) αναπαραχθέντων κωδικοποιημένων τηλεοπτικών προγραμμάτων για παράνομη θέαση και επομένως για παράβαση εκ μέρους [του κατηγορουμένου] του άρθρου 66 παρ. 1, 2Δ και 3 του ν. 2121/1993».

⁵⁵³ Για το ότι η διανομή υλικών φορέων δεν μπορεί να υπαχθεί εδώ βλ. *Καίφα-Γκμπάντι*, ΠοινΔικ 2019, 1138, *Μαρκούλη*, IPTV και πειρατεία συνδρομητικής τηλεόρασης: ποινική αντιμετώπιση, ΠοινΔικ 2021, 991.

⁵⁵⁴ ΣυμβΕφΑθ 1408/2017 (εισ. πρότ. Σπηλιώπουλου), ΠοινΧρ 2018, 62, με περαιτέρω παραπομπές σε αδημοσίευτη νομολογία.